

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Philippi Ecclesiae Eystettensis XXXIX. Episcopi. De
Eivsdem Ecclesiae Divis Tvtelaribvs. S. Richardo. S.
Willibaldo. S. Wvnibaldo. S. Walpvrga. Commentarius
nunc primum evulgatus**

Philipp <Eichstätt, Bischof>

Ingolstadii, 1617

Observationvm In Commentrivm Philippi Episcopi Eystettensis, De Vita Et
Rebvs Gestis SS. Richardi, Willibaldi, Wvnibaldi & Walpurgis. Liber Primvs.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70477](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70477)

OBSE RVATIO-
 NV M IN COMMEN-
 TARI VM PHILIPPI E-
 PISCOPI EYSTETTENSIS, DE
 VITA ET REBVS GESTIS SS. RI-
 CHARDI, WILLIBALDI, WVNI-
 baldi & Walpurgis.

LIBER PRIMVS.

CAPVT I.

*De scriptoribus vite VVillibaldina, VVu-
 nibaldina & VValpurgina.*

VITAM & res gestas S. Willibaldi litteris
 mandauit I. Sanctimonialis illa, quæ *Ho-
 deporicon* seu *Itinerarium*, Hierosolymita-
 num S. Willibaldi conscripsit; quod ex-
 stat Tomo IV. Antiquæ lectionis; vbi etiam D. Cani-
 sius disquirat, num Monialis ista fuerit ipsa Walpur-
 gis, soror Willibaldi; an aliqua alia. Et credibilis est
 aliam fuisse, ob rationes, quas ibidem D. Canisius ad-
 ducit, tamen Adalbertus Abbas Heidenheimensis
 pro certo habet, S. Walpurgâ de rebus gestis fratrum
 V suorum

suorum Willibaldi & Wunibaldi commentaria scripsisse, profitemur enim nō semel, se ex his lucubratione suam de S. Willibaldo & Wunibaldo contexuisse. Eiusdem sententiæ est Medibardus in Rhythmis de S. Walpurga. *Superstes, inquit, utrique fratri, utriusque breuiter, sed veraciter conscripsit vitam insignissimam.* Quanquam errat, cum Walpurgam utrique fratri superstitem fuisse ait; mortua enim est ante Willibaldum, ut testatur Philippus & alij. Vtrum autem Adalbertus *Hodæporicon*, &, historiam Willibaldinam, quæ Tomo I V. Canisiano exstant, significet; eaque à S. Walpurga conscripta crediderit, an alia commentaria ab eadem virgine elaborata viderit, affirmare non habeo. Certè pleraq; si non omnia, quæ Adalbertus adfert, in historia Willibaldina & in *Hodæporico* inueniuntur; quod *Hodæporicon* stylo paululum limatiore Anonymus quidam reddidit, recisis nonnullis, ut Tomo I V. *Antiquæ Lect.* videre licet.

II. Eandem vitam Willibaldinam in literas retulit Reginoldus XI. Eystettensis Episcopus, teste Bruschio in Catalogo. Num verò Historia, quæ Tom. I V. *Antiq. Lect.* inserta est, sit illa, quam Reginoldus scripsit, non facile dixerim.

Jdem Reginoldus Musices peritia pro temporum illorum ratione excellēter instructus, rhythmis quoque ad Musicos modulos accommodatis S. Willibaldum cohonestauit; de quo Anonymus Auctor, qui sub Gundakaro II. huius nominis Eystettensi Episcopo vixit, ista. *Reginoldus, accepto Episcopatu summo studio summaq; deuotione, historica de S. Willibaldo carmina composuit, totamq; scientia sua vim in his decorandis*
atque

atque mirabiliter variandis excitauit. Hinc est enim, quod quibusdam Responsorii longissimas in fine notulas apposuit, eisdemq; notulis versiculos, instar sequentiarum, subiunxit. Quod quidem intertio, sexto, & nono fecit. Et tertio paucos versiculos, sexto plures, nono dedit plurimos. Sed vide ordinem. Tertio minimum iter, id est, initium peregrinationis attribuit, scilicet, ubi de patria exiit. Sexto maius, quo Romam venit. Nono maximum, quo Hierosolymitani itineris qualitatem in versiculis noni Responsorij conatus est exprimere. Nam quemadmodum sanctissimus viator noster de Italia in Graciam, de Gracia in Iudaeam, iterumque de Iudaea in Graciam, de Gracia in Italiam, & inde huc ad nos vsque saluus peruenit: ita solertissimus noster Musicus primò latinos, dein grecos, mox hebraeos, iterumq; grecos, ad ultimū latinis fecit versiculos. Hucusque Anonymus. Sed num hæc Responsorioria, & tam exarsciata cantica & carmina alicubi supersint, nescio. Hoc scio, in Breuiario & Missali Eystettensi non comparere.

III. Vitam Willibaldinam ad posteritatis memoriam transmittere studuit Philippus XXXIX. Eystettensium Episcopus, quem nunc primū in lucem proferimus; hætenus enim in membranis, calamo exaratis delituit; nisi quod superioribus annis Reuerendissimus Dominus Laurentius Eyszephius, Suffraganeus Eystettensis, epitomen quandam inde confecit, & euulgauit in charta, vt vocant, patente: & cum commentarius Philippi non tantū contineat res gestas S. Willibaldi; sed & nonnulla de SS. Richardo, Wunibaldo & Walpurga delibet, epitome Eyszephianna de iisdem Sanctis nequaquam siluit. Quidquid autē Philippus in hac lucubratione adfert, id se ex antiquioribus monumentis accepisse non semel testatur.

De S. Richardo nihil ex instituto, quod ego quidem compererim, reperitur, præter id, quod Tomus I. Surij ad VII. diem Februarij suppeditat. Epitaphium, nonnulli indigitant.

S. Wunibaldi vitam sanctimonialis Heidenheimensis conscripsit, stylo impolito & prorsus inculto, quam inuenies Tomo IV. Canisiano, sed sine mutilam, quamuis pauca deesse videantur. Vterq; tamen codex manuscriptus Arcis Willibaldinæ, verbis illis terminatur: *Et gaudens pergebat, qui tristis veniebat. Omissis illis, quæ in Canisiana editione subiunguntur, ut probabile sit, editioni Canisianæ potius aliquid superesse, quàm deesse.*

Scripsit etiam S. Walpurgis de rebus gestis & miraculis S. Wunibaldi, testibus Philippo cap. 28. Adelberto & Medibardo, de quibus supra. Quæ scriptio vel periit, vel alicubi adhuc delitescit; nam illa quæ Tomo IV. Canisiano inserta est, ab alia manu venit. Adfert Philippus in hoc suo commentario non pauca de S. Wunibaldo, cuius acta longè antè scriptis illustrauerat Reginoldus Episcopus, teste Bruschio, sed scripta hæc vel interierunt, vel alicubi adhuc cum blattis & tineis, cumque situ & puluere bellum gerunt.

De eodem Sancto edidit ante paucos annos non ineruditum commentariolum, R. P. Carolus Stengelius, Ordinis D. Benedicti, Augustæ Vindelicorum, ad S. Vdalricum Professus, interspersis haud paucis de S. Richardo, de S. Willibaldo, de S. Walpurga, deq; eorundem cognatis, S. Bonifacio, S. Willibrordo, & S. Sola.

Res S. Walpurgis proprio syntagmate complexus est Philippus, quod Tomo IV. Antiq. Lect. leges. Ex quo

quo iussione Monialium Walpurgensium confecta est illa Epitome, quam non ita pridem publicauit D. Petrus Steuartius, Academiae Ingolstadiensis Professor & Procancellarius. Philippum antecessit Wolfardus Hasenriedensis, qui vitam & miracula D. Walpurgis quatuor libris exposuit; quos Erckanbaldo Episcopo Eystettensi dedicauit, duos priores, quamuis non integrè, vulgauit Tomo IV. D. Canisius. Omnes & integros, adiunctis tamen Canisianis, debet lector D. Steuartio, qui ex Codice manuscripto eos exscribendos, & in lucem promendos curauit.

Porro miracula S. Walpurgis, quæ Wolfardus soluta oratione exsecutus est, rhythmis inclusit *Medibardus* seu *Medingaudus*, cuius metricum laborè nunc tandem in publicum proferimus; commodissimè Wolfardo Steuartiano iungi potuisset, si cùm excuderetur, ad manum manuscriptus codex fuisset.

De Wolfardo hanc historiolum reperi in Anonymi, de quo antea, syntagmatico. *Cum grauitè contra Episcopum (Erckanbaldum) deliquisset, & in carcerem missus, veniam per neminem impetrare potuisset, egomet, inquit, intercessor mihi fiam, factus q̄, in carcere historicis de sancta VValpurga carminibus, tandem egredi permissus, ut ante Episcopum venit, nouum illud sanctæ Virginis Responsorium alta voce percantauit, sic q̄, non solum veniam, verum etiam honorem & remunerationem promeruit.*

Supradictis scriptoribus omnibus antiquior est S. Willibaldus, quem sororis suæ Walpurgæ vitam, in literas misisse, scribit Balæus Centuria secunda scriptorum Britannia, & Centuriatores Cent. II X.

Idem Balæus Cent. VII. alium vitæ Walpurginæ scriptorem nobis suppeditat, Ioannem videlicet Pole

seu Polum, illustris generis sacerdotem; ipse per calumniã *sacrificulũ* appellat: qui in Italiam profectus, *Richardi cuiusdam Anglorũ reguli Sarcophagum in quodam pagoreperit*. Siccine Luca nobilissima & amplissima, Hetruriæ civitastibi pagus est? Ibi enim sepulchrum S. Richardi visitur. Nec alibi Polus iste Sarcophagum S. Richardi reperire potuit, quàm Lucæ. Quid amplius Balæ? *Ex cuius filie VValpurgæ, mulieris olim Anglica, amore, vel saltem ad eam, ut loquuntur, deuotione, quidquid monumentorum veterum illic reperire poterat, arrepto statim calamo, membranis tradidit*. Bonum factum, ô Balæ, vtinam Poli huius lucubratio non ad tuas, sed ad nostras manus peruenisset. S. Walpurga *mulier* fuit; sed sancta & virgo, in eius cultum meritò accensus est Polus, quandoquidem nō ignorabat, eam cum Deo in cœlis immortalem vitam agere; Itaque si vitam S. Walpurgæ vno libro, & vno itidem miracula eius complexus est, fecit, quod pietas & reuerentia exigebant; qui, si scribit, magnum illud Dei pare dicatum templum Antuerpiæ primitus à S. Walpurga constructum esse, causas sine dubio, cur id scriberet, habuit. Ego cum Auctorem istum non viderim, nihil quod aut affirmem, aut negem habeo. Claruisse fertur Polus anno M. CCCC. XXX. mortuus & sepultus Colonæ.

Addatur deniq; Adelbertus Abbas, qui sub Eugenio III. Pont. Max. syntagma quoddam de tribus his Diuis collegit, tamen si potissima eius cura est ostendere, quomodo Monasterium Heidenheimense à S. Wunibaldo conditum, & postea ad Canonicos seculares translatum, opera Eugenij III. Rom. Pont. & Eberhardi Episcopi Bambergensis ad Ordinis Benedictini professores redierit.

Silen-

Silentio hîc præterire nequeo clarissimum, mihi que, dum viueret, amicissimum virum *D. Henricum Canisium* SS. Canonum in Academia Ingolstadiensi Professore celeberrimum, quem de Diuis Eystettensis Ecclesiæ quàm optimè meritum esse, nemo sanæ mentis abnuerit: cùm eis vitam quodammodo apud homines restituerit, vindicatis in lucē Commentariis, quibus eorum præclare facta explicantur: Ipse enim Tomo IV. Antiquæ Læctionis vitam geminam S. Bonifacij euulgauit; alteram, scriptam ab Othlono, alteram, à S. Willibaldo. Ipse eodem Tomo, cùm alia ad S. Willibaldum pertinentia, tum duplex eiusdem Hodœporicum seu Itinerarium protulit. Ipse S. Wunibaldi vitam antea nō visam lectoribus legendam exhibuit. Ipse Commentarium Philippi Episcopi Eystettensis de vita S. Walpurgis, & alterum Wolffhardi Hasenrietani de miraculis eiusdem sanctæ Virginis publicauit, vt proinde & lectores, & Biographi, & ipsi Diui nostri laboribus Canisianis gratias debeant; quas eum à cœli indigenis iam accepisse ipsa infelicissimam illorum societatem cooptatione; nullus dubito, & vt non dubitem facit vita semper inculpate ac innoxie acta; & si quisquam est, cuius tumbæ meritò adscribatur:

INTEGER VITÆ SCELERISQUE PVRVS
is Henricus Canisius est.

Circumferuntur de iisdem Diuis Eystettensibus quædam vernaculo idiomate, quorum pars edita, pars inedita; nam quæ ex Codice Walpurgensi latine publicauit D. Steuartius, ea quoque in Germanicam linguam translata sunt; sed typis non excusa, tametsi digna typis, vt & latinæ linguæ imperiti intelligant,
quàm

Hierem. 6.

quàm procul à maiorum suorum tramite abscefferint; qui malunt iam aures dare Luthero vel Caluino, quàm fratribus S. Walpurgæ, Willibaldo & Wunibaldo. *State super vias*, monet Propheta, & videte & interrogate de semitis antiquis, qua sit via bona, & ambulate in ea: & inuenietis requiem animabus vestris. At quis fructus huius tam fructuosæ & salutiferæ admonitionis? Et dixerunt: Non ambulabimus; Et constitus super vos speculatores: Audite vocem tubæ (Willibaldinæ & Wunibaldinæ) & dixerunt: Non audiemus. Quis obstinacæ huius pertinaciæ finis? Ecce ego adducam mala super populum istum: fructum cogitationum eius: quia verba mea non audierunt & legem meam (per Willibaldum & Wunibaldum annunciatam) proiecerunt.

CAPVT II.

Etymon, originatio & diuersitas scripturae nominis Villibaldi, aliorumq; huc pertinentium.

N omnibus ferè huius generis vocabulis, quæ à septentrionalibus populis fluxerunt, magna apparet scripturæ varietas, quam, si nomen Villibaldi non effugit, quid mirum? Hinc legas: Villibaldus, Vilibaldus, Vilbaldus, Bilibaldus, Bilbaldus, Villiboldus. Frustra enim sunt, qui separant; cum a & o in his permutare perquam solenne fuerit: nam cui ignota sunt ista? Reginaldus, Reginoldus, Arnaldus, Arnoldus, Magnoldus, Magnaldus seu Magnoaldus, Bernoldus, Bernaldus? Apud Auentinum hominem nouendorum vocabulorum cupidissimum lib. 3. Annalium Boicorum inuenies Vileualdum; & fratrem eius Vvebal-

Waldam; terminatione seu positura² foemina.

Est autem Philippo nostro cap. 4. *V Villibaldus*, prompta voluntas, *citò volens*, nā Germanis voluntas est *Wilt*; & *Wald*; *citò*. vnde fortassis & simplicia illa, *Baldo* & *Baldus*; nisi malis à *sylua* seu *Wald* deducere; vt sint quasi *VValdo* & *VWaldus*. *VVila* seu *VVilla* simplex muliebrenomen, quo appellata est vxor Berengarij Regis apud Reginonem, cū plurimis in compositionem venit, vt videre est in Catalogo vocabulorum priorum Alamannicorum. Tomo II. Rerum Alamannicarum.

Aliis alia Etymologia arridebit; nominatim illa *Auentini* in *Nomenclatura*, vbi isthæc. *Billebald*, *Bilbold*. à *sylua*. *Vualinalda* est primus *Aichstadiensis* Episcopus. Quo loco aliam nouationem in nomine *V Villibaldi* obserues licet. *Wald* / inquit idem *Auentinus*, *sylua* est. Vnde *Walten* est votis susceptis ad templa peregrè proficisci. Nos *Walten* nominamus, nam literæ *u*, duplex *uu* & *b* permutari solent, vt & *b* & *p* apud Germanos: Quo fit, vt *V Villibaldus* quibusdam sit *Bilibaldus*.

Erit fortè, qui *V Villibaldum* interpretetur, *ferans syluam*, *ein Wilden Wald*. Aliusaliter. Ita nunquam ingentis defunctus, in quibus se exerceant. Legi libellum hoc titulo: *Aliquot nomina propria Germanorum ad priscam Etymologiam restituta*. Cuius Auctor ne ad hanc cœnam a symbolo veniret, hanc symbolam liberaliter confert. *V Villibald*, *Bilbald*, rectius *Bilewald* / id est, *multis præfectus*, *multa gubernans*, quasi *supremus* vel *maior gubernator super ceteros*, veel enim, accentu circumflexo, *Saxonice multum* significat, aut à bonitate *Wolwald* / bene gubernans, velut omnis boni gratia sic vocatus.

X Wuni-

Wunibaldus quoque variam sortem subiit; quippe qui interdum sit *Wunnibaldus*, geminato *n*, Interdum *Wuinibaldus*: aliquando, *Wimbaldus*: Auentino *Wunbalda*. Quibusdam *Wunipaldus*. Aliis, *Bunibaldus*. Posterior pars nominis cum sit eadem quæ in nomine *Willibaldus*, eandem quoque ingenii ludendi & fingendi materiam subministrat. Prior pars videtur esse à Germanico *wun* seu *wohn*/quod est *opinio, suspicio, & existimatio* (unde compositum *argwon*) ut cum dicimus; *Res euenit mihi nach meinem Wunsch* seu *Bon vñ Wunsch*/ prout putabam, *suspicebam & optabam*. Qua notione Wunibaldus erit, *existimans citò, suspicās citò*. Hæc mea coniectura est. Alius aliud coniectet, campus enim iste liberrimè omnibus coniectoris patet; & sine periculo hæreseos, tametsi non sine periculo excitandi risus decurritur.

De Etymo nominis *Walpurga* seu *Walpurgis*, nihil dico: singulas originationes, etiam Goropianas, inueniet Lector apud *D. Petrum Stenartium* in Notis ad vitam *S. Walpurgæ*.

Richardus latinâ linguâ est *dives valde*, inquit *Philippus* cap. 11. *hart* enim *Philippo* idem est, quod *vehementer*. Auentinus in Nomenclatura. *Reichardus*, diuitiarum sue Regni thesaurus. *Richarda Augusta*, uxor Imperatoris *Caroli III*. *Richissa*, *Augusta*, uxor Imperatoris *Lotharij II*. Auctor libelli Etymologici, de quo supra mentio facta, alium ludum ludit. *Ricardus*, inquit, *Ricardis*, *Reichrat* / *Ricrat* vel à diuitiis, quasi *dives consuli*; vel verius, *Reckrat* / *consul inter gigantes, nobiles, Heroas*. *Recke* enim significat *proceros, magnos, heroicos, fortes viros, gigantes*. Hunc hodie videntur appellare *Kriegsrat*. An habet hic Lector quod culpet, quasi iste fingendi prurigini nimis parum indulserit? Variè

Variè porrò scribitur Richardi nomen. *Richard/*
Richhart/Rihart/Rihhart/Rihhart; Nec cum hoc tan-
tum, sed cum plurimis aliis propriis nominibus com-
ponitur, vt docebit te Catalogus priorum nomi-
num Alamannicorum, Tomo II. Antiquit. Alaman-
niæ.

Vxor S. Richardi dicitur appellata *Bona* seu *Bon-
na*, scribunt etiam *Wuna/Wona*. Itè *Wuuna & Wu-
na* nec *Bona*, hoc loco est Latina vocula, sed Germa-
nica, significans *opinionem* seu *suspicionem*. Et si Latinis
quoq; propria nomina sint *Bonus & Bona*.

Germanis, *Guta* seu *Gvota*. Græcis, *Agatha*; à
qua dictione per aphæresin & apocopen ipsum vo-
cabulum Germanicum desumptum videtur; Quàm
enim facilis mutatio *Gat* in *Gut*; vnde Germanis
quoq; *Gor* quasi *Gut*; quid enim melius Deo? com-
posita sunt *Gudraud/ Gudrud/ bene fidens, nihil mali
timens*. *Gutodruda/ Regina Longobardorum, vxor.
Luitprandi, filia Theodonis, Ducis Boiorum. Guta
fit etiam Gvota/Gvata* mutato *G* in *c*, solenni scilicet
more. Composita, *Gvotarai/Gvoterai; bonum consilium;
Gvotchind/ bonus filius, vel bona filia. Gvotwina. Bonum
vinum.*

Serò autem apud Germanos & Alemannos con-
suetudo obtinuisse videtur, vt à Sanctis nomina im-
ponerentur; sed quemadmodum Græci & Latini ex
sua; ita Germani, & qui ex Germanis in alias regiones
colonias duxerunt; ex sua lingua tam viris, quàm mu-
lieribus appellationes indebant, donec tandem me-
lior mos eualuit, qui & hodie apud plerosque obti-
net, vt nomina propria non nisi à Sanctis vtriusque
veteris ac nouæ Legis petantur. Quanquam plerisq;

Sectariis iucundiora accidunt Prophetarum antiqui Testamenti vocabula, quàm Apostolorum, Marcyrum, Confessorum, Monachorum, Virginum, & Viduarum.

In Canone XX. Concilij Nicæni ex Arabica versione ita præcipitur: *Fideles nomina Gentilium filiis suis ne imponant, sed potius omnis natio Christianorum suis nominibus utatur, ut Gentiles suis utuntur, imponantur quæ nomina Christianorū secundum scripturam in baptismo.* Quod in aliis itidem posterioris æui Conciliis decretum nouimus. Sed nescio, quàm sanctè vbiq; terrarū statutū hoc obseruetur; nisi quòd qui nomen nullius Sancti accepit, eò eniti debet; ut nomen profanū sanctificet, ita ut posteris tanquam sacrum & venerabile imponi queat: quo pacto sanctificata sunt nomina Saxonica seu Teutonica *VVillibrordi, VVillibaldi, VVunibaldi, VValpurgis*, & id genus alia, quæ nunc infancibus, quando salutifera baptismatis vnda abluuntur, veluti à sanctissimis viris usurpata, & usurpando consecrata imponi consueverunt.

Ridiculè Calviniani Ministri in Synedriis suis Belgicis & Francicis apud Schultingium in *Hierarchica Anacrisi*. Liberum est filiis imponere nomina, qualia quis velit. (Ergone etiam Ethnica, Turcica, Saracenicæ, Laponica, Sinica, Brasileensia?) Quilibet tamen monebitur, ut nomina Deo & Christo propria, ut Emmanuel, Saluator, &c. & officiorum ac ministrorum, ut Angelus, Baptista, & similia, que sapiunt superstitionem, filius non imponat. Quàm religiosi & reuerentes sunt isti Calvinicolæ? Vnde tam subito tanta eis religio & reuerentia? Bene actum censeo cum Emmanuele Rege Lusitanie, cum Angelo Policiano, & cum Baptista Mantuano, quòd
in

in horum tempora non inciderint, alioqui noua nomina sibi sumere coacti fuissent; quamuis nomenclatura in nouatio & mutatio, etiam post Baptismum, culpanda non sit, si cum ratione fiat. Quare iam olim Romanis V Villibrordus factus est *Clemens*; V Vinfridus, *Bonifacius*, quia Italicis auribus Germanica illa nomina nimis dura & aspera videbantur.

Sed vt ex hoc diuerticulo domum redeamus; *Bona* Teutonicum vocabulum est, significans opinionem & suspicionem, nec pro Latino habeas, licet *B* in *B* mutato, *Bona* tibi occurrat, vt antea dictum est.

CAPVT III.

S. Willibaldum fuisse Anglum seu Anglo-saxonem, non Scotum aut Sueuum.

Robatur hoc I. ex Hodæporico S. V Villibaldi, vbi non procul ab initio Scriptrix illa dicitur: V Villibaldum infantulum grauiter ægrotantem oblatum fuisse ad Dominicam sanctamque crucem Saluatoris, quia signosus est Saxonica gentis, inquit, quod in nonnullis nobilium honorumq. hominum prædiis non Ecclesiam, sed sanctæ Crucis signum in sublimi erectum, cum magno honore habere solent. Erant ergo parentes V Villibaldi, & quod inde sequitur, ipse V Villibaldus, de gente Saxonica; quandoquidem ex more gentis suæ Saxonica Crucem erexerant.

Idem probatur II. ex Hodæporico altero, cuius scriptor vel potius prioris Hodæporici Epitomator anonymus est Tomo IV. Antiq. Lect. qui in ipso vestibulo isthæc. *Præsuligitur V Villibaldus, Angelica castitatis instar, de genere Anglorum emicuit oriundus.*

Probatur III. Ex Itinerario sanctimonialis Heidenheimensis, quæ in præfatione disertè scribit, se Saxonica de gente originem ducere. At ibidem eadem Monialis testatur se esse propagatam *de stirpe genealogia V Villibaldi*, fuit igitur ipse etiam V Villibaldus de gente Saxonica.

Probatur IV. Ex vita S. V Vunibaldi, vbi hæc de illo: *Saxonicam iterum propria natiuitatis terram visitare volebat, tentaturus, num quem de sua genealogia ad sacram diuinæ seruitutis militiam adducere posset.* Si ergo V Vunibaldus erat de gente Saxonica; cur non & frater eius germanus V Villibaldus?

Probatur V. Ex Reginoldo, si tamen is scriptor vitæ, quæ Tom. I V. Canisij inserta est: vbi primæ verba sunt ista. *Originem egregij Confessoris Christi atque Pontificis V Villibaldi Saxonica tellus, id est, Anglia, ex cepit.*

Probatur VI. Ex V Volfardo Hasenrietano, qui initio Historiæ de miraculis S. V Valpurgis, gentem Anglorum ad fidei Christianæ instituta traductam, comparat fructuose arbori, quæ radices mittit ad irriguas & nunquam deficientes aquas. *Huius eminentis arboris ramus, inquit V Volfardus, exstitit Bonifacius. Eiusdem florida atque frondose arboris Britannicæ rami ad nos usque exsistere protensi duo beati Confessores V Villibaldus & V Vunibaldus cum castissima sorore Virgine Christi V Valpurga.* Nō ergo S. Bonifacius fuit Scotus, hoc est, Hibernus, vt appellatur à Mariano Scoto a nō Christi DCC. XLI. Multoq; minus S. V Villibaldus incunabula sua Scotis debet, siue Scotos voces Hibernos, siue Aquilonarioris Britaniæ incolas, quem ipse etiam Balæus Sectariorum terribimus, Anglum, & quidem

Dene-

Denoniam, facit. *Villibaldus Denonius*, inquit *Novator* Centur. 2. scriptorum Britanniae cap. 16. *ex illustribus tam orientalium, quam occidentalium Anglorum ortus familiaris, &c.*

Accedat V II. *Othlonus*, qui in S. Bonifacii vita ait, S. Bonifacium in patriam suam, hoc est, in Angliam, misisse, & inde ad Germanicam animorum messem euocasse tam viros, quam feminas, *Willibaldū, Wunobaldum, Walpurgam, Liobam & alias*. Porro patriam Bonifacii, *Othloni* sententia; fuisse Angliam, planum fit ex ipso statim vestibulo Historiae Bonifacianae, & resperse dilucidior est, quam ut longa probatione egeat, Ex quibus constat, etiam S. Richardum, patrem S. *Willibaldi*, fuisse Saxonem seu Anglum, seu Anglofaxonem: neque enim V *Villibaldus*, V *Vunibaldus* & V *Valpurgis* recte dicerentur ex Saxonica gente vel stirpe progenerati, si Richardus fuisset *Suevus*, vel *Burgundus*, ut nonnulli volunt.

Obseruetur autem; etsi *Anglus & Saxo* absolute distinguuntur, saepe tamen promiscue pro eadem natione accipi, cum simul in Albionem seu Britanniam migrarint, & ante hanc migrationem, vicinis quoque sedibus copulati fuerint; hinc compositum illud *Anglofaxo*. Consule Serarium lib. 3. *Rerum Mogunt.* Notatione prima in S. Bonifacii vitam.

CAPVT IV.

Utrum Richardus fuerit Dux

Suevia.

Affirmant recentiores Munsterus in sua *Cosmographia*, *Henricus Pantaleon de viris illustri-*

Lib. 3. cap. 379.

lustri-

Quarquam *Marianus* ad annum Redemptoris 717. Bonifacii natale solum Angliam statuit his verbis. *His temporibus Winfridus, qui postea cum Episcopus ordinaretur, Bonifacii nomen accepit, doctor Catholicus, natione Anglus, primum Romam, deinde cum auctoritate Gregorii Papae in Franciam ad predicandum verbum Dei peruenit. Legerat etiam Marianus Epistolam Zachariae Pontificis ad S. Bonifacium, quae est inter editas a Serario 140. in qua discrete scribitur, fuisse natum & nutritum intransmarina Saxonia de gente Anglorum. Legit Mariannus Epistolam inde liquet, quia citat illam ad annum Romae 743. Itaque, quod hoc ipso anno, & anno 741. Scotus appellatur, id non a Marianis, sed ab alterius manu profectum videtur; nam quaedam *Mariani Chronici* superaddita fuisse, testantur illi, qui calamo exaratos Chronici illius codices paulo vetustiores inspexerunt.*

*Volum. 1. Gene-
ratis. 43.*

*Lib. 3. Exeg.
Germ. cap. 80.*

*VVion lib. 4. lig.
Vita cap. 24.*

lustribus Germaniæ: Martinus Crusius in Sueuicis, vel potius Volufianis suis Annalibus. Nauclerus, Irenicus, Chronicon Anonymum excusum Norinbergæ anno Christi M. CCCC. XCIV. & Philippus noster. Deniq; Breuiarium Eystettense ait Richardum nobili prosapia ortum, patre Teutonico, Duce Sueuiæ, matre verò sorore Ottonis Regis Angliæ. Richardi patrem Lotharij nomen habuisse, Irenicus affirmat.

Alij adhuc liberalius, Richardum Sueviæ Regem creant: inter quos Arnoldus VVion.

Alij cautiùs incedunt; ex quorum numero Sylvanus Razius in Annotationibus ad vitas Sanctorum Hetruriæ, qui Richardum potentissimi cuiusdam equitis Germani, & S ueuorum Capitanei filium facit.

Verùm hæc de Sueviæ Regno vel Ducatu non carent difficultatibus: vidimus enim antea, V Villibaldum, & per consequens, patrem eius, fuisse Anglum seu Saxonem, seu compositè, Anglosaxonem: non ergo Sueuus fuit. Quanquam responderi potest, Richardum non appellari Sueuum, sed ducem vel Regem Sueviæ, non autem necesse esse, vt qui Dux vel Rex Sueviæ salutatur, ipse itidem Sueuus sit; potest enim quis sub ditione sua tenere regionem, ex qua ipse originem non ducat. Nam & hodie Magnæ Britannæ Rex Iacobus præest Angliæ & Hiberniæ, cum ipse nec sit Anglus, nec Hibernus, sed Scotus.

II. Nullum ex monumentis, quod millesimum Saluatoris annum antecedar, Sueuici huius Ducatus mentionem facit: Richardino igitur sæculo recetior videtur: nam præter Philippum, qui & ipse post millesimum Christi annum vixit, omnes alij scriptores

pro

pro Sueuico Ducatu allati, nuperi sunt, ne dicam, nuperrimi.

III. Vbi hic Ducatus vel Regnum Richardi in Sueuia? In qua Sueuiæ ciuitate, oppido, vel pago? nam quod insignia Ducum Sueuiæ, quæ cognationem, habent cum insignibus Regum Angliæ, huc trahunt; friuolum planè est; vt ipse etiam VVionius rectè animaduertit: quis enim nobis demonstrabit tres illos Leones nigros iubatos, & corona regali cinctos in campo aureo (qui Ducibus Sueuiæ stemma præbent) à Richardo proficisci, vel temporibus Richardi Principibus Sueuorum in vsu fuisse? Accedit quod Anglicanum digma vel stemma à Sueuico dissidet; Anglicani enim stemmatis sunt Leones aurei in planitie rubra, cuius primus Auctor fuisse fertur VVilhelmus *Conquestor*, qui ex Duce Nortmannorum Rex Angliæ factus, huiusmodi symbolum sibi formauit.

Jam verò quis commodus & patiens VVionem ferat; qui fingit, Richardum rēdio turbati paterni Regni Anglia excessisse, Sueuorumq; Regem creatum, aliquot annis Regnum Sueuicum egregiè administrasse, donec tandem cœlestium rerum desiderio inflammatus, Regno vxori VVunnæ seu Bonnæ relicto, & VValpurga filia S. Bonifacio commendata, peregrinationem Romam, & ad alia loca sancta cum filiis VVillibaldo & VVunibaldo suscepit. Quæ omnia inania commenta sunt. Nam Richardus iam peregrinus & spontaneus exul ex Anglia venit cum filiis, non ex Sueuia; nec ex Sueuiæ regno VValpurgis; sed ex Anglia euocata est, cum pro instituendis & gubernandis sanctimonialium Monasteriis S. Bonifacius & fratres eius operâ illius egerent, vt planum fit

ex monumentis de SS. Willbaldo, Wunibaldo & Walpurga Tomo I V. Antiquæ Lætionis Canisij & ex nostro itidem Philippo.

IV. Prorsus iucundum est; quod Irenicus patrem Richardi etiam *baptizare*, ut vulgo loquimur, audet, indito ei Lotharij nomine; nullo prorsus ex veterum choro teste (tamen si ad stipulatore habet Arnoldum Wionium) cum apud antiquiores, qui de rebus sancti Willibaldi, S. Wunibaldi & S. Walpurgis aliquid memoriæ mandarunt, ne ipsum quidem Richardi nomen reperiatur, ut fateberis, si Hodœporicum S. Willibaldi, & Commentarium de S. Wunibaldo, & Wolfardi libros de S. Walpurga evoluere velis. Non inficior, inueniri Richardi nomen in altero Itinerario, cuius Auctor non Monialis, sed vir fuit; & suspicatur. D. Canisius scriptum ab aliquo ex Diaconis, qui ex ore ipsius Willibaldi peregrinationem illam exceperit: Mihi autem planè cōtraria suspicio ob hoc ipsum iniicitur; cum enim in Hodœporico sanctimonialis Heidenheimensis nomen Richardi sileatur, credibile est Auctore, qui idē Hodœporicū breuius & paulò limatius scripsit, Richardi nomen ex cōmuni persuasione & existimatione addidisse, atque adeò posterioribus seculis vixisse. Ne quid tamen dissimulem, reperitur nomen Richardi in commentario Adelberti Abbatis Heidenheimensis, qui sub Eugenio III. Pontif. Max. vixit; cuius commentarij priorem partem, quæ de Diuis Eystetten sibus est, ait se confecisse, ex scriptis S. Walpurgæ Virginis. Et quamuis Richardi nomen, in antiquis monumentis, & in vetustis rerum Anglicanarum scriptoribus nō compareret, sicuti nec nomen Bonnæ seu Wunnæ compareret; nihilominus non
vulga-

vulgaris impudentiæ foret, inficiari hæc nomina indita fuisse patri & matri SS. Willibaldi & Wunibaldi, quia id ex perpetua traditione liquet, quemadmodum & ex Epitaphio S. Richardi, cuius non adeò est contemnenda auctoritas; qualis traditio Irenico minimè pro suo Lothario suppetit.

Obiicies, seculis sexcentesimo & septingentesimo Richardi nomen inusitatum fuisse, & demum posteriore æuo vsurpari cœptum, maximè ab Anglis. Respondeo, inusitatum fuisse vnde probabitur? Non extare in monumentis editis vtriusque illius seculi; id fortè concedi potest. Sed quis sibi persuadeat omnia nomina viris tunc imponi solita, publicis monumentis prodita esse? tametsi iam sub Ludouico Pio Imperatore lib. 2. legū Francicarum c. 25. & apud Auctorem, qui res gestas eiusdem Ludouici literis mandauit, habeas Richardum comitem. Et quantum distat *Richarius* à *Richardo*? Hoc tamen nomen iam ante Carolum Magnum receptum fuisse, docet vita S. Richardij, iussu Caroli Magni ab Albino Flacco conscripta, quam Tomo II. Suriij inuenies.

Verum ne opinioni huic de Sueuia omnem verisimilitudinem abiudicare videamur, probabile mihi fit, aliquos ex maioribus Richardi, priusquam cum popularibus suis Anglis, Saxonibus, Vitisque seu Iutis in Britanniam migrarent, Sueuorum Duces fuisse, & inde titulum ad posteros, nominatim ad Richardum descendisse. Cùm autem varij Sueui fuerint, & sedibus valdè discreti, vt *Sueui Lōgobardi*, *Sueui Semnones*, & apud Ptolemæum in Cosmographia, & apud Tacitum in lib. de moribus Germanorum, *Sueui Angli*, seu *Αγγλοὶ*, *Angeli*, & plures alij, animus meus eò

inclinat, vt credam, maiores Richardi in Sueuos Anglos seu *Sueuangles* (quos Tacitus absolutè Anglos vocat) imperium tenuisse. Hos mediterraneos facit Ptolemæus; sed rectè dicit Iodochus Willichius in Germaniam Taciti, etiam maritimos Sueuos Anglos constituendos esse; qui inter Iutas, seu Iutlandos veteresque Saxones habitauerint: qui que cum cæteris sedes suas in Britanniam transtulerint: quos Venerabilis Beda lib. 1. hist. Eccles. Anglicanæ cap. 15. Anglorum nomine simpliciter comprehendit; Ait enim, *aduenisse ex Germania in Britanniam aliquos de tribus Germaniæ populis fortioribus*, id est, de Saxonibus, Anglis, Vitis seu Iutis. De Vitarum origine esse Cantuarios, & Vectuarios, de Saxonum stirpe descendere orientales, meridianos & occidentales Saxones. De Anglis orientales & occidentales Anglos, & totâ Nordhumbro- rum progeniem, vt & gentes Merciorum. Addit Venerabilis Beda regionem Anglorum ex qua in Britanniam concesserunt, positâ inter prouincias Vitarum seu Iutarum & Saxonum, à tempore discessus vsq; ad suam ætatem, mansisse desertam & incolis vacuam.

Ex quibus liquidò apparet, non omnino absentire vel loqui illos, qui S. Richardum Sueuum, vel etiam Sueuorum principem appellant, dummodo Sueuorum nomine intelligant Sueuos Anglos seu Anglosueuos, qui vt ex Taciti Germania compertum est, non minima pars Sueuorum erant.

Hinc etiam liquet, quomodo *Breniario* Eystetten- si sua constet veritas. Vocat patrem Richardi *Teutonum*. Rectè: nam & Angli & Saxones, & Anglosaxones, & Sueuangle, & Anglosueui omnes erant Teutonnes seu Germani. Vocat *Ducem Sueniæ*; hoc est, Anglo-
sueuiæ,

sueuiæ, quia maiores eius, priusquam cum cæteris in Albionem, desertis auitis domiciliis, abirent, Anglo-sueuis iura dederant. Sed ut hæc omnia, quæ de Sueuis & Anglis dicta sunt, dilucidiora fiant; consultum erit inspicere Philippi Cluuerij *Germaniam antiquam*, præcipuè Tabulam, qua Sueuiam, quæ cis Codanum Sinum seu mare Sueuicum fuit, depingit. Cui inspectioni iungatur lectio cap. 27. lib. 3. vbi de Sueuicis gentibus ex Germania Taciti disputat.

CAPVT V.

Utrum Richardus fuerit Rex Anglia. Proponuntur argumenta negantia.

SÆpius apud memetipsum hæsitavi cogitans, inquit Arnoldus Wionius, quis esset iste S. Richardus Anglia Rex, pater SS. Willibaldi & Wunebaldi. Nullum huius nominis, maximè illo tempore, anno videlicet DCC. & quod excurrit, in Anglia regnasse, nec talem in Catalogis Britannia Regulorum reperiri, ex historicis manifestum est. Non tu solus es, ô Arnolde, quem hic serupulus torqueat; Me quoque & alios iam dudum exercet.

Nam I. nulli ex antiquis, qui res SS. Willibaldi, Wunebaldi & Walpurgis literis consignarunt, vllam de regno à Richardo aut administrato, aut postea amore Christi deserto mentionem faciunt; vtiq; non tacituri, si Richardus Rex fuisset, cuius exemplum, omni posteritati ad imitationem, vel saltem ad admirationem proponendum erat.

Sed aiunt: *istud humilitatis & Christiana modestiæ causa silentio inuolutum.* Quæ verò hæc humilitas esset,

inuidere posteritatis notitiæ rem tanti momēti, præfertim, postquam is, qui materies scribendi est in fata concessit? Non pauci Regum Angliæ, spreto Regno, & omnibus regis ornamentis ac deliciis insuper habitis, Monasticam vitam amplexi sunt. An id taciti præterierunt Historici? Minimè verò, Diligentissimè omnia annotarunt, & factis tam præclaris velut pretiosissimis gemmis Annales vel historias suas exornarunt; nominatim Beda eiusque continuator, vt alios hoc loco omittam. Simili diligentia in literas retulerunt, si quando filij aut filia Regum, aut ipsæ etiam Regina, mortalibus rebus valedixerunt, seque diuino cultui penitus consecrarunt.

Reliquerat regnum Ceadualla Rex occidentaliū Saxonum, & Romam abierat anno Christi DC. LXXXVIII. Quis Anglicanorum scriptorum factum tam præclarum tacuit? Non venerabilis Beda: Non Henricus Huntindoniensis, non Wilhelmus Malmesburiensis: Non Æthelfridus: Non Matthæus Westmonasteriensis in Floribus. Non Florentius Wiggorniensis in suo Chronico. Anno DCC. V. Coenredus

Beda li. 5. cap. 7. (verba Bedæ audis) qui regno Merciorum nobilissimè aliquanto tempore præfuerat, nobilius multò sceptra regni reliquit, nam venit Romam, ibiq; attonsus, Pontificatum habente Constantino, ac Monachus factus ad limina Apostolorum in precibus, ieiuniis, & eleemosynis vsque ad diem permansit ultimum. Venit autem cum illo & filius Sigheri Regis orientaliū Saxonum, vocabulo Offa, iuuenis amantissima etatis & venustatis, totiq; genti ad tenenda seruandaque regni sceptra exoptatissimus; Qui pari ductus deuotione mentis, reliquit uxorem, agros, cognatos & patriam propter Christum & propter Euangelium, &c. Et ipse ergo, vbi ad loca sancta
Romans

Huntind. lib. 4.

Wilhel. lib. 1. de

gestu Regū An-

golorum.

Æthelfrid. lib. 2.

Chronici cap. 10.

Beda lib. 5. c. 20.

Romam peruenerunt, attonsus, & in Monachico habitu vitam complens, ad visionem beatorum Apostolorum in cælis diu desideratam peruenit. Hæc Beda: similia alij antea nominati Anglicani scriptores.

Etiam Coenredi antecessor in Regno Merciorum & cognatus, Edelred seu Æthelredus monasticum habitum regali purpuræ prætulit, vt & Ina Rex Westsaxonum; quorum, vt & aliorum exemplo permotus Ceolwulfus, Northumbrorum Rex, eadem vestigia sibi premenda & sequenda duxit. Ceolwulf, cum sæpè uenti Bedæ colloqueretur, inquit Henricus Huntindoniensis lib: 4. & sæpè ante mortem eius, & post mortem historiam eius ad se scriptam oculis adhiberet, cœpit diligenter Regum singulorum facta, & finem secum discutere, uidit q̄ luce clarius regna terrena & res humanas cum labore perquiri, cū timore possideri, cum dolore amitti, & quia quibusdam minus callidis, vel etate teneris uidentibus temporalia pulchra & delectabilia, cū audierint predicari ea deserenda, & temnēda uidetur friuolum & contra rationem, quia nondum perceperunt, quomodo mordeant mundi diuitie, quomodo ad nihilum deueniant, & fructum tandem nullum, nisi seram penitudinem generent. Horum nihil regem callentem & expertum impediēbat. Senserat enim in seipso regnum sibi cum labore fuisse perquisitum, cum timore possessum: noluit uero cum dolore amittere. Sponte igitur diuitiarum non seruus, sed dominus, quasi magnus uiles abiēcit. Maxime autem accenderat eum, quod cum pueri & mulieres, uulgus q̄, uel etiam ditiores profilirent ad eum conspiciendum, & eius beatitudinem mirandam, ipse horribilibus curis necis & proditionis, & multimode calamitatis intus cruciabatur, & animo & corpore decoquebatur; cum q̄ alij iudicarent eum beatissimum, ipse, qui solus animi sui secreta nouerat, iudicabat se miser-

miserrimum. Cum ergo paruo spatio, id est, octo annis regnasset, per maximum visum est ei, & valde anxiatu est, quod tanto tempore vitam suam amiserit, curis vanis & disciplinis fragilibus deditam; reliquum autem saltem vita sua non erronea stultitia, sed sapientia & utilitati propria dicere certauit; exemplum quod assumens ex historia beati viri predicta, sex reges fortissimos, vir verè fortissimus, profecutus est; scilicet Edelredum regem **Merce** & Cenredum successorem eius, nec non Ceduuallam regem **Wessexe** & Ine successorem eius, sed & Sigebertum regem **Estangle** qui Monachus effectus est, quem postea **Peada** occidit, & **Sebbi** regem **Essex** qui Monachus effectus, diem iucundum mortis sua prauidit, vidit & gauisus est. Isti non deuorarunt substantias suas cum meretricibus, sed euntes cum dolore semina sua seminauerunt, ut venientes veniant, cum exultatione suos Deo manipulos afferentes. Compleuit ergo Ceoluulfus hebdomadam regum perfectorum, & habitu monachali suscepto, capiti eius corona de lapide pretioso imposita est à Domino. Hæc Huntindoniensis.

Ecce, quàm accuratè memorant Historici isti, si quis Regum in Britannia, Dei amore, & suæ salutis desiderio succensus, regnum terrestre cum pignore Regni cœlestis, hoc est, cum Monastica professione commutauit. Cùm ergo circa illa ipsa tempora, quibus isti Reges rebus mortalibus valedixerunt, feratur Richardus quoque Regno spreto, in peregrinas regiones abiisse; qui, quæso fit, quòd rei tam memorabilis, & ad exemplum tam idoneæ, nemo Anglicanorum veterum historiographorum meminit? Quæ hæc tanta obliuio, vel potius supina oscitantia?

Secundo, Marcellinus quisquis ille fuit, in S. Sui-
berti vita non dissimulat Adalbertum Leuitam, fuisse

se filium Regis Deiotum, & amore Christi regale patrimonium spreuisse. Quomodo hoc dissimulasset in Willibaldo & Wunibaldo, si Regem Anglię patrem habuissent? Erant certè duo isti in eodem sodalicio & comitatu, in quo erat Adelbertus, & ipse Marcellinus, vt proinde familiam Willibaldi & Wunibaldi æquè cognitam habuerit ac stirpem Adelberti.

Tertiò cum præter geminum Regnum Pictorum & Scotorum in septentrionali Albionis parte, septem Regna ab Anglis seu Saxonibus constituta sint; vt Regnum Cantiaę, Regnum Australium Saxonum, Regnum orientalium Anglorum, Regnum occidentalium Saxonum, Regnum orientalium Saxonum, Regnum Northumbrię, (sub quo Deira & Bernicia; vnde aliquando legas: *Regnum Deirorum, Regnum Berniciorum*) & Regnum Merciorum, quero cuiusnam ex his Regnis Richardus Rex fuerit? Quodcunque nominaueris, statim ibimus ad Historicos & Chronologos Anglicanos, præsertim ad Malmesburiensem, Huntingdoniensem, & continuatorem Florentij Wigorniensis; & Catalogos Regum singulorum regnorum percurremus. Si alicubi Richardum inueniemus, nõ grauatè Regem salutabimus. Nec satis est dicere, fuisse Regem Anglię: nam cum illis temporibus, de quibus disceptamus, Anglia in varia regna diuisa fuerit; vt certo certius constat, haud satis est affirmare, fuisse Regem Anglię, sed ostendendum est, cuius Regni Anglicani, vel cuius partis in Anglia regale sceptrum gesserit. Nec est, quod quis ad septentrionalem Britanniaę partem, hoc est, ad Scotos & Pictos nos ablegat: nam Richardus non fuit de Scotorum aut Pictorum, sed de Saxonum genere, vt supra vidimus.

Z

Dein-

Deirorum

Deinde, ut omnes illius ætatis Scoticos & Picticos reges, ducibus antiquis historicis percurramus, nullus Richardus sese in conspectum nostrum dabit.

Aliqui, ut Arnoldus Wion, lib. 4. *Ligni vite* aiunt, Richardo fuisse Parentem Lotharium, quem aliqui *Lotheri* appellant, qui fuit Rex Cantuariorum, occisus in pugna Australium Saxonum anno Redemptoris D C. LXXXVI. 8. Idus Febr. quos contra eum Eadricus filius Egberti aggregauerat, ut ait Huntindoniensis lib. 4. & Malmesburiensis lib. 1. Sed quo veteri Auctore hoc adstruitur?

Deinde liquidò compertum est, quem Lotharius successorem habuerit: successit enim Eadricus hostis perpetuus Lotharij, quamuis eius ex fratre Egberto nepos esset: qui Eadricus regnum Cantix sequi annum tenuit, mortuus anno D C. LXXXVII. ut ait Matthæus Westmonasteriensis; in cuius locum per sexennium subierunt Nidred & Wibbehard, qui duo cum Eadrico *extranei à regio sanguine* dicuntur à Malmesburiensi, & Huntindoniensi. Sed quomodo *extraneus* à stirpe regia Cantuaritarum Eadricus, qui Lothario successit, si fuit filius Egberti fratris Lotharij, qui Egbertum in regno antecessit? Nam de Nidred & Wibbehard non laboro; ad quos solos ista, ut ita loquar, *extraneitas* pertinere videtur, cum & Malmesburiensis, dicat, *per sexennium circiter à regia successione claudicatum esse*; per illud scilicet sexennium, quo duo illi Cantix regnum occupabant: Et septimo demum anno ad regiam lineam reditum esse, Withredo filio Egberti ad regni solium euecto. Si ergo Withredus fuit de regio sanguine, necesse est de eodem fuisse Eadricum, cum vterque fuerit filius Egberti, eius, qui

in regno Lotharium antecesserat. Verùm vteunque ista sese habeant, nullus hic vsquam conspicitur Richardus Rex Cantuariorum, successor & filius Lotharij: Vnde ergo recentiores ista hauserunt?

Quidam, & inter hos etiam noster Philippus, his argumentis pressi, aliò confugiunt, videlicet Richardum successisse Offæ seu Offoni auunculo suo sine liberis defuncto. Sed hæc minus adhuc substant: aut enim sermo est de Offa celeberrimo illo, & fortissimo rege Merciorum, qui XXXIX. annis regnum inuictâ dextera administravit: at hoc dici nequit; quia Offæ successit filius eius Egferd, huic Cenvvlf, huic Geovvlf, & aliis alij, vt videre est apud scriptores sæpius iam laudatos: aut sermo est de Offa orientalium Saxonum rege; neque hoc rectè affirmatur: quia Offæ, postquam rebus mortalibus, sumpto Monastico habitu, valedixit, successit Selredus Sigeberti Bonifilius, qui regni gubernacula XXXII X. annis moderatus est, testibus Matthæo Florilego, & Malmesburiensi, & aliis prisca rerum Anglicarum scriptoribus, regumque Catalogis & indiculis. Nec Offa iste in regno sine liberis defunctus est, vt vult ista opinio, cum sponsam & regnum voluntariè diuino seruitio & Monastica vitæ posthabuerit.

Denique euolue sursum deorsum omnes Historicos antiquos, & Catalogos regnorum & regum Hæptarchiæ Britannicæ, qui accuratè conscripti existant ad calcem Continuatoris Wigorniensis; euolue, inquam, eo tempore, quo Richardum vixisse, & regnasse oportuit, nimirum ab anno Domini DC. L. vsq; ad DCC. XX. veletiam XXV. (vt vitam Richardi ad septuaginta quinque annos proferamus) nullus occur-

ret in vlllo Angliæ Regno Richardus, cum tamen historicorum Anglicanorum in Regnorum & Regum successionebus annotandis, summa sit diligentia & accuratio.

Ipsè etiam Illustrissimus Baronius, cum Tom. IX. ad annum Domini DCC. L. Epitaphium S. Richardi recitasset, & Richardum Regem salutasset, visis postea monumentis à Canisio Tomo IV. Antiq. Lect. publicatis, calculum reduxit, & sententiam mutauit. *Antiquiora testimonia, inquit, & ea ipsa, quæ ab eorum consanguinea scripta habentur, nunquam Richardum nominasse inuenies Anglorum Regem, sed Anglorum nobilem & prædiuitem.* Et addit; Philippum Episcopum Eystettensem, fuisse primum, quod quidem sibi constet, in Vita S. Walpurgis, qui Richardum nominauerit *Regem*, Sed non est primus, quia præcessit Adelbertus de quo postea.

Hæc sunt quæ contra Regnum S. Richardi disputari posse video. Sed audiatur etiam altera pars. Nondum enim sententiæ pronuntiandæ tempus est. Prius tamen, quam alteri parti aures & animum attentum commodemus, præterire nequeo, quod his hunc in modum scriptis, legi in commentario Francisci Guilimanni, de Episcopis Argentoratensibus in *S. Amando*, primo Episcopo. Est in Alsacia tribus supra Argentoratū miliaribus Monasterium primitus *Offonis cella*, postmodum *Schuttera* appellatum. Non procul inde vel est, vel fuit *Offonis Villare* seu *villa*, & *Offonisburgum*, *Offenburg*. Hæc loca hanc appellationem accepisse ab Offone Rege Angliæ, qui in Alsatiam venerit, ibique vitam Monasticam numerofo sociorum cœtu coluerit, multis probare contendit apud Guilli-

mannum Paulus Volcius Abbas Hagonis Curia. Si quæras, cuius Regni Offo iste Rex fuerit, Regnum non definitur; illud generatim asseritur, multa tunc in Anglia fuisse Regna & Reges; Offonem hunc Romanam nunquam peruenisse; sed semper in Alsacia permanisse. Ex eius posteritate descēdere S. Richardum, S. Willibaldum, S. Wunibaldum, & S. Walpurgam. Hoc nomen ab Offone locis prædictis inhæsisse, vsq; ad tempora S. Henrici Imperatoris: id ex diplomatis, vetustisq; instrumentis planum fieri. Offonem hunc finem viuendi fecisse circa finem vite S. Gregorij Magni Anglorum Apostoli, qui obiit anno Domini DC. V.

Verùm, vt cætera omnia, quæ affirmantur, rectè se se habeant, illud tamen de Regno non subsistit: in promptu enim est quærerere, cuius Regni Offo iste Rex fuerit. Accuratissimè à scriptoribus Anglicanis contexti sunt indices Regum, qui in Albione, vel ante S. Gregorium Magnum, vel sub eius Pontificatu regnarunt. Nullus huius generis Offo apparet. Qua de caussa? Sed non repetam, quæ iam dicta sunt. Accommodentur, quæ de Regno S. Richardi disputauimus, quia æquè huc quadrant, ac illuc.

CAPVT VI.

S. Richardum fuisse Regem Angliæ.

Ræterum Richardum Regem Angliæ fuisse, multis argumentis demonstrari potest. Primum est, constans, vetustissima, & cuius originem frustra quæras; Ecclesiæ Eystettensis traditio. Quæ sanè magni pendii debet præsertim ab Historico.

L 3   cuius

cuius nō tantū est aduertere, quid veteres scriptum reliquerint, sed & quid absq; scripto tradiderint. Cuius traditionis neglectus viros quoque doctos à recto tramite nonnunquam abripuit: Eius rei vnum vel alterum exemplum adferam. Antiquissima omnium Ecclesiarum Hispanicarum traditio est, S. Iacobum, Apostolum, filium Zebedæi, Hispaniam, cum videret, adiisse, & in ea Evangelicæ doctrinæ sementem sparsisse. Hoc qua ratione annis S. Iacobi viuētis consonaret, cum inito calculo, viri docti, satis dispicere nequirent, negarunt, S. Iacobum vnquam, cum in his terris mortalem vitam ageret, pedem in Hispaniam intulisse. Quæ inficiatio adeo auersis auribus & mentibus ab Hispanis accepta est, vt non tantū Doctores in Scholis, & Ecclesiastæ in Templis, sed & omnis generis scriptores, qua Latinis, qua Hispanicis Apologiis obuiam eundum, & vetustissimam traditionem summis viribus defendēdam existimarint, vitam potius, quàm hoc tantum decus amittere parati.

Pari modo veterrima Colonienfis Ecclesiæ in Vbiis traditio est, S. Vrsulam cum suo tot millium Virginum numerofo sodalicio, sanguinem non alibi, quàm Colonix Agrippinæ pro Christiana religione fudisse. In hac traditione cum quidam viri eruditionis laude in primis præstantes & florentes, nodos, vt sibi persuadebant, inenodabiles reperissent, à prisca traditione recedere, & cum alia veteri traditioni contraria tradere; tum etiam nouam Coloniam ad nescio quod Batauici Oceani litus exstruere ausi sunt. Quæ innouatio, piorum & doctorum animos ita percussit, vt statim prodirent, qui communem & ab omnibus receptam traditionem ab inuasoribus acriter vindic-

vindicarent, & Colonia Vbiorum, tot Martyrum sa-
cro cruore purpuratæ ac nobilitatæ, auitam gloriam
integram illasamque præstarent.

Quæ duo ætatis nostræ exempla ideo protulerim,
vt planum fiat, quanta sit traditionum, quæ in Eccle-
siis vigent, vis, quanta auctoritas, quantumque pon-
dus. Quocirca neque Eystettenfis Ecclesiæ de Rege &
Regno Richardi traditio temerè conuellenda est; li-
cet, si quis improbius instet, definitè monstrari ne-
queat, cuius Regni in Anglia scepra tenuerit Richar-
dus. Quàm enim facilè fieri potuit, vt in tanta rerum
perturbatione, quanta erat cum regnorum illorum,
varietas & multiplicitas in Britannia stare, à scripto-
ribus aliqui præterirentur, anniq; quibus regnarunt,
aliis transcriberentur. Quàm autem inter hæc regna
pax nulla, quiesque & tranquillitas nulla fuerit, no-
runt, qui vel à primo limine Anglicanos Historicos
de gustarunt; nec finis grauissimorum bellorum fuit,
donec minoribus accisis, commune omnium impe-
rium ad vnius arbitrium recidit. Adde Historicos in
enumeranda Regum successione non semper exa-
mum conuenire; aliis hunc, aliis alium nominanti-
bus vel omittebant. At satis de prima probatione.

Secundò idem Richardi Regnum adstruit com-
munis omnium in Diocesi Eystettenfi persuasio, quæ
infantibus cum materno quodammodo lacte inlila-
latur, ex quibus si sciscitare; quid qualisq; Richardus,
Regem fuisse reponent.

Tertiò, eidem veritati ad stipulantur imagines,
picturæ, sculpturæ, sculpturæ, cælaturæ; quæ in tem-
plis & altaribus, & extrà itidem, Richardum vna cum
sceptro & corona regia representant. Huc succedunt

oritur

Missæ.

Missalia, Breuiaria, &, vt barbarè appellant, *scamalia*, hymni, odæ, cantica, tam prorsâ, quàm versa oratione: quæ omnia Richardum, tanquam Angliæ Regem, decantant.

Quartò, huc refer vitam & Epitaphium Richardi apud Surium Tomo I. vbi Rex disertè prædicatur. Neque magnus Ecclesiasticæ Historiæ instaurator Baronius, reperit quod desideraret, vel culparet: imò quidquid in Surio reperit, id Annali suo nono, anno Redemptoris D C C. L. intexit.

Quintò, non desunt Auctores, qui Regnum Richardi tueantur, Inprimis Adelbertus Abbas Heidenheimensis, qui sub Eugenio III. Pontif. Max. circa annum Domini M. C. XLVI. floruit; is comætarium de restituto Monachis Monasterio Heidenheimensi scripsit, quem libro secundo Observationum inferuimus: Prius quàm rem ipsam aggrediatur, variâ præmittit de rebus gestis S. Richardi, S. Willibaldi, & S. Wunibaldi, id quæ, vt non semel testatur, ex scriptis S. Walpurgæ, quibus à S. Walpurga doceriait, quomodo Richardus Rex Anglorum, Willibaldus itidem & Wunibaldus regnum & patriam deseruerint, &c. Si S. Walpurga nominat patrem suum Richardum, *Regem Anglorum*, nullis amplius testibus indigebimus, Res confecta erit, illi quæ omnes prostrati iacebunt, qui Regnum S. Richardi oppugnant. Utinam Adelbertus distiñctius nobis explicasset, quæ nam sint illa scripta S. Walpurgis, Num Hodæporicon & vita Wunibaldina, quæ exstant Tomo IV. Antiq. Lect. an aliqua alia, quæ vel perierunt vel alicubi adhuc delitescunt: nam in Hodæporico & Vita Wunibaldina nulla est mentio de regno Richardi. Vt eunq; sit, saltem hoc

hoc constat, S. Richardum ante quingentos annos, iudicio Adelberti, fuisse Regem Anglorum.

Adelbertum sequitur Medibardus, quem nunc primùm publicamus; qui quæ Wolffardus Hasenricanus soluta oratione de miraculis S. Walpurgis scripsit, rhythmis cecinit; vbi de S. Walpurga: *Filia Regis erat, sed egenam se faciebat.* Et si quidem Medibardus iste vixit ætate Wolffardi; antiquus vtiq; testis est, quippe, qui millesimum Christi annum antecesserit. Sed non est certum, an Wolffardo sit synchronus. Imò non esse coætaneum satis ipse testatur, cum sub finem Rhythmorum ait, se ea miracula enumerasse; quæ patrum diligentia in literas retulerit. Nec tamen suis quoq; temporibus destitisse Deum per sanctam Virginem miracula edere. Ad rem.

Prædictis adiunge Auctorem Epitaphij Wunibaldini, quod olim legebatur Heidenheimij, alibi à nobis recitatum. Adde alios sententiæ huius suffragatores Philippum nostrum, Nauelerum, Trithemium, Arnoldum Wionem, Chronicon Noripbergense, & quod omnibus his antestat, Martyrologium Romanum, quibus adiunge, si lubet, Nouatores, Bruselium in Catalogo Episcoporum Eystettensium, & Centuriatores Cent. VIII. cap. 10. quos opponas licet duræ fronti Luce Osiandri, qui in Epitome Ecclesiasticæ Historiæ Cent. VIII. lib. 2. cap. 4. anno Christi D. C. C. XL. non veretur scribere, *Pontificios hoc, quidquid est de Regno & regia stirpe Richardi, excogitasse, ut dogmatibus suis auctoritatem conciliarent.* Scilicet nullus exstitit in Anglia, qui amore Christi & cœli sceptrum regalia contempserit, seque regno abdicarit, de quo id certo certius compertum sit, ut proinde Pontificij,

a   inopiâ

inopiã talium exemplorum, necesse habuerint Richardo Regnum ædificare, ædificatumque iterum, quamuis volenti, adimere. Vanissime nugator, audenter dico; nullum in orbe Christiano regnum tot vidit Reges, sponte sua relicto regno, ad vexillum Cruciseuolantes, quot vidit Anglia, quorum nonnullos capite superiore iam enumerauimus. Fuit ergo Richardus Angliæ Rex, etiam sceptro, officio & administratione, & cum Angliam nomino, ne utquam totam intelligo: liquidò enim constat, eo æuo, quo Richardus vixit, Angliam adhuc in plura regna tributam fuisse: neque vllus dicebatur absolute Rex Angliæ, vel Anglorum; sed Eastangliæ, hoc est, orientalium Anglorum Rex. *Northumbria Rex. Mercia Rex;* & necdum toti Insulæ Angliæ nomen erat indicum; de quo plura suo loco.

Quod si quæ hucusq; disputauimus alicui minus arrident; is non ideo iustã causã habet, cur Richardum Angliæ Regem fuisse abnuat: superest enim alia tituli & honoris huius defendendi ratio: Rex enim fuerit, Regisq; nomen tulerit, quòd ex regio sanguine & stemmate progeneratus esset, nam cum vno eodemque tempore atque adeo illo etiam, quo Richardus ex Angliã excessit, tot Reges Britanniam tenuerint, mirum non est, plures existisse, qui regio genere claruerint. Si quis tamen ex me sciscitetur, cuiusnam Regis Anglicani filius fuerit, vel ex quo sanguine regio originem traxerit; aut ex sanguine Cantuarum, nam Anglorum orientalium, num Saxonum orientalium, vel occidentalium, num Merciorum, num aliorum; ingenuè fatebor, mihi id non liquere: Et inclinarem in sententiam Wionis, qui *Lotharium,*
Regem

Regem Cantuariorum, Richardi nostri parentem, facit; inclinatur, inquam, si cætera cohærent, & subsisterent: vult enim Richardum discessisse ex Britannia statim post mortem Lotharij, quæ in annum Domini DC. LXXXVI. incidit, ut supra vidimus, quod videret Regnum Paternum ab Eadrico & ab aliis turbari. Oportet ergo ut dicat, S. Richardum ante annum DCC. Angliam reliquisse, & quidem satis diu, cum turbæ illæ post octennium demùm consopitæ fuerint, regno ad Withredum filium Egberri delato, qui XXXIV. annis pacificè illud tenuit; ut & postea filij eius non paucò temporis intervallo. Sed hæc veritate destituuntur: Plerique enim scribunt S. Wunibaldum natum esse anno DCC. & S. Willibaldum anno DCC. IV. At ex historia & vita utriusq; certò exploratum habetur eos natos esse in Britannia. Quomodo igitur Pater eorum Richardus Angliam iam pridem deseruerat? Nec cohæret Wionis narratio cum illis, quæ memoriæ prodita sunt de Richardo precibus & cohortationibus filiorum ad peregrinationem suscipiendam inducto. Nec turbæ illæ ab Eadrico, & postea à Ceadualia & Molone in Cantuariensi regno excitatæ diu durarunt; sed instar ingruentis cuiusdam procellæ breui subsederunt, reducto post nubila Phœbo. Neq; qui in Britannia degebant, huiusmodi motuum insolentes erant; cum in illa Insula nil fuerit vitiosius, quàm ut Rex in Regem insurgeret, & proximus quidem in proximum. Hinc cum veterem Historiam Anglicanam legimus, nihil frequentius quàm bella & horrida arma reperimus.

Dico igitur, Richardum regio Anglorum sanguine cretum esse. Sed quo, quis in tanta antiquitatis caligine

lignè definitè definiat, silentibus cunctis veterum, monumentis? Regium tamen stemma & nomen vindicat illi, illa tam constans de Regno Angliæ traditio & persuasio: & hodierno etiam more, illos appellamus Duces, Marchiones, Comites, qui ex talium præcipua genus ducunt, licet ipsi nullas, quas administræt, provincias aut Ducatus, aut Marchionatus obtineant; sic quoque Regis filium, nepotem, vel absolutè, regia stirpe editum, nihil vetat Regem nuncupare, quamvis ipse Regni habenas non gubernauerit; ita ut titulus sit regis stirpis, non regni administrati; quemadmodum hoc etiam ævo multi vocantur Duces Bauariæ, Saxonis, Palatini Rheni, &c. ea solùm de causa, quia ex his familiis originem suam trahunt; non quòd Bauariæ, Saxonis, aut Palatinatui ad Rhenum imperent.

Fateetur etiam Balæus Cent. 2. Willibaldum ex illustribus orientalium & occidentalium Saxonum familiis prognatum esse, cui itidem patriam assignat *Deuoniam*, ut proinde Willibaldus, ex sententia Balæi, *Deuonius* fuerit, popularis *Roberti Turneri*, professoris olim in Collegio Willibaldino Eystettensi disertissimi. Hæc secunda tabula esto, qua quis ex hoc difficultatum Oceano enauiget, si fortè primâ illâ se ad littus euasurum desperet. Idem responsum dandum de Alfatico Offone, cuius antea meminimus; Hinc denique planum euadit, quomodo Rituales libri Ecclesiæ Eystettensis ab omni falsitatis suspicione excusentur, dum Richardum Regem Angliæ & Willibaldum, & Wunibaldum, & S. Walpurgem filios Regis Angliæ fuisse tradunt.

CAPVT VII.

De anno natalis S. Willibaldi, S. Wunibaldi, & S. Walpurgæ.

 Mnia incerta sunt; & cæcis tenebris immerfa. Communis persuasio est, Wunibaldum Willibaldo seniore fuisse; & utroque iuniorem Walpurgam. Ex iis autem, quæ Philippus & vetera monumenta de Episcopatu S. Willibaldi tradunt, ducimur aliquo modo ad ipsa incunabula; nam anno Domini DCC. XLV. dicitur à S. Bonifacio Episcopus Eystereensis creatus, ætatis suæ anno XL I. sequitur ergo eum in lucem editum anno virginæ partus DCC. IV. Dicitur mortuus anno salutis DCC. LXX XI. anno ætatis suæ LX XVII. Idem ergo quod antea concludimus, nempe natum esse anno DCC. IV.

S. Wunibaldus mortalitatem expleuisse traditur anno Christi DCC. LX. Ætatis suæ anno LX. Natus est ergo anno Redemptoris DCC. Colligitur idem ex hoc impolito Epigrammate quod olim Heidenheimij, priusquam à Luthero occuparetur, legebatur.

*Hic Wunibaldus, Richardi filius almus,
Qui regnum Anglorum mox relinquens, hoc Adonachorij
Claustrum fundavit Benedicti q̄, rigauit
Nomine, septingento, quinquagesimo q̄, anno,*

cum autem Abbatie Heidenheimensi anno DCC. L. adificata per decennium præfuerit, conficitur, eum decimo à condita Abbatia anno ex vita abuisse, anno scilicet DCC. LX. suæ verò ætatis LX.

In manuscripto codice Monasterij Walpurgini, quod est Eychstadij, quo vita S. Walpurgis continetur, quidam ubi de obitu agitur, ad marginem adscripsit: *obiit anno DCC. LXXVI.* Ergo sexdecim annis post Wunibaldum, & quinquennio ante sanctum Willibaldum.

De anno ætatis & natalis S. Walpurgis nil meminime legere. Philippus in Commentario dicit, Willibaldum fuisse iuniorem Wunibaldo & Walpurga. Senior igitur Willibaldo Walpurgis.

CAPVT VIII.

*De ingressu S. Willibaldi in Monasterium:
Et num vetera Monasteria nil aliud
fuerint, quàm schola literaria.*

QUINTO ætatis anno consecrarunt parentes ex voto puerulum Willibaldum Monasterio Waltheimensi sub Abbate Egilvaldo. Si quæras, quo fine; respondebunt Catholici, ut pietate & doctrina erudiretur eousque, donec maturior factus, Deo in perpetuum ex S. Benedicti norma & disciplina sese obligaret. At Hæretici longè aliud responsum dabunt, nempe Willibaldum eò missum, ut inibi literis & morum honestate informaretur; hisq; probe excultus Reipublicæ postea utilem operam nauaret; nam veterum Monachorum Monasteria nihil aliud fuisse, quàm scholas & publica ingenuarum disciplinarum gymnasia.

Si quis sciscitetur, num omnia antiquorum Monasteria fuerint scholæ: quidam ex heterodoxorum numero adeò effrenes & effrontes sunt, ut id de omnibus

bus

bus vniuersim affirmare videantur, quorum impudentiam refellunt tot millia Monasteria Ægypti, in quibus nullum penitus aliud erat studium, quàm dies noctesque precibus, psalmisq; recitandis vel decantandis impédere; & statis insuper horis operi manuario vacare, imò ipse Magnus Antonius, tot Monachorum pater & Abbas celebratissimus, analphabetus, & literarú rudis erat. In Oxyrincho ciuitate Thebaidis decem millia Monachorum habitabant, vt testatur is, qui vidit, Ruffinus; apud quos solius pietatis scholæ; nullæ liberalium artium, Philosophiæ, aut Mathematicos, imò nec Theologiæ, quia quilibet illorum sufficere sibi credebat: *Scire Iesum Christum, & hunc Crucifixum.* Exstât in Patrum vitis & alibi innumera Seniorum Monachorum ad iuniores tam aduenas, quàm inquilinos cohortationes, exstant Regulæ Monasticæ nominatim S. Pachomij & S. Basilij Magni; vbi nullum de studiis literarum studiosè persequendis verbum inuenies. Quis tamen sibi persuadeat, patres illos tam oscitantes fuisse, vt id, quod iudicio deliratorum istorum præcipuum Monachismi erat, in parænesibus & canonibus suis reticerent?

*Ruff. lib. 2. de
Vitis Patrum
cap. 5.*

Alij circumspèctius stultescunt, præsertim Hospinianus Calvinista in Centone suo de origine Monachatus. *Pleraque Monasteria post Benedicti tempora fuisse scholas, ait, pleraque; non; omnia. Ait, Post tempora Benedicti. Non ergo illa, quæ tempora S. Benedicti antecesserunt. Quo tamen temperamento falsitatem minime effugit; nullum enim Monasterium qua Monasterium, schola seu gymnàsium literarium fuit; aliud enim est Monasterium, aliud gymnàsium literis dictum. Aliud, gymnasta Monasticus; aliud, gymnasta lite-*

literarius: Ille quarealis, soli Deo vacat, Ille etiam licet
ris partim discendis, partim docendis, licet non nisi
amore Dei.

Non displicet Hospiniano vsquequaque politica,
quam sua in Regula D. Benedictus præscripsit: Et si
Calvinianus limam adhibere permetteretur, fortassis
eam regulam edolaret, quæ Sectatores etiam in Cal-
uini lustris inueniret. Ante omnia autem Calvinisti-
ca lima Abbati, Priori, Decano, & quidquid huius
generis est, vxores daret: quia hominem esse solum,
non est bonum: quod quomodo à Benedicto negle-
ctum sit, miratur proculdubio Hospinianus, cum al-
lio qui minutatim quædam longè minutioris momē-
ti præscribat & definiat, quàm sit istud, quod, si Lu-
thero eiusque discipulis fides habetur, ex omnibus
ad humanam vitam necessariis, maximè est necessa-
rium.

Illud præterea, iudicio Calvinistæ ab eodem Be-
nedicto culpabiliter sancitum est, vt nō nisi duo pul-
mentaria fratribus apponantur, indicta à carnibus tu-
gi abstinentia, vt alia plurima huius generis, limæ, vel
potius runcinæ in Regula Benedicti egētia si leamus;
quæ si castigarentur; iam noua ex recocti Canonis
præscripto Benedictina Monasteria emergere cerne-
remus, qualia nimirum aliqua sunt ex illis, quæ Hæ-
resis occupauit, potissimum in ditione Wirtembergi-
ca; vbi Barbiger Prædicans Abbas cum sua *Prædican-
tissa*, Abbatissa, & numerosa prole, additis aliquot sti-
pendiariis & scholaribus, conuentum conficiunt, nō
exclusis tamen *Prouisoribus*, *Padonomis*, *Locatis*, *Cantori-
bus*, & id genus aliis pedancis Magistellis, qui & ipsi
pro sua quisque parte operam sedulam cum suis *Enis*
&

& eos in nauant, vt Monasteriis, quæ tenent, noui semper *Conuentuales* succrescant. Qualia Monasteria si S. Benedictus, S. Willibaldus, aut S. Wunibaldus iam aspicerent, an non potius pro speluncis prædonum, quàm pro cultus diuini domiciliis ducerent? Insignita profectò impudentia est, dicere, veterum, maximè post S. Benedicti ætatem, Monasteria, nil nisi scholas fuisse, & quidem tales scholas, quales isti nobis in multis abs se inuasis & direptis Monasteriis representant; de quibus prisci & sancti illi Monachi, ne per somnium quidem vnquam cogitarunt.

Sed rem ipsam accipe; quæ ita habet. Olim Monasteriis præcipuè Benedictinis, adiunctæ erant scholæ: quod nemo negat, in quibus & tenerior ætas ad ætatulæ huic consentaneas literas informabatur; & maturior ad maturiores ac seueriores.

Obseruabatur hîc accuratè, quod à Philone in libro de Agricultura traditum est: *Primum inseram*, inquit, *in puerilis ætatis animas surculos, quorum fructus ipsas enutriet: sunt autem hi: scribendi legendi quæ certâ industria; eorum, quæ apud sapientes Poëtas habentur, diligens scrutatio, geometria, oratoriae facultatis meditatio, & vniuersa liberalis musica: in iuueniles verò ac viriles iam meliores perfectiores quæ inseram, nempe prudentiæ plantam, fortitudinis, temperantiæ, iustitiæ, omnis quæ virtutis. Et in his Monasticis scholis vnusquisque factitabat, quod ab eodem Philone in libro de somniis scribitur: Sumens enim à puerili grammatica has duo prima; scribendi legendi quæ facultatem, à perfectiore poematum notitiâ & antiquitatum memoriam, ab Arithmetica & Geometria certitudinem in iudicio proportionum & ratiocinationum, à musica rhythmos, metra concinna, colores, tonos, melos coniunctum & disjunctum;*

b

etiam;

Etum; à rhetorica inuentionem, elocationem, ordinem, dispositionem, memoriam, pronunciationem; à Philosophia, quidquid in his prætermisum est, & reliqua quibus constat vita hominum, unum opus floridissimum conficit, nimirum eruditionem variam. Præerant scholæ doctissimi quique & probatissimi Monachi, hoc tamen discrimine, saltem aliquibus locis, vt duplices essent scholæ; aliæ internæ, Religiosis erudiendis dicatæ; aliæ externæ, in queis seculares, procerumque & nobilium liberi instituebantur: quam scholarum distinctionem reperies apud Ekerhardum in B. Notkeri vita. Scholæ Monasticæ præfuit olim in Anglia Venerabilis Beda, vt & Albinus Flaccus, qui in Galliam Turonos translatus docendi munus non deseruit; de quo ipse metepist. I. ad Carolum Magnum isthæc. *Ego Flaccus vester secundum exhortationem & bonam voluntatem vestram, aliis per te cta S. Martini sanctarum mella scripturarum ministrare satago: alios vetere disciplinarum mero inebriare studeo: alios grammaticæ subtilitatis enutrire pomis incipiam. Quosdam stellarum ordine, ceu picto cuiuslibet magnæ domus culmine, illuminare gestio. Plurima plurimis factus, vt plurimos ad profectum sanctæ Dei Ecclesiæ, & ad decorum Imperialis regni vestri erudiã, ne sit vacua Dei omnipotentis in me gratia, nec vestra bonitatis largitio inanis.* Hæc Albinus Flaccus. Quem tanti nominis & existimationis virum nec puduit, nec piguit ipsa literarum elementa iuuentuti exponere; non tantum voce in schola, sed & scriptis commentariis generatim quidem de septem Artibus liberalibus, speciatim autem de Grammatica, Rhetorica, Dialectica, quod à Venerabili Beda prius quoque præstitum fuit; sed multò vberius, cum non pauca opuscula, quæ ad Mathesin & Philosophiam spectant,

in gratiam presentium & futurorum discipulorum elucubraverit.

Præclare de hoc Scholarum Monasticarum instituto Trithemius in Chronico Hirsaugiensi ad annum Domini DCCC. XC. *Erat his temporibus in Monasteriis nostri ordinis hæc cōsuetudo celeberrima, ut schola monachorum in singulis pænè cænobiis haberentur, quibus non seculares homines, sed monachi moribus & eruditione præficiebantur nominatissimi: qui non solum in diuinis scripturis docti essent, verum etiam in Mathematica, Astronomia, Arithmetica, Geometrica, Musica, Rethorica, Poësi, & in cæteris omnibus secularis literaturæ scientiis eruditissimi haberentur. Et his multi non solum in Romanâ linguâ docti erant, sed etiam Hebraica, Græca & Arabica peritissimi, quod ex eorum opusculis facile dignoscitur: quanquam vitio scriptorum, qui à primæ institutione præceptorum paulatim degenerare cæperunt, pauca exemplaria nostris temporibus emendata reperiantur. Quoties autem idoneum ad hanc subeundam provinciam in suo cænobio Monachum Abbas minimè habuisset, de aliquo alio monasterio petere aptum, non erat verendum. Maximum enim dedecus indicabant, dociles animos monachorum negligere, quos ut moribus & literis bene instituere possent, nullis laboribus, nullis parcebant impensis. Sic namque doctissimus ille Monachus Gemblacensis Sigebertus, multo tempore in cænobio S. Vincentij Metensi, monachorum præceptor, quanquam de alio monasterio, fuit. Ita Strabus Monachus Fuldenis in Hirsfeldia, Notgerus S. Galli in Stabulauis, Albinus Monachus Anglicus in Fulda, Milo S. Amandi in Corbeia, atque alij complures in aliis monasteriis, docendi ad tempus tenuerunt officium, ubi conuersionis primordia non sumpserunt. Hæc autem consuetudo sanctissima primum in Anglia cæpit, ubi venerabilis ille Monachus,*

& Presbyter Beda monachorum institutor factus, multos post se doctissimos reliquit discipulos. Quantum verò hac monachorum institutio ordini nostro profuerit, nemo ignorat, qui veterum historias studiosius reuoluit. Multi enim ex monachis propter scientiam literarum incomparabilem ad episcopatus honorem sublimati fuerunt, qui ordinem nostrum vita & doctrina mirabiliter illustrarunt.

Et ne miremur, Willibaldum tantillum, hoc est, quinquennem Monasticæ vitæ consecratum tantos in literarum studiis progressus fecisse, audi quid idem Trithemius scriptum reliquerit. Succedente tempore summum Monachis erat studium scripturarum, & in omnibus doctrinis bonarum artium amor discendi continuus. Nam qui docti ad conuersionem venerant, iunioribus fratribus præcepta discendi vtiliter ministrabant. Nec minor atque proficiendi desiderium impedire potuit: quæ magistrorum imperioregebatur. Vt verò paucos è pluribus in exemplum demus, Bonifacium & Rabanum Archiepiscopos Moguntinos, Bedam quoque presbyterum intueamur: quorum primus Bonifacius adhuc puer quinque annorum, in Anglia monasterio traditur: ubi in tantum profecit iugi studio scripturarum, ut Doctus & Apostolus Germanorum habeatur, &c. Rabanus etiam, qui eidem Bonifacio in Archiepiscopatu sextus ex ordine successit, in monasterio Fuldensi puer ad conuersionem venit, qui quantum in scripturarum scientia profecerit, infinita penè testantur volumina, quæ composuit. Et non solum in expositione sacrarum literarum, sed etiam in omnibus humanitatis artibus peritissimus fuit, &c. Beda Monachus & Presbyter venerabilis, toto notus in orbe, cum esset annorum septem à parentibus Cænobio traditur: cuius opera in vniuersa Ecclesia laudibus attolluntur. Hi sanctissimi viri, atque in scripturis peritissimi doctores, quidquid de scientia scriptura-

rum

Trithem. lib. 1. de
Illustribus viris
Ord. S. Benedicti
cap. 6.

rum norunt, in monasteriis sub regula ordinis didicerunt. Non mittebantur causa discendi ad exterarum nationes, cum in cœnobiis semper haberent bonarum artium praeceptores. Taceo de cæteris pluribus eruditissimis viris, qui ad monasticam vitam in pueritia venientes, tam doctrina, quam sanctitate gloriosi effulserunt. Amor enim & usus discendi ætatis suppleant defectum.

Idem Abbas eodem loco: Iuniores fratres disciplinae instituebantur scholasticis, prout unicuique eorum conveniebant. Alij in Grammatica, alij in Orthographia; in Rhetorica nonnulli, vel Dialectica, quidam in Musica, Arithmetica, & arte Computistica; alij in Philosophia; atque alij in his iam fundati, ad scripturas introducebantur theoreticas. Nullus in cœnobiis locus dabatur otio, sed suis studiis atque laboribus singuli insistebant. Unde etiam multi sanctissimi doctissimi que in omni scientia scripturarum viri cum magna laude nominis sui & ordinis evaserunt. Hæc Trithemius. Quæ verissima esse fateamur, sed ita, ut simul fateamur, stultam esse hanc consecutionem: Monachi olim literis operam dabant, & in iisdem tam suos, quam alios diligenter instituebant, ergo Monasteria nil aliud erant, nisi schola. Insuper prorsus collectio, quia studia & scholæ tantum appendices quædam & adminicula vitæ monasticæ erant; quis enim abnuat, eruditionem, rerum que tam humanarum quam diuinarum cognitionem ad amorem Dei propriam que perfectionem plurimum conducere?

Quare idem Trithemius de priscis ordinis sui professoribus, simul & literarum cultoribus. *Trith. loc. citi*
Magna in eis feruebat deuotio: arsit in eorum mentibus regularis disciplina & zelus commendandus, qui eos nunquam sinebat esse otiosos: saluo enim officio diuino, cui omnes deuotè insistebant, de

b 3

reliquo

Cap. 10. 11. 12.

reliquo Monachi studio vacabant scripturarum, quibus non solum illuminabantur intellectu, sed etiam compungebantur affectu. Verum de scholis Monasticis præcipuè Fuldenſibus, operæ pretium erit legere, quæ noſter Chriſtophorus Brovverus lib. 1. Antiquitatum Fuldenſium eruditè ſcripſit.

Simili ſacuitate perſuadere nobis conantur Sectarij Collegia Clericorum, quæ nunc Cathedrales & Collegiatæ Eccleſiæ vulgò appellantur, nihil aliud fuiſſe, quàm ſcholas. Erratis profani. Scholæ non erant, ſed ſcholas adiunctas habebant, inſtituendis tam Clericis, quàm aliis ad ſcholas illas cõfluentibus, quibus præerat vnus ex canonicorum numero, cui hodieque *Scholaflici* nomen: quorum Collegiorum primarius finis non erat ſtudiis incumbere, ſed officia diuina peragere, Dei que laudibus decantandis & celebrandis ſtrenuè inſiſtere: ad quem finem certius & feliciter conſequendum, ſcholæ & literarum ſtudia, tanquam commodiſſima adiumenta adſciſcebantur. Quas inter ſcholas non inſimum olim locum tenebat Padebornenſis, de qua Auctor, qui res geſtas ſancti Meinverci Epifcopi Padebornenſis literis mandauit, in eiufdem præſulis vita iſthæc, *ſtudiorum multiplicia ſub eo floruerunt exercitia. Et bonæ indolis iuuenes & pueri ſtrenuè inſtituebantur, norma regulari proficientes haud ſegniter, in clauſtrali diſciplina, omniumq; literarum doctrina claruit hic, ſub ipſius Sororio Imado Epifcopo; ſub quo in Padebornenſi Eccleſia, publica floruerunt ſtudia: quando ibi Muſici fuerunt, & Dialectici enituerunt, Rhetorici, clariq; Grammatici; quando Magiſtri artium exercebant trinium, quibus omne ſtudium erat circa quadriuium. Vbi Mathematici claruerunt, & Aſtronomici habebantur; Phyſici atque*
Geome-

Geometrici, Viguit Horatius magnusq; Virgilius, Crispus & Salustius, & Urbanus Stadius. Ludusq; fuit, omnibus insudare versibus, & dictaminibus, iucundisque cantibus. Quorum in scriptura & pictura inguis instantia, claret multipliciter hodierna experientia, dum studium nobilium clericorum vsu perpenditur vtillum librorum.

Hæc differere placuit contra Nouatores occasione Monasticæ & Scholasticæ vitæ S. Willibaldi, quem ipse Hæreticus Lucas Osiander in Epitome historiæ Ecclesiasticæ fatetur habuisse ingenium ad omnes disciplinas promptum, neq; id Balæus aut Centuriatores diffidentur.

CAPVT IX.

De tempore, quo S. Villibaldus & S. Vvinnibaldus ex Anglia discesserunt. Et quid de eo tradat Marcellinus in vita S. Suuiberti.

Mira, imò prorsus miracanit nobis Marcellinus, qui res gestas S. Suuiberti in literas misit. Quæ si vera essent, ruerent multa, quæ nos nunc pro compertis reputamus. Id vt videas, adscribam. Marcellini verba; vbi tamen aliquid de Ekberto dixerò. Erat is sacerdos, miro desiderio Ethnicos ad Christianam religionem traducendi incensus; qui ipse met in Germaniam eius rei gratia proficisci cogitans, cœlesti visione retentus est; ergo cum ipse propositum suum exequi nequiret, tentauit in opus verbi mittere, viros sanctos & industrios, inquit Venerabilis Beda li. 5. hist. Eccl. c. 11. in quibus eximius Vvillibrordus presbyterij gradu & merito præfulgebat. Quorum cum Willibrordo duode-

Marcell. cap. 6.
Tomo. I. Surij.

duodecim fuisse, testatur Beda, tametsi singulorumque nomina non edit; edit autem ea Marcellinus hunc in modum. *Magnificus Praesul S. Ekbertus, sitiens & affectans salutem omnium hominum, & praecipue paganorum, Frisonum, & Saxonum, eò, quod Angli ab eis propagati sunt, non desistens à bona voluntatis inchoato proposito, tentauit adhuc in opus verbi Dei mittere illuc sanctos & industrios, & ad praedicandum verbum vitae strenuos, & idoneos viros, utpote actione & eruditione praecclaros. Elegit ergo & congregauit instar duodecim Apostolorum XII, Apostolicos viros, in fide constantes, ex diuersis monasteriis, ad praedicandum Germanis Catholicam fidem.* * Fuerunt autem hi missi, *VWillibrordus, Suuibertus, Acca, VVigbertus, VVillibaldus, VVinibaldus, Lebuinus, duo Euualdi, VVerenfridus, & ego minimus omnium Marcellinus, qui hanc historiam, sicut & S. VWillibrordi, conscripsi. Omnes praefati Presbyteri & Sacerdotes fuerunt, ac sanctissimus Adelbertus Leuita, filius regis Deyrorum, qui pro Christo dimittens regale patrimonium, cum praedictis electus à S. Egberto, amore Christi peregrinum non recusauit exilium. Et quoniam hi sancti Doctores propagati fuerunt in Anglia de Stirpe Frisonica & Saxonica, ideo conuenienter praedicare potuerunt Euangelium Christi in lingua Germanica. Quorum aliqui postmodum palma martyrij coronati fuerunt. Alij praedicationibus continuis inter barbaros usque ad obitum institerunt: Alij vacantibus Episcopis subrogati fuerunt, ut infra patebit. Igitur praeparatis omnibus, quae tantis viris necessaria videbantur mox praefati duodecim egregij Dominici gregis arietes, salutatis amicis, & parentibus, accepta benedictione tam eximij Archiepiscopi, superna comitante clementia, prospero vento in VViltenburg siue Traiectum aduehuntur, anno scilicet ab incarnatione Domini sexcentesimo nonagesimo, Pontificante Romae Apostolico*

* Hic duodecim
sanctos nume-
rantur. Sed pau-
lo post additur,
duodecim, A-
delbertus, Leni-
m.

Stolico viro S. Sergio Papa, anno suo tertio. Hæc Marcellinus, quæ si vera sunt, necesse est, vt multa quæ constitutissima habentur, collabantur, & in tenues auras euanescant; nam si anno Domini D C. X C. ex Anglia abierunt; abierunt ergo Wunibaldus quidem decem; Willibaldus verò quatuordecim annis priusquam nasceretur. Et cum omnes isti excepto vno Adelberto Leuita, iam sacerdotij dignitate initiati fuerint, vt Marcellinus disertè scribit; oportet singulos, saltem vigesimum ætatis annum tunc complexisse. Ex quo rursus infero, S. Wunibaldum, non esse mortuum, anno ætatis suæ L X. sed X C. Nec Willibaldum anno ætatis L X X V I I. sed centesimo septimo: nec creatum esse Episcopū, quando X L I. sed quando L X X I. ætatis annum agebat; imò sequitur S. Willibaldum, quatuordecim annis ante S. Bonifacium ex Anglia, Euangelij promulgandi gratia abiisse, cum S. Bonifacij primus ex Anglia discessus & aduētus in Frisiam contigerit demū anno salutis D C C. I V.

*ex hypothese
Chronologia
Gretseriana.
alias aliter.*

*ex hypothese
Gretseriana
Chronologia.*

Neque hic vlla fit mentio Richardi patris simul peregrinantis. Quanquam hoc leuiusculum est; nam si alia non obstarent, responderi posset, hanc fuisse primam Willibaldi & Wunibaldi peregrinationem; postea in patriam reuersos inde patrem secum ad Romanum iter abduxisse; nam & ipse S. Svibertus cum Acca & duobus Ebaldis seu Evvaldis cumq; Marcellino Angliam repetiit, Acca omnino in Anglia remanente, & Lindisfarnensis Ecclesiæ infula decorato. Vt igitur S. Svibertus cum sociis, Acca excepto, ex Anglia in Frisiam rediit, ita Willibaldus quoq; & Wunibaldus patre suo comitati eò redire, vel aliò ire potuerunt.

c

Fortè

Fortè aliquis dicat: Willibaldum & Wunibaldum, de quibus Marcellinus, diuersos esse à nostris. Sed hoc effugium apertè præcludit Marcellinus; nam capite sexto memoràs, quomodo socij S. Willibrordi & sancti Svibertii in varias prouincias, Euangelicæ doctrinæ disseminandæ gratia, concesserint, de Willibaldo & Wunibaldo ita scribit. *S. Willibaldus orientalem Franciam adiens Aureatensis siue Aistattensis Episcopus effectus est. S. Wunibaldus frater eius Heidenheimensis Abbas est ordinatus*, vt proinde nullum dubium relinquatur, Willibaldum & Wunibaldum, de quibus Marcellinus, esse illos ipsos, quos Eistertenses, tanquam præcipuos patronos venerantur.

Obserua autem Balæi Cent. 2. cap. 19. seu oscitaniam, seu malam fidem, qui duodecim istos in Frisiam missos ex Marcellino exscribere & nominare sincerè non potuit: nam Winibaldum transformat in Wenefridum, Adelbertum Regis Deirorum filium, in Ogerum. Plechelmum in super effert & Iulium, quorum nullus est in Catalogo supposititij vel saltem à manu vitiatii & corrupti Marcellini. Ita voco, quia reuera non sincerus, sed Pseudomarcellinus est, dignus cui larua detrahatur, ne in posterum alios, etiam magnos viros, vt Baronium, Bozium, &c. decipiat. Eequidem Ioannes Molanus iam pridem suam de vita Svibertina apud Surium sententiam dixit in Indiculo sanctorum Belgij, verbo, *Egbertus*, his verbis. *Sunt manifestè vitiatæ per cuiusdam imperitiæ gesta S. Suuiber-ti; qui in cœlum abiit anno Redemptoris DCC. XVII.* Rectè Molanus, corrupta sunt gesta illa, si non prorsus suppositicia, & nec primitus quidem à vero Marcellino, discipulo S. Svibertii, sed aliquot sæculis post

ab alio quopiam composita; nam hæc, quæ nunc exstant, & Surius nobis exhibet, ex veri Marcellini officina non prodisse duobus potissimum argumentis ostendi potest; nam primò, Auditor iste utitur vocabulis regionum & prouinciarum, quæ non nisi post aliquot centenos annos ab obitu S. Svibertii exstiterunt, cuius generis sunt *Hollandia, Brabantia, Flandria, Westphalia, Lotharingia, Brunsvicum, Monasterium*, (vrbs Westphalia) *Anglia*, pro vniuersa Britannia, *Lecca*, pro Rheno flumine, *Embrica, Dauentria, Transsifelana*, & similia, de quorum nouitate vide Molanum in Indiculo litera I. verbo, *Ieron*, Iacobum Maierum lib. 10. Annalium Flandriæ, Petrum Bertium in Cosmographia, Cambdenū in Chorographia Britannia, Krantzium lib. 2. Saxoniam capite 31. & lib. 1. Metropoleos cap. 5. & lib. 4. cap. 14. Nam quod ad Angliam attinet, certò constat, hanc appellationem toti Insulæ (excepta Scotorum parte) ab Eberto demùm totius Heptarchiæ Monarcha post annum DCCC. impositam esse, qui ab Anglis potius, quàm ab aliis populis nomē petendum censuit, quod Angli essent numerosissimi, illi enim Northumbriam & Merciam amplissimas regiones cum orientali Anglia occuparant; Iutarum verò progenies solummodo Cantium & Vectam Insulam; & Saxones Saxoniam orientalem, Australem, & occidentalem possidebant, exiguam profectò portionem, si ad amplas illas Anglorum regiones conferatur, ut ait Cambdenus in sua Chorographia.

Ex his liquet Historiam de gestis S. Svibertii immeritò præferre nomen veteris illius Marcellini Angli, quandoquidem fieri non potuit, ut ipse in sua scriptione nondum natis prouinciarum & urbium voca-

bulis vteretur. Nec est, quòd quis dicat; hæc à Surio esse; nam SURIUS manum suam ab illo commentario abstinuit, nec stylum mutavit, nec curiosius in Auctorem Auctorisque dicta inquisiuit.

Secundò idē probatur ex multis, quæ Auctor iste asserit, nec tamen conciaunt cum Beda, aut cum aliis antiquioribus & veracioribus historicis Anglicanis; vt quod cap. 1. dicit, Engistum (qui fuit vnus ex primis ducibus Anglosaxonum, quos Britones in subsidium contra Pictos & Scotos aduocarunt) Insulam pro Britannia *Angliam* nominasse, cum hoc nomen aliquot sæculis post, Insulæ inditum fuerit ab Eberto, postquam septem Britannia regna in vnum redegerat, qui promulgato edicto omnibus mandauit, vt post hac terra illa, nomine formato ab Anglis, Anglia nominaretur; eiusque Princeps, Rex Angliæ; non vt antea Rex Merciorum, Rex Cantuariorum, Rex Orientalium Saxonum, &c.

Cap. 14. dicit. S. Winifridum seu Bonifacium iam tempore Concilij Traiectensis à S. Willibrordo & à S. Sviberto anno Saluatoris D C. X C V I I. celebrati, fuisse Ecclesiæ Traiectensis Canonicum, hoc est, Presbyterum, cum Bonifacius anno demum D C C. vt supputat Serarius Notatione L I V. ad vitam S. Bonifacij, sacerdotium susceperit; & postea anno D C C. I V. in Frisiam, Euangelij annunciandi gratia concesserit. Jbidem Wironem *Episcopum Deirorum* facit, qui fuit Episcopus in veteri Scotia seu Hibernia, non Anglus sed Hibernus; & socium eius Plechelmum itidē Scotum seu Hibernum confundit cum Plechelmo Bedæ lib. 5. cap. 19. & 24. & eum vel *Massæ Candidæ*, vel *Candidæ Casæ* Episcopatum gessisse affirmat. Sed nullus

lus in Britannia *Candida Massæ* Episcopatus. *Candida Casæ* agnoscit Beda, vt & alij omnes; Eius loci Episcopuserat Plectelmus Bedæ, non Plechelmus Socius S. Wironis. Sed tempore Concilij Traiectensis celebratione anno D C. XCVII. non potuit Plectelmus esse Episcopus *Candidæ Casæ*, quia Beda loquens de Plectelmo anno orbis redempti DCC. XXXI. ait Episcopatum *Candidæ Casæ* auper fuisse institutum, primo Antistite Plectelmo. Quod nec satis commodè, nec satis verè diceretur, si iam ante XXXIV. annos Episcopatus iste existisset, ei que Plectelmus præfuisset; tot enim anni à Synodo Traiectensi vsque ad annum D C C. XXXI. intercedunt.

Jam verò, quæ cap. 6. narrantur de Missione Svyberti & Willibrordi cum denis aliis sociis in Frisiam, plena sunt erroribus; Dicit enim Auctor, hanc missionem institutam esse auspiciis Eberti Archiepiscopi Eboracensis, cum vt ex Beda lib. 5. cap. 10. & 11. manifestissimè liquet, primus eius auctor fuerit Ebertus Presbyter, natione Anglus, qui in Hibernia monasticam vitam multis annis duxerat, cuius sanctitatem magnificè lociscitatis, vt & lib. 3. cap. 27. Venerabilis Beda deprædicat: qui principio ipsemet cum Sociis in Frisiam, & circumiacentes regiones nauigare statuerat: verùm diuino viso & oraculo domi manere & Huiensibus Monachis instruendis (qui à veritate traditionis Ecclesiasticæ in Paschate celebrando non nihil deflectebant) sese reseruare iussus est. Non tamen conqueuit, sed quod per se efficere non poterat, id per duodecim alios Apostolicos viros transcriptum dare studuit, inter quos eminebat Willibrordus, quem Beda nominatim exprimit; quæ missio seu Euange-

lica legatio accidit, ut quidem Pseudomarcellinus ait, anno Dominicæ Incarnationis D C. X C. Sed ex Beda lib. 5. apertè colligitur eam incidisse in annum Redemptoris D C. X C I I I. Nam cum Beda cap. 9. dixisset, Berechtvvaldum Archiepiscopum fuisse ordinatum anno D C. X C I I I. statim cap. 10. ait; *eo tempore, &c.* pergitque percensere, quid Ecbertus Presbyter circa missionem in Frisiam tentauerit effeceritque. Quo tempore Ecbertus, de quo Pseudomarcellinus necdum ad Archiepiscopatum Eboracensem euectus fuerat, quippe hac dignitate demùm inauguratus anno D C C. X X X I I. ut est in Auctario ad Epitomen. historię Ecclesiasticę Bedę ex editione Commeliana; nam in aliis quibusdam additamentum hoc non compareret, cumq; ut in eodem Auctario traditur Ecbertus Archiepiscopus supremum diem obierit anno D C C. L X I sequitur eum vel infantem, vel certè adolefcētulum, vel nondum in lucem editum fuisse, quando duodecim illi viri sancti & *industrii*, ut à Beda appellantur, missu Ecberti Presbyteri in Frisiam iraiccerunt. Quare corruunt, quæ Pseudomarcellinus fabulatur de Benedictione, quam ab Archiepiscopo Ecberto duodecim illi Ecclesiastę sub discessum in Frisiam petierint. Corruunt etiam quæ cap. 10. narrat de graui inualetudine Ecberti Archiepiscopi, quando Svibertus cum Acca Presbytero in Britanniam reuersus est, ut Episcopalem consecrationem susciperet; idque anno Domini D C. X C V. quo tempore Ecbertus Eboracensis vel nondum homo erat, vel adolescentiæ annos vix attigerat.

Nec ex Anglia venerunt duodecim isti prædicatores, sed ex Scotia seu Hibernia, vbi morabatur Ecbertus.

bertus Presbyter, qui ex voto, quo se obstrinxerat, patriam terram, hoc est, Britanniam, quam nunc Angliam vocamus; nunquã reuifit. Et quamuis dubium nõ sit plerofq; ex duodenario isto numero fuiffe Anglos feu Anglosaxonas, ex Scotia tamen feu Hibernia ad miffam Euangelicam emiffos effe, ne mireris, erã enim in Hibernia *multi nobilium fimul & mediocrium de gente Anglorum*, inquit Beda lib. 3. cap. 27. *qui, relictã Infulã patriã, vel diuina lectionis vel continẽtioris vite gratia eò fecedebant, quorum nonnulli statim Monastica vita fe se mancipabant, alij circum eundoper cellas Magistrorum lectioni operam dare gaudebant.* In horum numero fuit etidem Ecbertus Presbyter, Auctor miffionis in Friſiam, cui etiam in Scotia feu Hibernia, populares, hoc est, Anglosaxones deeffe non poterant, quos ad ministerium iſtud deligeret, quandoquidem Anglosaxonibus Hiberniam petere, & in ea degere ſolenne erat. Migravit autem in cœlum pius iſte Presbyter Ecbertus anno DCC. XXIX. cùm eſſet annorum XC. Et quamuis in S. Willibrordi vita, quę Alcuino tribuitur. Ecbertus vocetur Epifcopus, à Beda tamen hoc nomine nunquam afficitur, cum ex ineunte prope modum ætate in Hibernia vſque ad extremum ſpiritum ſub monaſtica profeſſione delituerit. Itaque credibile eſt nomen *Epifcopi*, in hiftoriam Willibrordianam per incuriam irrepſiſſe.

Erroribus in ſuper accenſeamus licet, quod ſcribit de duobus Ebaldis ſeu Evvaldis Albo & Nigro, quos annumerat duodecim prædicatorib; ab Ecberto miſſis. Sed duos iſtos extra hunc duodenarium cenſum collocandos eſſe, planum fit ex Beda. Qui cum lib. 5. cap. 11. dixiſſet; ab Ecberto Presbytero *duodecim viros ſanctos*

sanctos & industrios in opus verbi destinatos esse, subiungit: Horum secuti exempla, duo quidam Presbyteri de natione Anglorum, qui in Hibernia multo tempore pro aeterna patria exulauerant, venerunt ad prouinciam antiquorum Saxonum, si fortè aliquos ibidem prædicando Christo acquirere possent; qui postea Martyrium subierunt; de quo copiosè Beda. Ex cuius verbis liquidò apparet, duos istos Ebaldos fratres, non fuisse ex duodenario illo numero; sed exemplo duodenarij illius excitatos, ad Euangelij prædicationem accessisse. Quocirca inter figmenta itidem pono, quod cap. 10. scribit de duobus Evvaldis in Britanniam Svibertum comitatis & inde in Hiberniam profectis, cum promissione, se quæprimum in Germaniam subsecuturos; nam qui religioni non habuit duos istos fratres duodenario Ecbertino accensere, ei neque istud comminisci religio fuit, præsertim cum exploratum sit sanctos istos fratres non diu ab aduentu suo Martyrij laurea insignitos esse.

Cap. 14. collocat Lebuinum seu Leuinum inter illos, qui post Synodum Traiectensem in varias orbis partes Euangelij disseminandi gratia abierunt, qui martyrio propè Gandauum coronatus est. Sed communi Historicorum & Chronologorū testificatione compertum est S. Leuinum sanguinem pro Christiana religione fudisse anno Saluatoris D C. XXXIII. aut summum D C. LIV. Quomodo igitur Traiectensi Synodo anno D C. XCVII. habitæ interesse potuit?

Cap. 4. repetit commentum de Ecberti Archiepiscopatu Eboracensi, sub quo Svibertum Canonicum fuisse, tam verò consonat, quàm illud, quod ibidem traditur, S. Columbanum, qui postea Abbatiam

Luxo-

Luxouienſem adminiſtrauit, fuiſſe Anglum. Plura errata, & quidem longè plura occurrunt in illa hiſtoria Svibertina, Marcellini ſpecioſo nomine velata: quæ diligenter enotauit, & ad me miſit R. P. Stephanus Vitus Societatis noſtræ Theologus. Sed hæc, quæ attulimus, ſufficiunt, opinor, ad detrahendam fidem iis, quæ de Willibaldo & Wunibaldo commemorat. Si enim errat in mittente, vt reuera errat; ſi errat in loco, vnde miſſio prodijt, vt reuera errat: ſi errat in perſonis miſſis, vt in duobus Ewaldis, & in Leuino ſeu Lebuino, cauſæ nihil video, cur circa Willibaldum & Wunibaldum veridicus exiſtimari debeat, præſertim repugnantibus cunctis antiquis monumentis, & vniuerſa Eccleſiæ Eſtettentiſis à maioribus per longam ſeculorum ſeriem accepta traditione. Nunc ad alia gradum faciamus.

CAPVT X.

*Quid Othlonus de diſceſſu S. Willibaldi
& Wunibaldi prodiderit.*

Othlonus, qui reſgeſtas S. Bonifacij literis ad poſteritatem tranſmiſit, longè aliter de diſceſſu S. Willibaldi & S. Wunibaldi ex Anglia ſcribit, nimirum à S. Bonifacio in Germanicam meſſem euocatos fuiſſe, vt ſubſidio accurrerent laboranti in vinea Domini, nec tantis laboribus ſufficienti. Accipe verba Othloni. *Prædicans & baptizans ſanctus præſul Bonifacius in Thuringorum & Heſſorum regionibus, perſpexit meſſem quidem eſſe multam ibi, ſed operarios paucos ad copioſam multitudinem credentium inſtruendam. Vnde in provinciam patriam quæ ſuam mittens, exinde tam ſæmi-*

*Othl. cap. 30.
lib. 1.*

d nas,

nam quam viros religiosos, scientiaque varia imbutos, plures
venire fecit, suiq; laboris onus inter eos diuisit. Inter quos e-
rant precipui quidam viri, Burchardus & Lullus, Willibald,
& Willibald frater eius, Witta & Gregorius; femina vero
religiosa, mater eam fecit S. Lulli, nomine Chunibilt, & fi-
lia eius Berathgit, Chunitrud, & Tecla, Lioba & Walpurgis,
& soror Willibaldi & Willibaldi. Sed Chunibilt, & filia
eius Berathgit, valde erudita in liberali scientia, in Thuringo-
rum regione constituebantur Magistra, Chunitrud in Ba-
goariam destinata est, ut verbi divini semina ibidem sparge-
ret, Tecla vero iuxta fluvium * Moim in locis * Kibbingen &
Ochsnofurt nuncupatis, collocavit. Liobam quoque ad * Bi-
seofesehim, ut illic multitudine virginum congregatam praef-
set, constituit.

Hæc Othlonus quæ dū Surtius vult Latiniore red-
dere, peruertit. Et Baronio quoque impolitis, ad an-
num Domini D C C. X X V. Sic enim ille: In his præci-
pui fuere Burchardus, Lullus, Williboldus, Willibaldus, &
eius frater Witta, & Gregorius. Paulo post, Walpurgis so-
ror Willibaldi & Willibaldi. Sed his omissis, prædictam
illam auxiliarium copiarum ex Anglia euocationem
& submissionem reuocat Baronius ad annum Salua-
toris D C C. X X V. Gregorio II. Pontifice Romanam
cathedram administrante. Quo fit, ut si Othlono fi-
dem habemus, hæc ex Anglia abitis, triginta quinque
annis posterior fuerit, quam illa, de qua Beda & Mar-
cellinus. Mirum, S. Willibaldum in vita S. Bonifacij
hæc de re nullum verbum fecisse, nec utrū, nec quan-
do ipse cum sociis à S. Bonifacio accersitus fuerit, in-
dicasse.

Hæc tamen, quæ Othlonus narrat, non satis con-
ueniunt cum Hodceporico S. Willibaldi, quod ipso
S. Wil-

* Menn.
* Bisingen.
* Bischoff-
heim.

†
In antiquis monumentis uarie appellatur Witta, nempe Witto,
Witarus, Wizo, Latine Albinus, seu Albinus; nam quod nobis
est Weiß, seu Weiss, hoc Anglis est Witt, album, quem Scotum
hoc est, Hibernum fuisse aiunt, nec abruit Othlonus; quia licet
à S. Bonifacio ex Anglia euocatus fuerit id tamen non obstat,
quia eo tempore multi Hiberni in Anglia, & multi Angli in Hi-
bernia degebant, ut ex Beda & aliunde constat.
Gregorius cuius idem Othlonus mentionem facit, longe iustus
est ab illo, de quo Ludgerus in commentario rerum gestarum S. Bo-
nifacij & ipsius etiam Gregorij, hunc enim de nobili Franco-
rum stirpe progenitum esse, prima statim nominati Oth-
lonarij uerba ostendunt.

S. Willibaldo dictante, sanctimonialis quædam licentis consignauit: nec cum vitis S. Wunibaldi & S. Walpurgæ: nec cum Philippi nostri commentario, omnes enim consono testimonio tradunt, patrem Willibaldi, & Wunibaldi, precibus & cohortationibus filiorum, præsertim Willibaldi, permotum & incitatum, peregrinationem iniisse; & postea Lucæ in Hetruria defunctum esse, filiis, ubi iusta parenti persoluerant, Romam properantibus, quo etiam feliciter peruenerint; tametsi uterque ob coelum Romanum, peregrinis infestum, in grauem morbum inciderit; Willibaldum autem ubi conualuit, Hierosolymam abiisse, Wunibaldo ob vires nondum reparatas Romæ remanente. Hæc in Hodœporico & in S. Wunibaldi vita legimus, quibus merito assentimur, cum illud vivente S. Willibaldo, hæc verò, statim à morte S. Wunibaldi conscripta fuerint, ut videre est Tomo IV. Antiquæ Lectionis D. Canisij: Othlonus autem multis annis Bonifacio & Willibaldo posterior vixerit: Si Othlonus idem est cum illo Fuldensi Monacho, qui vitam S. Pyramini scripsit, quæ nuper cum aliis præclaris monumentis in lucem venit studio R. P. Christophori Bronneri nostri.

Illud mirabile mihi videtur, cum in Hodœporico, & in Willibaldina vita mentio patris non semel fiat, ne semel quidem nomen eius exprimi. Sed parum id refert; quia ex aliis non dubiis monumentis Richardo ei nomen fuisse, intelligimus, ut iam supra diximus.

Nec veritati congruit, quod à nonnullis scribitur, S. Walpurgem simul cum Richardo patre, & duobus fratribus in Italiam ad limina sanctorum Apostolorum

coeing

d 2

rum

rum profectam. Reclamat Hodœporicum Willibal-
dinum, & vita Wunibaldina, quæ euocatam ex An-
glia tradunt, post excessum matris, (cuius nomen sub-
ticeretur. Wunnæ tamen seu Bonnæ matri nomen fuisse,
se, aliunde discimus, & iam supra indicauimus) cum
passim in Germania sanctimonialium Monasteria
excitaretur, quibus præficiendæ erant virgines Deum
timentes, & religiosæ disciplinæ amantes: neq; enim
sola venit ex Britannia, sed aliis virginibus comitata,
de quibus paulò antè Othlonus; inter quas comites
postrema non erat *Lioba* seu *Lieba*, hoc est, *Agape* seu
Charitas. Quomodo etiam S. Bonifacius S. Wunibal-
dum & S. Willibaldum socios & adiutores sibi adsci-
uerit, Hodœporicon longè aliter docet, nempe im-
petratos à summo Pontifice precibus S. Bonifacij, pri-
mum quidem S. Wunibaldum, postea etiam S. Willi-
baldum, & illum recta cum S. Bonifacio in Germa-
niam abiisse, hunc verò post subsecutum esse.

Ceterum cur S. Bonifacius foeminas ex Anglia
in Germaniam euocarit, causam hanc reddit Illustris-
simus Baronius Tomo IX. anno DCC. XXV. N. XI.
*Quòd sciret exemplo Apostolorum, non inutiles esse ad opus,
sanctas quoque mulieres, quibus uteretur, velut Diaconissas,
quas præficeret Monasteriis. Et per quas facilius gentiles fe-
mina mutua consuetudine allicerentur ad fidem, probatas
sanctitate mulieres a quæ ex Anglia esse petendas, utile du-
xit.* Hæc Baronius. Vocauit ergo S. Bonifacius mu-
lieres istas ex Anglia, vt priuatæ potissimum femina-
rum institutioni & conuersioni vacarent, vtque vir-
ginum collegia passim tunc institui solita, tanquam
præsides, gubernarent, inque vita religiosa iam in
Anglia exercitate, minus exercitatis in Germania vir-
ginibus

ginibus, religioſæ vitæ normam præſcriberent: nullo autem modo accerſitæ ſunt, vt, virorum inſtar, publicè concionarentur, verbumque Dei annunciarent. Quo fine à S. Bonifacio vocatas eſſe, impudenter ſcribit Cyriacus Spangenberg, Lutheranus præco, in geſtis S. Bonifacij; vbi adhuc inuerecundius addit; hanc fuiſſe cauſſam diſſenſionis inter Adelbertum Gallum, & Clementem Scotum, hos enim noluiſſe ferre, vt VValpurga, & cætera femina Anglicana prædicarent, permiſſu Bonifacij. Quod inaniffimum figmentum eſſe, liquet ex Romana Synodo ſub Zacharia Pontifice, quam Othlonus libro ſuo ſecundo de vita S. Bonifacij inſeruit, vbi nominatim & ſigillatim omnes errores tam Adelberti, quàm Clementis enumerantur, propter quos pax nulla S. Bonifacio cum Adelberto & Clemente intercedere poterat.

Quamuis porrò Illyricus in Catalogo Teſtium & Balæus in Centuriis Britannicis, maximè verò Centuriâ decimâ quartâ, nihil non conuiciorum in S. Bonifacium iaciant, frontem tamen adeo non perfricuerant, vt dicerent, eam, quam Spangenberg tradit, fuiſſe cauſſam diſſidij; & vt hoc obiter quoque moneamus, Balæus non contentus duobus aduerſariis Bonifacij, Adelberto & Clemente, tertium addit, nempe Samſonem Scotum Presbyterum, quem miris laudibus effert, non amore veritatis, ſed odio ſancti Bonifacij: tameſi de iſto Samſone apud Othlonum in Synodo Romana nulla mentio exiſtat. Sed vnde vnde eum Balæus deprompſerit, eiufdem corij cum Clemente Scoto fuit, vt ſatis apparet ex illis iſtis, quæ Balæus de illo narrat: licet, quem narrationis ſuæ fundum habeat, num antiquum aliquod monumētum, an ſuum cerebrum, ſtudioſè ſubſticeat.

d 3

Verum

Poterat tamen Balæus pro ſuo Samſone producere episto-
lam Zacharia Pontificis, quæ eſt inter editas CXL. ubi
Samſonis laudes hunc in modum celebrantur. Scripſit
reuerenda fraternitas tua reperiſſe quendam presbyte-
rum genere Scotum, nomine Sampſon, errantem à via ve-
ritatis, dicentem & affirmantem, ſine myſterica inuocatio-
ne, aut ſacro regenerationis poſſe fieri Catholicum Chri-
ſtianum, per Epiſcopalis manus impoſitionem. Hic autem
qui dicit uacuuſſe ſpiritu Sancto, & alienus à gratia
Chriſti, atq; à conſortio ſacerdotali abiiciendus eſt. Huic
requiſitum uirum talia prædicantem ab Eccleſia
ſancta non condematam expelle. Hæc Samſonis
pæconia longe aliter timuit, quam quæ eidem Balæo
pangit, qui ex epistoſa inter Bonifacianas 139. poterat
eiufdem claſſis et ſortis aduerſarium Bonifacij adijcere,
nempe Godſchalcum, ſeu, ut habent edita exemplaria
Godalſacium: de Godſchalco tamen niſi ſpeciati-
m actum eſt in Synodo Romana, quæ extat apud H. E.
num lib. 2. de vita S. Bonifacij cap. 5.

Verum si Spangenberger decretis Lutheranis
 cōsentaneè agere cogitasset, debebat potius; id, quod
 S. Bonifacio affingit, eidem laudi dare; & reprehē-
 dere Adelbertum & Clementem, quòd Bonifacio
 rem minimè reprehendendam crimini vertissent.
 Quid enim Lutheranae doctrinae convenientius,
 quàm mulieres Sacramenta administrare posse, si a-
 lij ministri desint, cum omnes omnino Christiani
 aequaliter sint Sacerdotes? Si virtute huius Sacerdotij
 Sacramenta conficere & administrare queunt, cur
 non etiam publicè prædicare, & ex *ambone Prædicanti-
 ro* ad circumstantem multitudinem declamare? Nec
 desunt muliebris huius leuitatis exempla, quæ prout
 se dabat occasio, sæpius alibi in meis opusculis re-
 censui.

CAPVT XI.

*Quid tãdem sentiendum sit de S. Willibal-
 di ex Anglia discessu, Romam aduentu,
 Et in Germaniam ad S. Bonifa-
 cium reditu.*

 Mnia plena sunt tenebris, partim ob inopiam
 veterum scriptorum, partim ob eorundem
 qui exstant, nō satis consonam concordiam:
 Vestigiata tamen Hæretici Willibaldini, superstitie
 adhuc S. Willibaldo, conscripti, sequentes, videmur
 veritatem aliquo modo assequi posse.

Dicimus igitur S. Willibaldum ex Anglia egres-
 sum anno Domini DCC. XIX. ætatis suæ anno XV.
 qui est Gregorij II. Papæ in pontificatu sextus, Ro-
 mamq; venisse anno Domini DCC. XX. vel sequen-
 ti, co-

ri, eodem Gregorio adhuc cathedram Petri moderante; nam in monte Cassinensi decennio vixit (non enim audiendus Philippus cum aliis nonnullis, qui quinquenarium duntaxat statuunt) & priusquam huc se reciperet, iam decennium extra patriam peregrinando consumpserat; teste utroque Hodœporico; à XIX. igitur anno vsque ad XXXIX. annum vel vsque ad exitum anni XXXIX. si numerum in eas, XX. annos inuenies, tantum scilicet temporis, quantum Hodœporicon peregrinationi transmarinæ, & commorationi Cassinensi tribuit: nam anno DCC. XXXIX. in festo S. Andreæ Cassino Romam venit; & à Gregorio III. iussus in Germaniam ad S. Bonifacium abiit, post pascha anni XXXIX. Quo etiam in Germaniam ad S. Bonifacium peruenit. Promiserat autem Pontifex S. Bonifacio, cum anno DCC. XXXVIII. Romæ esset, se Willibaldum subsidio in Germanicam messem ablegaturum, quam primum Romæ compareret.

Huic sententiæ obstare videtur adolescentiæ Willibaldi; Vix enim credibile fit, adolescentulum, quindecim annorum, patriæ finibus egressum tam molestam & longinquam peregrinationem suscepisse, & ea etiam auctoritate valuisse, ut patri & fratri sup eandem mentem iniiceret. Veruntamen si auctoritatem Hodœporici factam tectam seruare velimus, omnino hoc affirmandum erit: nam spiritus Dei non est ad annos alligatus; & multi Sanctorum eadem ætate mundo & patriæ constanter valedixerunt.

Difficilior est nodus, quem nobis Hodœporicon necit: Ait enim, S. Willibaldum in Thuringiam ad S. Bonifacium venisse, & in domo fratris sui Wunibaldi

baldi hospitalitatis mansionem habuisse, quia iam illum octo annorum spatio & nono dimidio ab eo, quo de Roma pergebat, non vidit. Quomodo tantum octo & dimidiato annis non viderat Wunibaldus Willibaldum, si septennium in peregrinatione Hierosolymitana, & decennium Cassini consumpserat? Septendecim certe annis minimum mutuo conspectu caruerant. Hic nodus implicatus est. Fortè soluetur, si dicas S. Willibaldum à fratre suo Wunibaldo visum esse in monte Cassino; cum iam sesqui vel etiam alterum annum illic ageret; bis enim venit Romam VVunibaldus, Primò, cum fratre suo VVillibaldo. Secundò, cum ex Anglia quam repetiuerat, reuersus esset: nam S. VVunibaldi vita expressè tradit, eum septimo peregrinationis suæ anno in Angliam rediisse, ut si quos posset, præsertim de sua cognatione, ad contemptum mundi & patriæ adduceret; sibi que socios peregrinationis adiungeret: id cum ex sententia successisset, Romam iteratò adiisse. Hac ergo altera vice aduentus sui in urbem, fratrem in monte Cassino latitantem salutare potuit, ita ut ab hoc ultimo congressu vsq; ad aduentum in Thuringiam, octo anni & dimidiatus effluerint; ut iam locum non accusem mendii quod fortè liceret, cum sciam Hodœporicon hoc ex mendosissimo eoque vnico codice à clarissimo viro D. Henrico Canisio exscriptum esse. Postea tamen in integrius & emendatius eiusdem Hodœporici manuscriptum exemplar incidi, quod cum Rebdorffensi, quo D. Canisius vsus est, penitus conuenit, ita ut suspicio latentis mendii cesset.

Hac igitur sententia de annis VVillibaldinæ peregrinationis posita; dicendum est, S. Richardum aut
anno

anno DCC. XX. aut certè sequenti mortuum esse. Dico, *sequenti*: idque propterea, si forsan filij tertio demum ab egressu ex Anglia anno Romam peruenerunt: quos certum est Romam non venisse, nisi mortuo iam & sepulto patre apud Lucam Hetruriæ ciuitatem, nam cum Romam simul pergerent, S. Richardus viuendi finem in itinere fecit, cœlum pro Roma adeptus. Mortem porrò Richardi commemorat Baronius anno gratiæ DCC. L. non quòd illo præcisè anno Richardum obiisse credat, sed quia circa hæc saltem tempora, quæ de S. Richardo feruntur, accidisse existimat. Ex cuius sententia dicendum esse, Vvillibaldum & Vvunibaldum sub Zacharia Pontifice Romam peruenisse, anno nono Pontificatus eius, vel aliquo anteriore, octauo scilicet vel septimo. Sed huic opinioni refragantur omnia vetera monumenta, vt proinde omni probabilitate destituatur.

Aliqui referunt S. Richardi mortem ad annum DCC. XXV. quo anno filios quoque ad Festum S. Martini Romam peruenisse aiunt. Sed decennalis peregrinatio S. Vvillibaldi, eiusdem que totidem annorum in monte Cassino commoratio, alium computum nos inire iubent. Eandem ob causam discedere cogimur à Philippi nostri & aliorum sententia, sanctos istos sub Gregorio III. Romam venisse, circa annum Christi DCC. XXXI. Nimis serus est iste calculus.

Nec obstat, quod Philippus & Hodoeporicon tradunt, S. Vvunibaldum Romæ à S. Bonifacio repertum, & Pontificis Gregorij III. iussu in Germanicam messem abductum esse. At S. Bonifacius sub Gregorio III. venit quidem Romam (qui tertius Bonifacij

nificij in urbem aduentus numeratur) sed non ante annum Domini DCC. XXIIIX. qui erat octauus Gregorij III. tam diu autem, hoc est per XIIIX. prope aduentu annos VVunibaldum Romę moratum esse, vix apparet verisimile. Respondeo, S. VVunibaldum toto isto annorum interuallo non semper Romę mansisse; nam vt in VVunibaldina vita aperte scribitur; septimo peregrinationis suę anno VVunibaldus Angliam repetit, vt si quos posset, præsertim de sua cognatione, ad contemptum mundi & patrię induceret, sibi que socios peregrinationis adiungeret. Id cum ex animo successisset, Romam iteratõ adit, nam in quemcunque demum annum repetitus VVunibaldi ad urbem accessus incidit, optimè fieri potuit, vt anno salutis DCC. XXIIIX. VVunibaldus à S. Bonifacio Romę inueniretur, in que Germaniam strenuus Dominicę vineę excolendę administrer futurus, abduceretur.

Sub finem huius disputationis, omittendum non est: Illustrissimum Baronium haud satis sibi constare, cum de hoc argumento Tomo II. & IX. disputat: nam quia Marcellinum legerat; egressum VVunibaldi & VVunibaldi ex patria ad annum Domini DC. XC. refert, & anno gratiæ DC. XCVII. eundem Episcopum Eystettensem creat. Rursus Tomo IX. Auctoris, qui vitam S. Bonificij scripsit, verba commemorans, euocationem ex Anglia reuocat ad annum Domini DCC. XXV. Quę duo cohærere non possunt, vt per se liquet; & mirum est, accuratissimum Baronium hoc non aduertisse; nam si vera sunt, quę Auctor Marcellini nomine velatus narrat, ruant oportet, quę Scriptor vitę Bonifacianę seu Othlonus pro-

prodidit: & vice versa. Iterum, cum Baronius incidisset in Tomum I V. Antiquæ Lektionis à D. Henrico Canisio euulgatum, in quo sunt varia Ecclesiæ Eyster-tensis antiqua monuméta, legissetque, Willibaldum à S. Bonifacio petatum esse, ut auctoritate Pontificis Gregorij III. in messem Germanicam ablegaretur, corrigi vult in Appendice ad Tomum IX. quæ ex Othlono ad annum D C C. X X V. retulerat; nam Willibaldum & Wunibaldum non ex Anglia à S. Bonifacio accersitos esse, sed Româ abductos.

Epitaphium S. Richardi exhibet Baronius anno Redemptoris D C C. L. In eo appellatur Richardus *Rex Anglorum*. Caterum in Appendice ad Tomum IX. redditur hoc regnum Baronio dubium & suspectum. Ita cum doctissimus & celeberrimus historiæ Ecclesiasticæ pater, non haberet, ubi pedem firmiter figeret, iam hoc, iam illud ex diuersis & contrariis auctoribus in Annales suos, sine accuratiore examine transtulit; cuiusmodi est etiam illud, quod in Epitaphio S. Richardi legerat; Willibaldum & Wunibaldum filios à Richardo apud S. Bonifacium Archiepiscopum Moguntinum relictos fuisse, ipsumque Richardum absque illis in Italiam abiisse. Quod utriusque Hodæporico, vitæ Wunibaldinæ & Willibaldinæ & Philippo nostro ex diametro aduersatur. Verum de his omnibus, quid statuendum sit, iam planum fecimus. Hanc fluctuationem Illustrissimi scriptoris non duxi dissimulandam, ne quis auctoritate tanti viri auctus à vero abduceretur.

XXXXXXXXXXXX

*De Sacerdotio & Episcopatu sancti
Willibaldi.*

Sanctum Willibaldum à S. Bonifacio Sacerdotij honore insignitum esse, testatur prius *Itinerarium* ab Heidenheimensi Sanctimoniali conscriptum: & quidem Eystadij, seu in loco, qui postea Eystadij appellatione tulit; ipso S. Mariæ Magdalensæ festo; vt citatum iam Hodœporicon disertè tradit; & notatur itidem in Calendario seu Necrologio, quod Pontificali Eystettensi manuscripto innoxum est. Vbi additur: Quotannis eo die institui processionem in cryptam, in qua S. Willibaldus sepultus erat, vtique in memoriam Sacerdotij eo die à S. Willibaldo suscepti. Dicitur, *ex antiquo*: quia translato corpore ad *Monasterium* processio quoq; mutata est: vt & tunc, cum tandem S. Willibaldus in choro sibi dicato stabilem sedem inuicauit. Eò nunc, vt ait Manuscriptus, processio ducitur.

Sed quaeritur de anno, quo S. Willibaldus Sacerdotio initiatus est. Hodœporicò Sanctimonialis affirmat id factum, vno anno ante Episcopalem cōsecrationem: cum autem S. Willibaldus anno Domini DCC. XLV. ad Episcopalem gradum euectus fuerit, sequitur, eum, Sacerdotem creatum anno priore, hoc est, anno Redemptoris DCC. XLIV. Cum hoc Itinerario consentit posterius illud ab Anonymo cōfectum. Quocirca non moramur Anonymum Scriptorem vitæ Willibaldinæ Tomo IV. Canisij, qui à Sacerdotio S. Willibaldi vsq; ad Episcopatum statuit *lustrum*, hoc est, quinquennium: vt proinde dicendum videatur.

tur S. V Villibaldum anno gratiæ DCC. XL. Sacerdotij dignitatem consecutum esse. Non moramur, inquam, hunc Auctorem, quia maior est auctoritas vtriusque Itinerarij, præsertim prioris, quod viuentis, imò & dictante S. V Villibaldo conscriptum est. Deinde Auctores isti non solent esse vsq; adeò rigidi & religiosi proprietatis vocabulorum obseruatores. Hinc credibile fit, lustrum à scriptore isto pro annuo spatio vsurpatum esse. Quanquam parum interest, hoc ne an illud sentias, tamen si, vt dixi, vtrunque Hodœporicon maiorem apud me fidem meretur.

Ad Episcopatum quod attinet; communis traditio & persuasio habet; S. V Villibaldum ad hoc honoris fastigium exaltatum esse anno Saluatoris DCC. XLV. tribus hebdomadibus ante Natalem S. Martini, vt inquit Hodœporicon, cùm quadragesimum, primum ætatis suæ annum ageret; neque huic sententiæ ratio deest ex ipso cursu V Villibaldinæ vitæ collecta: nam XXXVI. annos Episcopatum tenuit; mortuus anno DCC. LXXXI. Si ergo ab anno XLV. vsque ad annum LXXXI. omnes annos computes, triginta sex annos Episcopatus inuenies.

Annales tamen in anno V Villibaldini Episcopatus variant: nam Francici à Frehero editi: *Duos Episcopos constituit (Bonifacius) unum Virzeburgi, alterum in loco, qui dicitur Aichstat anno DCC. XLVI.* Hermannus Contractus in Chronico: *Anno DCC. XLVII. S. Burckhardus Virzeburgensi, & S. Villibaldus Eystetensi Ecclesia Episcopi, primi à S. Bonifacio ordinantur.* Duobus ergo annis serius id contigit ex sententia Hermanni, quam vulgaris persuasio, immò quàm ipsa veritas habeat. Marianus Scotus in suo Chronico refert hanc ordi-

nationem ad annum gratiæ DCC. XLVI. aitque factam non tantum auctoritate sedis Apostolica, sed etiam annuente Carolomanno Rege.

Verum in XLV. anno persistendum est; quem turbat Othlonus, qui in vita S. Bonifacii lib. i. cap. 42. scribit à Carolomanno Francorum Principe coactam Synodum anno ab incarnatione Domini DCC. XLII. ei que, præter S. Bonifacium Archiepiscopum, interfuisse Episcopos Burchardum & Reginfredum, Vvitatum & VVillibaldum, Dadanum & Addanum, cum presbyteris eorum. Si ergo VVillibaldus iam anno DCC. XLII. Episcopus erat, quomodo demum post tres annos, id est, anno DCC. XLV. Episcopali honore insignitus est, ut habet Hodæporicon VVillibaldinum, & communis Eystettensium persuasio? Nec refert, quod in Surio est VVilliboldus, non VVillibaldus, nam unum & idem nomen est, ut suo loco diximus. Hic iterum nodus vix solubilis nascitur: nam ut quis dicat Othlonum errasse, vix fidem faciet, quæ enim dicit, ex publicis actis Synodi dicit; & Annalium Conditor Baronius ad eundem Domini annum hanc synodum refert. An VVillibaldus tempore Synodi erat duntaxat destinatus & electus Episcopus, nondum autem consecratus, aut vlli certæ sedi addictus? An non obstante, quod alioqui VVillibaldus & VVilliboldus idem nomen sunt, hic discriminabimus, & VVilliboldum istum à nostro VVillibaldo secernemus? Non minor est difficultas de Burckhardo, qui anno demum DCC. L. vel DCC. LI. Romæ à Zacharia Pontifice Episcopus ordinatus est, & anno DCC. LI. sollemniter in diocesi Herbipolensi promulgatus, & declaratus, ut scribit Egilwardus lib. i. de vita S. Burckhardi

dicap. 10. Quomodo ergo Burckhardus iam erat Episcopus anno DCC. XLII. quo Synodus illa Ratisbonæ, vt quibusdam videtur habita est? †

Vidit hunc nodum de Episcopatu S. Burckhardi etiam Serarius noster in Notis ad S. Kilianum. At nescio num soluerit; nam difficile est ex anno DCC. LI. facere annū DCC. XLII. cum S. Burckhardus Romæ sub Zacharia Papa Episcopus creatus sit, presente S. Bonifacio, quando vltimò Romā venit, qui in urbē aduentus nō contigit ante salutis annum DCC. L. Idem tamen Serarius postea lib. 3. Mogunt. Not. XLIV. in S. Bonifacii vitā, confugit ad designationem, ita vt Burckhardus anno DCC. XLII. tempore Synodi fuerit designatus Episcopus, non consecratus, aut certo loco deputatus, prout nos de S. Villibaldo diximus.

Cæterum Synodo, quam Othlonus lib. 1. de vita S. Bonifacii cap. 44. tertiam appellat, celebrata Moguntiaci vt nōnullis placet, anno gratiæ DCC. XLV. interfuit S. Villibaldus, eodem anno circa festum S. Martini Episcopali honore insignitus; si verum est, Epistolam XIX. S. Bonifacii ad Ethilbaldum Regem Merciorū ex concilio scriptā & missam esse, cuius in titulo, præter alios Episcopos, apparet etiam Villibaldus.

Episcopatus sui & Burckhardini meminit ipse etiam S. Villibaldus in S. Bonifacii vita cap. 10. *Iuxta Ecclesiasticæ dispositionis normulam pastorale populi præuidit (Bonifacius) ministerium: vt siue viuente illo, siue etiam moriente, medicinali plebs pastorem officio minimè careret, & duos bona industria viros ad ordinem Episcopatus promouit, Villibaldum & Burckhardum, eis quæ in intimis Orientalium Francorum partibus, & Bauarorum terminis Ecclesias sibi commissas impertiendo distribuit, & Villibaldo sue gubernat.*

† licet alij magis inclinent in Moguntiam; quia Carolomannus initio Synodi, (cuius fragmentum exstat apud Othlonum lib. 1. de vita S. Bonifacii cap. 42. & inter Bonifacianas Epistolas post Epist. 78.) profiteretur se sui Regni Episcopos ad Synodum conuocasse; credibile ergo est in loco etiam sui Regni congregasse; qualis non erat Ratisbona, quæ Odilonis Boiorum Ducis imperio tenebatur. Hinc cum & Aystadium extra fines Regni Carolomanici esset, arbitrantur isti, Villibaldi nomen ab imperito quopiam intrusum esse. Quod creditu non est procliuè propter manuscripta exemplaria Othloni & Epistolarum Bonifacianarum, quæ nomen Villibaldi concorditer representant. Illud contra Ratisbonam efficacius est; quia si Ratisbonæ hæc Synodus celebrata fuisset, interfuisset utique Episcopus Ratisbonensis, qui tum Gubaldus seu Garibaldus erat, vnà cum reliquis Boicæ Antistitibus. Lector arbitratu suo eligat siue hoc, siue illud, siue aliud; quia res incerta est, & longinquæ tenebris inuoluta. Quis euoluet, ita vt liquidò liqueat?

Hanc Epistolam ex Synodo prædicta missam esse ad Regem Ethilbaldū, docet S. Bonifacius Epist. 10. ad Herifridum Presbyterum ubi ista leguntur. *Præterea nos octo Episcopi, quorum nomina subter ascripta uimus, in communitate, frater charissime, deprecamur. &c.* Sed vitio librariorum nulla nomina Episcoporum a calcem Epistolæ apparent. Et in titulo Epist. 19. ad Ethilbaldum Regem Merciorum non octo, sed tantum sex Episcopi nominantur, ut admodum uerisimile fiat, id culpa excerptorum accidisse.

monumentis variè appellatur Wittra; n
VVitranus, VVizo, Latine Albuinus seu
quod nobis est, wiff seu wiff; hoc Angli
bum; quem Scotum, hoc est, Hibernum
nec abnuuit Othlonus; quia licet à S. Bor
glia euocatus fuerit, id tamen non obsta
pore multi Hiberni in Anglia, & multi A
nia degebant, ut ex Beda & aliunde con
Gregorius, cuius idem Othlonus n
cit, longè diuersus est ab illo, de quo Lu
mentario rerum gestarum S. Bonifacij
Gregorij, hunc enim de nobili Francorum
tum esse, prima statim modò nominat
verba ostendunt.

Pag. 269. v. 14. requirit. Adde: Re
stitutiones Apostolicae Clementis Rom
disertè præcipiunt, ut qui ad Episcopa
uebitur, non sit minor natu quam annor
quòd ea aetas quodammodo iam iuueniles p
nomine Samp, qui foris sunt obirectationes effugerit.

manentem, sine mystica inuocatione, aut lauacro regem
kationis posse fieri catholicum Christianum, per
nus impositionem. Hic autem qui dicit, uacuuus est Spiritu
sancto, & alienus à gratia Christi, atq; à consortio Sacerdotu
abijciendus, &c. Hunc nequissimum uirum talia predicat
iem, ab Ecclesia sancta Dei condemnatum expelle. Ha
Sambus pax conia, longè aliter coniunt, quã
N

bernationis parochiam commendauit in loco, cui uocabulum
est Heistate. Burghardo uerò in loco, qui uocatur VVirze
burg, dignitatis officium delegauit, & Ecclesias in confinij
Francorum atque Saxonum atque Sclauorum suo officio de
putauit, & usque ad gloriosum exitus sui diem, incessanter
arctam regni caelestis uiam plebibus patefecit.

S. Ludgerus in uita seu passione S. Bonifacij. VVil
libaldus electus Dei antistes Episcopatum, quod nuncupatur
Hehstedi, in parte proxima nobis Baguariorum, idè in Nord
goè simili modo, ut pius pater à fundamentis illud erigens,
meliorauit & custodiuit.

Adfiterunt Bonifacio in consecratione S. Willi
baldi Burckhardus & Witto seu Wizo Episcopi uerit
cap. 22. Philippus, & Hodocporicon Willibaldinum.
Sed nodus hic difficilis incidit, cum Burckhardus
quinquennio aut sexennio demum post Romè à Zacharia Pontifice, præsentè S. Bonifacio, Episcopus
ordinatus sit, & anno Redemptoris DCC.LI, Wirze
burgi solenniter declaratus, ut scribit Egilwardus lib.
1. de uita S. Burchardi cap. 10. An Burchardus non
adfuit, ut iam consecratus, sed ut designatus Episco
pus? Dissimulandum non est, multa in illo Egilwardo
occurrere, quæ à ueritate dissideant; neque ueteri
sed nouitio alicui scriptori adscribenda uideantur.
Cuius luculentissimum exemplum proferemus, cum
infra de morte & annis S. Willibaldi disseremus. Quid
quod ipse S. Bonifacius in Epistola, quam ad Pontifi
cem Zachariam misit anno Domini DCC.XLI. apertè
scribit, se tribus locis Episcopos constituisse, Wir
ziburgi, Buraburgi, & Erphesforti, petiq; eorundem
à Pontifice approbationem & confirmationem. Quos
Pontifex epistola ad Bonifacium data anno sequenti
DCC.

DCC. XLII. Apostolica auctoritate confirmavit. Cessat ergo hac ratione difficultas de Synodo anno hoc DCC. XLII. celebrata, cui Burckhardus tanquam Episcopus interesse scribitur. Verè enim hoc anno Episcopus erat, iam à sede Apostolica confirmatus, ut & Witto seu Witta seu Wizzo Episcopus Buraburgis de quo quis locus fuerit, vide Notationem 29. Serarij in Bonifacianam vitam; & quamuis S. Willibaldus in S. Bonifacij historia eodem orationis tenore scribat, V Villibaldum Eystettensem, & Burckhardum V Virzburgensem Episcopos constitutos esse, id tamen non ita accipi debet, quasi vno eodemque anno id acciderit; nam diuersis annis ad Episcopale culmen euectos esse, ex dictis planum relinquitur. Quare nulla etiam in literis S. Bonifacij ad Zachariam Pontificem Episcopatus Eystettensis mentio exstat, utpote posterius demùm instituti. Locus autem in quo S. V Villibaldus à S. Bonifacio consecrationem Episcopalem accepit, in Thuringia erat, nomine *Sulzberg* seu *Sulzburg*. Nec post consecrationem diutius quam vnam hebdomadam in Thuringia mansit, sed quanto citius ad gregem sibi commissum, tanquam fidelis & sollicitus pastor, properauit. *to*

Licet porro S. V Villibaldus sedem Episcopalem iam adisset, saepe tamen euocabatur Moguntiam & aliò à S. Bonifacio, idque ob communem Ecclesiarum utilitatem ut cap. 24. Philippus memorat. Frequenter enim celebrabat Synodos, ut patet ex vita S. Bonifacij cap. 10. à quibus dilectum sibi V Villibaldum haud abesse sinebat: tamen postea grandior natu, synodales conuentus S. Bonifacius adire & obire non solebat, teste eodem V Villibaldo.

f CAPVT

Quod de Chronologia Epistole S. Bonifacij ad Zachariam Papam, & de Epistola Zachariae ad Bonifacium scriptis, id scriptis Baronium secuti. Alij referunt has Epistolas ad annum Domini DCCX LIII. ut & Synodum à (scilicet) anno indictam. Locus opinio est, ut frequenter in Chronologis accidit) quam utilior. Indictio undecima qua signatur Epistola Zachariae, fauet quidem huic opinioni; sed Baronius mendam irreptis, & pro undecima decimam Indictionem substitui debere non improbabilibus argumentis demonstrat.

De quatuor Episcopatibus, quos S. Bonifacius in Bauaria reformauit.

Sanctus Bonifacius anno Redemptoris DCC. XXXIIIX. à sede Apostolica rediens, diuertit ex itinere ad Regem Longobardorum Luitprandum; à quo recedens, inquit S. Villibaldus in S. Bonifacij vita cap. 9. non solum inuitatus Bauarorum ab Odilone Duce, sed & spontaneus uisitauit incolas, mansitque apud eos diebus multis, predicans & Euangelizans uerbum Dei, ueraque fidei ac religionis sacramenta reuocauit: & destructores Ecclesiarum populi que euersores abigebat. Quorum alij pridem falso se Episcopatus gradu pratulerunt; alij etiam presbyteratus se officio deputabant: alij hac atque alia innumerabilia fingentes, magna ex parte populum seduxerunt. Sed sanctus uir iam Deo ab infantia deditus, iniuriam Domini sui non ferens, supradictum ducem, cunctumque vulgus ab iniusta haretica falsitate secta, & fornicaria sacerdotum deceptione coércuit, & prouinciam Bauarorum, Odilone duce consentiente, in quatuor diuisit parochias, quatuorque his partibus presidere fecit Episcopos: quos ordinatione scilicet sancta, in Episcopatus gradum subleuauit: Quorum primus nomine Ioannes, Ecclesia in oppido, quod dicitur Salzburg, Episcopatus Cathedram suscepit. Secundus Erenberch, qui Frisingensis Ecclesie speculatoris tenuit principatum. Tertius Gaibaldus, qui Ecclesie ciuitatis Reginae pastorale excubitoris subiit magisterium. Quartus Wiuilo, qui super Patauiensem Ecclesiam sacre indagationis obtinuit dignitatem. Cumque omnia confirmato Christianitatis ordine ritè agerentur, ut canonum essent iura in Bauaris recuperata, iam ad proprias remeando rediit Ecclesias, populi que sibi commisi curam gerens,

rens, culpas q̄ gregum circumspiciens, & excubias prouidens, oues à nefandis luporum moribus eripuit.

Ex his lupis vnus erat, qui non tantum factis, sed & nomine lupum se exhibebat, Erenuolfus, de quo isthæc lib. 5. rerum Boicarum amplissimus, mihi que, dum viueret, amicissimus Dominus Marcus VVelferus. Vix obierat Corbinianus, cum infaustum nomen Erenuolfus, homo hæreticus, primus, cuius memoria inter Boios exstet, si his quoq; pestibus annotandis operapretium facimus; flagitiosa impiorum dogmatum labe serenda grassari cœpit. Bonifacius, ut erat acri in diuinum cultum, studio, properè accurrens, ne virus latius serperet, auctorem sceleris, mature, ex sacrorum Canonum præscripto, damnatum, ab Ecclesia communionereuicit, simul populum salutariibus concionibus admonitum in viam reuocat.

De hac Episcopatuū reformatione ita Gregorius III. ad ipsum Bonifacium anno sui Pontificatus IX. Christi DC C. XX XIX. rescripsit: Quia indicasti perrexisse te ad gentem Baioariorum, & inuenisse eos extra ordinem Ecclesiasticum viuentes, dum Episcopos non habebant in prouincia, nisi vnum nomine Viuilo, quē nos ante tempus ordinauimus, & quia cum assensu Otilo Ducis eorundem Baioariorum, seu optimatum prouincia illius, tres alios ordinasse Episcopos, & in quatuor partes prouinciam illam diuisisse, id est, in quatuor parochias, ut vnusquisque Episcopus suam habeat parochiam, benè & satis prudenter peregisti frater. Et quoniam Apostolicam præceptionem ex nostra vice implesti, & sicut tibi præcepimus, ita peregisti: itaque non desinas, frater reuerendissime, docendo eos sanctam Catholicam, & Apostolicam Romanæ sedis traditionem, ut illuminentur rudes, & viam salutis teneant, per quam possint ad æterna præmia peruenire.

Non ergo Episcopatus istos Salisburgensem, Frisingensem, Ratisbonensem & Passauiensem, S. Bonifacius instituit, quippe qui sint antiquiores S. Bonifacio, ut vel ex Metropoli viri nobilis *Vigulei Hundij* apparet; vbi singulorum Episcopatum indices texuntur, quos & quales à primo suo ortu præfules haberint: sed cum vel nullos, vel non legitimos pastores haberent, omniaque in deterius collapsa ruerent; S. Bonifacius legatione Apostolica functus, singulis sedibus idoneos antistites præfecit, relicto suo in gradu *Viuilone Pataviensi*, qui munus Episcopale, prout par erat, obibat; & vitis flagitiisque in clero tunc exuberantibus, viriliter obuiam ibat.

Quamquam *Philippus noster* non tantum in hoc Commentario, sed etiam in *S. Walpurgæ vita ad Reginam Hungariæ*, constanter affirmat, Episcopatum Frisingensem à S. Bonifacio esse conditum, cuius hæc sunt verba: *Fuere in Regno Pipini Regis duo viri illustres, scilicet Odylo Dux, & Suuiggerus Comes, qui utriq; ad S. Bonifacium venientes orationibus eius se commendauerunt, & prædia sua cum mancipiis ad seruiendum Deo viuenti deuotissime ei obtulerunt. Sed beatissimus Præsul considerans, quia res Ecclesiæ, vota sunt fidelium, pretia peccatorum, patrimonia pauperum, ex allodiis Odyli Ducis, Frisingensem instituit Episcopatum; ex prædiis verò Suueigeri Comitum, Eystettensem fundauit, & firmavit Pontificatum; præfecitq; venerabilem fratrem, & discipulum suum S. Corbinianum, Frisingensibus: Sanctum verò *Villibaldum* Deo dignum Episcopum Eystettensibus. Sed res aliter se habet. Non instituit S. Bonifacius Episcopatum Frisingensem, sed reformauit, dato *Eremberto* Antistite, finesq; huius & aliarum Dioceseon in *Bauaria* descripsit. Vnde*

Ocho

Otho Frisingensis lib. 5. Chron. cap. 22. *B. Bonifacius terminos Episcopatum Baioariae, sicut hodie manent, distinxit. Nec S. Corbinianum Bonifacius Episcopum Frisingensem fecit, quippe qui, condito nouo Episcopatu, eidem praesse coeperit circa annu Domini DCC. X. sub Pipino Rege, & Grimoldo Boioru Duce; quo tempore Bonifacius nec dum Apostolica legatione in Germaniaungebatur. De Episcopatu tamen Frisingensi optimè meritus est S. Bonifacius, tum propter reformationem, tum propter amplissima dona, quæ ab Odilone accepta eidem liberaliter contulit.*

Non desunt Auctores, qui, cum de Bauaricorum Episcopatum seu reformatione seu institutione agunt, adiiciant quoque Episcopatum Eystettensem, ex quorum numero est Andreas Ratisbonensis, qui in suo Chronico ista. *Ioanni Salzburg, Baibaldo Ratisbonæ, Villibaldo Eystett., Ermberto Frisinga commendatur; nam tunc nullus in tota prouincia pastoraalem cathedram possidebat, prater Vuilonem. Auctor vitæ S. Gotthardi Episcopi Hildesheimensis cap. 1. Villibaldo Eystettensis, Ioanni Salisburgensis, Eremberto Frisingensis, Garibaldo Ratisbonensis Ecclesia commendatur. Vbi iterum vides, Eystettensem Episcopum cum institutione aliorum Episcoporum coniungi; quod secus factum oportuit: nam diuersis temporibus ista acciderunt, vt iam vidimus; & vtcunq; hæc siue apud recentiores, siue apud antiquiores coniuncta legis, memineris disiungenda; & variis temporibus assignanda esse.*

Propter hanc reformationem à S. Bonifacio factam, primèq; institutioni quasi æquivalentem; quatuor Episcopatus, gratitudinis testandę gratia, Monasterio Fuldensi vbi S. Bonifacius requiescit, fundos &

pensiones annuas decreuerunt, prout demonstrantur
quæ ex vetustis Ecclesiæ Fuldenfis monumentis de-
prompsit, R. P. Christophorus Broverus lib. 3. Anti-
quit. Fuldensium cap. 11. & sunt ista.

Cunctis nostris fidelibus notissimum est, qualiter pracla-
rissimus patronus noster, & totius Gallia atque Germania A-
postolus, S. Bonifacius, cum ab errore gentilitatis Boioariam
conuertisset, diuisit eam in quatuor Episcopatus, & quatuor
ex discipulis suis ordinauit pastores, ad regendum populum
Dei. Ioannem Salisburgensi Ecclesiæ; Viuulum Batauiensi Ec-
clesiæ, Gouuibaldum Ratisponensi Ecclesiæ, Erimburtum Fri-
singensi Ecclesiæ præponens. Qui statim velut palmites, vera
viti adherentes, in vinea Domini, non sine fructu animarum
sibi commissarum, comparuerunt; sed & insuper, quantum
potuerunt, ipsam Fuldensem Ecclesiam, matrem suam, pro a-
more pijs patris Bonifacij, donis & honoribus extulerunt. Vnde
contigit, ut quisque eorum, pro posse suo, charitatis oblationes
Fuldenfis Fratribus, de sua patria annuatim persoluerent,
ac suos ciues, ut idem facerent, incitarent. Sicq; factum est, ut
de singulis regionibus plurima prædia quique Fuldensi Eccle-
siæ, pro honore S. Bonifacij Archiepiscopi & Martyris confer-
rent; cresceret q; & augmentaretur domus Domini de die
in diem.

Obtulit ergo primum Salisburgensis Ecclesiæ, matri suæ,
Fuldensi Ecclesiæ in oppido suo Halla nuncupato, domum &
fontem salis, cum compertinentiis, & utensilibus suis, vnde
singulis annis XII. talenta persolui possunt. Obtulit etiam Ra-
tisponensis Ecclesiæ quatuor vineas, & quatuor regales man-
sos, cum curtibus & compertinentiis ac famulis suis. Vnde
singulis annis transmittere debent ad Fuldensem Ecclesiam,
fratribus Deo, & B. Bonifacio seruientibus piscem magnum,
Husen nuncupatum; & de oleo arborum, quantum equi duo

in lagenis deferrent. Similiter de oleo & pisce solebat Bataviensis Ecclesia idem, dum videret Viuulus Episcopus, fratribus Fuldensis Monasterij, singulis annis in oblationem transmittere; quo defuncto, paulatim per negligentiam & incuriam, siue per via longinquitatem, subtractum est. Frisingensis verò Ecclesia, cui praeerat Erinbertus Episcopus, quae iuxta Alpes, & montana Italia sita est, singulis annis caseos grandes, Berg Keese vocatos, Fuldensibus fratribus in oblationem transmittibat. Prater ea, de singulis terrarum prouinciis, seu regionibus, singuli fideles, offerebant Deo & B. Bonifacio, praedia seu mancipia; quae omnia descripta sunt in octo codicillis, & reposita in librario sanctae Fuldensis Ecclesiae.

CAPVT XIV.

De occasione instituendi Episcopatus
Eystettensis.

 Ccaasio fuit liberalitas Odilonis Boiorum Ducis, & Sviggeri, seu Sviggarij Comitis Hirpergensis, de quibus Itinerarium Sanctimonialis Heidenheimensis. Venit Willibaldus (Româ in Germaniam redux anno DCC. XXXIX) ad Ducem Odilonem, & ibi fuit unam hebdomadam, & inde venit ad Suuitgarium, & ibi fuit unam hebdomadam. Et inde perrexerunt ad Linthrath, Suitgarius & S. Villibaldus ad S. Bonifacium. Et misit illos S. Bonifacius ad Eystet, ut videret, quomodo sibi placeret. Illam regionem Eystet Suitgarius tradidit S. Bonifacio, in redemptionem animae suae: Et S. Bonifacius tradebat nostro Episcopo S. Villibaldo illam regionem, quae adhuc tota erat vastata, ita ut nulla domus ibi esset, nisi illa Ecclesia S. Mariae quae stat ibi, minor, quam alia Ecclesia, quam postea B. Villibaldus ibi construxerat. Cumq; ibi duo
mane-

manerent simul ad Eystet aliquantum temporum inducium, S. Willibaldus atque Suitgarus, aliumq; ibi habitationis locum explorando eligerent: postea iterum pergebant ad sanctum Bonifacium ad Frisingam, & ibi erant cum illo, usque dum omnes simul iterum veniebant ad Eystet. Hæc Hodœporicon.

Eistadiensi Episcopatu, inquit Velserus, lib. 5. historiae Boicæ, Suigerum, Hirsbergensem Comitem, volente & consentiente Vtilone, quod Boica usque eò pertingeret, multa liberaliter ad eò contulisse ferunt, ut eius usque adhuc auctor habeatur & conditor. De eadem re fusius Philippus, cuius verba habes in Commentario cap. 22. & capite sequenti harum Observationum repetita inuenies. Locum ergo pro Episcopatu erigendo donauerat sancto Bonifacio Sviggerus seu Sviggarius Comes ab Hirsberg. At S. Bonifacius discipulo suo Willibaldo eundem transcripsit, neq; enim terram illam à Svigero acceperat, ut eam sibi reseruaret, vel in profanos usus conuerteret; sed ut inde vel ipse vel alius animarum questum faceret, & ad veri Dei agnitione quam plurimos adduceret. Cum autem fundi & prædia Eystettensis Diœceseos primitus à Comite Hirspergico processerint, inde factum est, ut posteri Comites eiusdem stirpis pro aduocatis Episcopatus sese gesserint: ius que non modò in ciuitatem Eystettensem, sed & in alia ad Episcopatum spectantia bona sibi vendicarent, non sine litibus aliquando exortis, donec tandem deficiente illa familia, totus Comitatus Episcopatu cessit.

Quod autem Hodœporicon ait, Svigerum Comitem & Willibaldum missos esse à S. Bonifacio ad locum, qui dicitur Eystet; & ipsum etiam S. Bonifacium

Frisingam

Frisingâ venisse ad locum Eystet, id per anticipatio-
nem dictum videtur; nam posteris demùm annis,
succisis quercubus & elucato luco, conditisque do-
miciliis hoc nomen natum esse, probabilius credo,
cùm civitatem innuat, vel potius clarè ostendat; quæ
prius utique non erat, quàm ædificaretur.

Silentio prætereundum non est, quod Luthera-
nus Prædicans Cyriacus Spangenberg in historia,
S. Bonifacij cap. 31. nescio quo veteri auctore vel te-
ste, scriptum reliquit his verbis. *Cum S. Bonifacius per-
agraret Germaniam novosq; Episcopos Bavaria inniseret, nec
non potentiores terra ad diuinum cultum promouendum ad-
moneret, sapius ad Suuigerû Comitem de Hirsberg diuertit,
qui pius multumq; Catholica religioni addictus erat: tempore
quodam S. Villibaldum cognatum suum illi reliquit, qui sa-
pius de rebus diuinis, modoq; quo hæc promoueri in ditione
sua possent, collocti sunt. Admiratus aliquando S. Villibal-
dus Hirspergensium Comitum insignia (nigrum in aureo cly-
peo supra ceruleum montem erectum ceruum) comiti ea ostē-
dens, aperuit, quòd non gratis à Deo tantis bonis ditatus sit,
terrâque tam pulchra dotatus, iamq; ad veram cognitionem
Christi venerit; atque ut niger ceruus à natura Ethnicus, su-
pra caruleum montem cælorû ductus, & in aureum clypeum
futura beatitudinis positus sit, verã ansam ei ac causam Deum
dedisse promouendi Ecclesiam, regnumq; Christi de terrenis
diuitiis. Huius verò rationē ac modum Comes cùm exquire-
ret, S. Villibaldus respōdit, quòd ad promotionem vera reli-
gionis eiusq; aeterna memorie, nihil melius sit, quàm si in suo
comitatu Ecclesias & monasteria edificaret, eoque S. Bonifa-
cium moueret, ut tandem Episcopalis sedes in ipso constitue-
retur. Quod Comes intensus cogitans ac perpendens S. Boni-
facio propositum aperuit, ipsiq; maiorem partem Comitatus*

fui ad illud exequendum obtulit: Cui S. Bonifacius assentiens, commodum locum futuro Episcopatu quaesivit, & in eius ditione constituit.

Hæc Lutheranus ille Logodulus: quem miror, S. Bonifacij res gestas mandare liceris ausum fuisse, cum nullus in illis appareat Lutheranus vel Calvinianus Minister, sed omnia plena sint Monachis, & Monasteriis, Monialibus & Parthenonibus, quæ tam ad Lutherana & Calviniana labra faciunt, quàm cardui sylvestres ad os Apicianum Lutheri: nisi fortè Cyriacus iste pro collegis agnoscat illosdamnati nominis Adelbertum & Clementem Scotum, & quem Balæus his adiecit, Sampsonem, itidem Scotum. Sed quouis pignore certare haud pigeat, istos ipsos fabulatores & S. Bonifacij hostes, si in Spangenbergerum eiusdemque foris alios Spermologiae Lutheranae & Calvinianae disseminatores incidissent, non secus ac humani generis portentosa quædam detestatos fuisse.

Verùm, ut in viam redeamus, virum ante consecrationem Episcopalem, an verò postea Basilica D. Virginis, Monasterium, & ipsa vrbs ædificari coepta sint, incertum est. Verisimilius videtur, hæc omnia Willibaldo iam ad Episcopatum euecto, inchoata esse. Et si Itinerarium posterius statim post susceptum sacerdotium, Willibaldum manum operi admouisse testetur his verbis. *Nec mora, Ecclesia fundamenta cepit ponere, claustrum & officinas cleri signare, & qualibet diuina necessaria seruituti sagaciter disponere.* Reuoluto abhinc anno, Archiepiscopum in Thuringia adiens, &c. Hodœporicon prius hæc omnia suscepto iam Episcopatu accidisse refert: tametsi ab Hodœporico dissentiant vulgaria pro Eystertensi Ecclesia Calendaria; vbi hoc ipso anno gratiæ

tia M. D. C. XVI. quo hæc scribimus, numeratur à condita vrbe Eystettensi annus DCCC. LXXVI. Quo fit, vt ille Calendarij conditor initium vrbis Eystettensis ad annum Domini DCC. XL. reiciat. Quæ est quorundam sententia, qui putant, S. Willibaldum Sacerdotio initiatum anno DCC. XL. quinquennio post, Episcopatu. Et hoc quinquennio vr-
bem, Basilicam D. Virginis, & alia ad Episcopalem sedem necessaria, à Svvigero Comite exstructa esse. A qua opinione nihil me remoratur, nisi vtriusque *Itinerarij* auctoritas, de quo iam suo loco plura.

Ne verò Ecclesia Eystettensis à S. Bonifacio fundata & dotata, in Monasterium Fuldense, S. Bonifacij titulo & tumulo nobilitatum, ingrata videretur, eidem villam quandam dono dedit, etiam S. Willibaldo adhuc superstite, de qua donatione R. P. Christophorus Broverus noster libro 3. Antiquitatum Fuldensium ex antiquis monumentis ista nobis legenda exhibuit.

Willibaldus Eichstettensis Ecclesie Episcopus, obtulit Deo & B. Bonifacio, cuius ipse quòdam fidelis erat discipulus, fratribusq; suis Fuldensibus, in oblationem, villam vnã in pago Sualesfeldensi sitam, Kuchese nuncupatam, vt annuo censu, fratres, pro sui commemoratione, consolationem, & oblectationem, & pitantiam haberent. Et, vt breuiter multa perstringamus, quia omnium Ecclesiarum Gallie, Alemanie, & Germanie Apostolus & prædicator exiit S. Bonifacius, iure ab omnibus gentibus ei soluebatur census. Certè, quàm in Monasterium Fuldense eximia fuerit piorum liberalitas, testatur tres Fuldensium Traditionum libri à clarissimo viro Doctore Ioanne Pistorio publicati. Quis non obstupescat, quando videt maiores nostros fer-

mè propensiores fuisse ad donandum, quàm hodie nos Nouatores, iuratosque Monachorum hostes ad rapiendum, tametsi profectò rapacissimi sunt, ita ut rapacitas Verris, quam tantoperè in Verrinis M. Tullius exagitat, collata cum horum vngulis & vnguibus, merus ludus iocusque fuerit.

Quærat quis, vtrum aliqui Christianis sacris in Norico & Sualefeldico, seu Svanfeldico tractu initiati fuerint, ante S. Willibaldi & S. Wunibaldi in eas partes aduentû? Respondeo, fuisse; vt ex Hodoeporico Willibaldino, & ex vita Wunibaldina manifestû euadit: sed omnia erant plena vitiis, corruptelis, superstitionibus, rerumq; diuinarû ignorance, Clerus deprauatissimus, ita vt præter nomen parû de Christianismo remaneret. Nec idololatræ penitus euauerat, restantibus hinc inde nonnullis, qui Christo nomina sua nõ tradiderant. Quos omnes Sancti nostri ad meliorem frugem, vel de integro ad Christianam disciplinam reducere viriliter studuerunt, nullis parcentes laboribus, quò Ethnica superstitione & vitiis eradicatis, cultus veri Dei, & disciplina Christiano nomine digna introduceretur & stabiliretur.

CAPVT XV.

S. Willibaldus & successores eius sunt Suffraganei & Cancellary sedis Moguntina.

Valdè tenero affectu complexus est S. Bonifacius Episcopatum Eystettensem abs se recens institutum; id cum ex aliis, tum inde apparet, quòd Episcopos Eystettenfes Sedis Moguntinæ Suffrag-

fraganeos & Cancellarios, primasq; ante omnes alios obtinere, & vacante Sede Moguntina, vel procul absente Archiepiscopo, Vicarios eiusdem sedis esse voluerit, pluraque alia priuilegia concesserit; de quibus Philippus cap. 23. Et Pontificale manuscriptum.

Sæpius tamen posteris temporibus priuilegia ista oppugnata sunt, nominatim illud de primatu inter Suffraganeos; nam cum anno Domini M. CC. XLIII. Synodus Moguntia celebraretur; Episcopi Hildesheimensis, Padebornensis & Wormaciensis suæ quique Ecclesiæ, ius primi loci & sessionis ad dexteram, vendicare contenderunt. Quod non ferens Fridericus II. hoc nomine tunc Eystettensis Antistes, ius Ecclesiæ suæ intrepidè defendit, adductis testibus & testimoniis omni exceptione maioribus. Quibus auditis, Archiepiscopus pro Eystettensi præfule eiusque successoribus sententiam *interloquendo* pronunciauit. Postridie Eystettensis Episcopus, vt ius suum ipso opere palam renouaret; Concilio, vice Archiepiscopi, præfedit; & quidem ex Archiepiscopi sede seu folio. *Et die tertia, quia Dominus Moguntinus officium personaliter exequi non poterat, inquit Pontificale, Monasterium in Maiore Ecclesia Moguntia, omnibus qui ibi erant Episcopis sibi cooperantibus, & Rege Conrado presente, gloriosissime dedicauit.*

Similis controuersia mota est in Comitibus Norimbergensibus anno M. CC. XCIX. Conrado huius nominis secundo cathedram S. Willibaldi possidente. Litis auctor erat præsul Wormaciensis; qui primas post Archiepiscopum sibi deberi affirmabat. Sed Conradus animosè restitit, nec quidquam in præiudicium Ecclesiæ suæ fieri passus est, implorata etiam ope

Comitis Hirspergensis, qui Ecclesiæ Eystadianæ aduocatum agebat; vt ex Henrici Rebdorffensis Annalibus annotaui in Indice seu historia Episcoporum, in *Conrado II.*

Verùm vt alia pleraque, ita & priuilegia verustas longinqua mutare solet: id vt videas, varios ordines & indices Suffraganeorum Moguntinensium percensebo, nam in annuis Calendariis hoc ordine eduntur, inquit Serarius noster lib. I. Rerum Moguntia. cap. 23.

A Dextra

- I. Vormaciensis.
- II. Spirensis.
- III. Argentinenfis.
- IV. Curiensis.
- V. Padelbornensis.
- VI. Halberstadensis.

A Laeu

- I. Herbipolensis.
- II. Eystettensis.
- III. Verdensis.
- IV. Hildesheimensis.
- V. Constantiensis.
- VI. Augustanus.

Habeo de variis rebus aduersaria nescio à quo collecta. quorū Collector ait; Moguntinos Suffraganeos eodem prorsus ordine in summa arce Moguntina, ja höchst in dem Schloß in veteri quodam cubiculo depictos esse.

Alius ordo est iste ex antiquis monumentis desumptus, tametsi ad hodiernam orthographiam & Nomenclaturam parum compositus.

Moguntinensis habet XIV. Suffraganeos.

* Pragensis.	I. Episcopus * Plagensis.	VII. Argentiensis.
* Spirensis.	II. Morauicnsis.	VIII. * Spueriensis.
	III. Echisttentensis.	IX. Vormaciensis.
	IV. Herbipolensis.	X. Verdensis.
* Hildesheimēsis.	V. Castratiensis.	XI. * Isedemensis.
	VI. Curiensis.	XII. Albestatensis.
		XIII. Pal-

XIII. *Paldeburnensis.* XIV. *Panpegensis.** * *Bambergensis?*

Ex Prouinciali Ecclesiastico profert Serarius hūc ordinem & numerum.

I. <i>Curienfis.</i>	IX. <i>Hyldefemensis.</i>
II. <i>Constantiensis.</i>	X. <i>Padelbuernensis.</i>
III. <i>Argentinenfis.</i>	XI. <i>Halberstadenfis.</i>
IV. <i>Spirensis.</i>	XII. <i>Verdensis.</i>
V. <i>VVormaciensis.</i>	XIII. <i>Pragensis.</i>
VI. <i>Herbipolensis.</i>	XIV. <i>Olmucensis.</i>
VII. <i>Augustensis.</i>	XV. <i>Bambergensis.</i>
VIII. <i>Eystettensis.</i>	XVI. <i>Hauelbergensis.</i>

Est adhuc in *Ædis* Metropolitanæ sacello quodam australis lateris fenestra, è vitro depicta, inquit Serarius, in cuius medio S. Bonifacius est habitu & pallio Archiepiscopali, ad latera verò sunt ordine inscripta hæc:

FACIUS.

I. <i>Byaga.</i> II. ----- III. <i>Augusta.</i> IV. <i>Curia.</i> V. <i>Constantia.</i> VI. <i>Argentina.</i> VII. <i>Spira.</i>	S. BONI		ARCHIEPISCOPIVS	I. <i>Moravia.</i> II. <i>Babēberga.</i> III. <i>Herbipolis.</i> IV. <i>VVerda.</i> V. <i>Paderbruna.</i> VI. <i>Haluerstad.</i> VII. <i>Hildesheim.</i>
--	---------	--	-----------------	--

Quæ verò hic secundo loco ad dexteram vrbs deest, *Eystadium* siue vt olim vocabatur, *Aureatum* esse videtur, licet atrore puluereque oblitum, à me legi cerni non potuerit.

Ja arce *Aschaffenburgensi* in aula, seu, vt Germani vocant, *Sala* in trabe, quæ per totam aulam porrigitur, hoc ordine Suffraganeorum *Moguntinensium* stemmata & digmata descripta sunt.

I. Her-

I. <i>Herbipolis.</i>	VII. <i>Hildisheimium.</i>
II. <i>VVormatia.</i>	VIII. <i>Aichstadium.</i>
III. <i>Spira.</i>	IX. <i>Padeborna.</i>
IV. <i>Argentina.</i>	X. <i>Curia.</i>
V. <i>Augusta.</i>	XI. <i>Halberstadium.</i>
VI. <i>Constantia.</i>	XII. <i>VVerda.</i>

In vita S. Godehardi cap. 9. hoc ordine enumerantur Suffraganei Sedis Moguntinæ, in Synodo Francofortensi synodicè confidentes. *VVernerus Argentiniensis, Bruno Augustensis, Meginuercus Patherbornensis, Eberhardus, Bauenbergensis; Meginhardus VVirziburgensis, Godehardus Hildisheimensis; Branthous Halberstadiensis; VVigerus Verdensis, Hazecon Wormaciensis.* Vbi Eystettensis Suffraganei nulla est mentio, nec Spirensis; sine dubio eam ob causam, quòd neuter dicto Cõcilio interfuerit.

In Synodo Prouinciali anno M. D. XLIX. hoc ordine confederunt.

<i>Herbipolis</i>	} per legatos	<i>Eychstadium in persona.</i>
<i>VVormacia</i>		<i>Constantia</i>
<i>Spira</i>		<i>Augusta</i>
<i>Argentina</i>		<i>Padeborna</i>

Hildisheimium, Curia, Halberstadium, Werda, nec per se, nec per legatos.

Vides ergo sæculis posterioribus à S. Bonifacii voluntate & ordinatione recessum esse: ad quam omnia reuocare, & in antiquum statum restituere, meritò conantur Illustriissimi Præsules Aichstadiani, S. Willibaldi legitimi successores.

Porro, vt hoc obiter quoque moneam, nomine *Suffraganeorum* non intelliguntur hic *titulares illi Episcopi*, quos Germani ab initiando & consecrando vocant.

eant, *Weihbischöff* / qui sunt Episcoporum adiutores,
 & in Episcopalibus functionibus cooperatores seu
 Vicarij; sed Episcopi, qui Metropolitanis alicui sub-
 sunt: Tales enim iam olim *Suffraganei* nominabantur
 partim quia à Metropolitano ad Synodū vocati suf-
 fragij ius in ea habebant, partim quia non nisi Metro-
 politani suffragio consecrari poterant. Illi alterius ge-
 neris Suffraganei olim *Chorepiscoporum* nomen habe-
 bant, vt in lib. de Clericis cap. 17. docet Illustrissimus
 Cardinalis Bellarminus; quorum vsus præcipuè in
 Germania; vbi Episcopi simul sunt sacri Romani Im-
 perij Principes amplissimis Dioccesibus præfecti, non
 tantum quoad spirituales iurisdictionem, sed etiam
 quoad temporalem. Quocirca necessariò adiutori-
 bus egent, in quos partem laborum transferat, exem-
 plo Moysis, qui cum regendæ tantæ multitudini &
 audiendis omnium querimoniis litibusq; defini-
 endis solus non sufficeret; socios sibi adsciuit, cum qui-
 bus occupationes partiretur. Quis autè ex Eystettensibus
 Episcopis primus exstiterit, qui Suffraganei opera
 vti voluerit, mihi non liquet. Sub Episcopo Gabriele
 ab Eyb inuenio Suffraganeum *Fabianum*: Pòst, *Anto-
 nium*, Deinde, *Leonardum Hallerum*, quem subsequutus
 videtur *Wolfgangus Hollius*. Huic successit *Lauren-
 tius Eyzephius*: qui pedum mitramq; reliquit D. Li-
 resio. In cuius locum subiit, qui hodie viuit, pietate
 in Deum, & erga homines humanitate eximius, Re-
 nerendissimus Dominus *Georgius*.

De Cancellarij nomine, significatis, munere & di-
 gnitate nihil libet dicere post Serarium, quem consu-
 le lib. 1. rerum Moguntiacarum cap. 29. Vulgò no-
 tum est, quæ sit in aulis & Rebus publicis Cancellario-
 h rum

rum dignitas, quod officium, & infra fortassis, cum de Academico Cancellariatu sermo erit, aliquid amplius dicetur.

CAPVT XVI.

*De Rationali Episcopis Eychstettensibus à
S. Bonifacio in signum primatus inter
Suffraganeos concesso.*

DE hoc Philippus ca. 23. & totidem ferme verbis in historia S. Walpurgæ ad Reginam Hungariæ, quæ audias licet. Concessum est (Willibaldo) cum privilegij attestatione, & in his, & in aliis Deo digna gerendis, ipse omnesque successores eius, Eystettensis Ecclesia Pontifices, cum necessitas, aut tempus exigeret, specialiter præ aliis sanctæ Moguntina Sedis Suffraganeis, vicem Archiepiscopi gereret, & tanquam præfata sedis Cancellarius & prolocutor Concilij à dextris Metropolitano proximus assideret; in cuius dignitatis evidentiam vestitura magni ac mystici ornatus ei concessa est, nec non omnibus ritè succedentibus, præ cunctis Episcopis, qui de linea Moguntina derivationis computantur. Est autem vestis illa Rationale, quo & summus Pontifex accedens ad Sancta Sanctorum, olim superuectiebatur. Habebat autem Rationale summus Pontifex in lege veteri in præfiguratione multa perfectionis. Pontificibus verò noui Testamenti quibusdam conceditur, in exhibitionem consummate virtutis, quæ gratia & ratione perficitur, unde & rationale nuncupatum est. Hæc Philippus. Sed quale vestimentum Rationale? Pallium esse non patet; nam Pallium à solo Pontifice Romano conceditur, nec nisi Archiepiscopis; nisi fortè pauculos Episcopos excipere velimus, quibus pallij gratia tributa

buta est: in quibus tamen paucis nemo vnquam Antistitem Eystettensem numeravit. Verùm de pallio copiosè & accuratè differentem consule Serarium, lib. 3. rerum Moguntiacarum Notatione 26. ad vitam S. Bonifacij.

Si ergo hoc insigne non est pallium Archiepiscopale, quid ergo erit? Philippus tale quid credidisse videtur, quale in veteri Testamento erat Stola Hieratica seu Pontificalis, quæ erat vestis ex auro, hyacintho, purpura, cocco bistico, & bysso retorta, in cuius anteriore parte ad pectus dodrantalis lacuna erat, quam ex eadem materia, sed duplicata, explebat quadratum quoddam, quod spithamam seu palmum maiorem, aut duodenos digitos longum & latum fuit. Visebatur in eo pretiosissimi lapides duodecim, & in singulis singulæ tribus Israël inscriptæ. Vocatur hoc quadratum, Pontificis ornamentum, ab Hebræis *Chosen*, à Iosepho *Essen*, à 70. Interpretibus *λόγιον*, à D. Hieronymo, *Rationale*, & *Pectorale*, quia erat ad pectus, & ante pectus. Simile quid Philippus cogitasse videtur de peculiari veste à S. Bonifacio Eystettensibus Præsulibus concessa. Hinc etiam *Rationale* nominavit, & hoc nouum *Rationale* per illud veteris Testamenti explicare & illustrare voluit: minime tamen nescius, ingens discrimen fuisse inter *Rationale* illud Aaronicum, & hoc Bonifacianum, quod licet non sit pallium Archiepiscopale, est tamen affine quiddam, non abs re *Rationale* appellatum; Monet enim, Episcopum omnia cum ratione & iudicio aggredi & agere, totumque eius obsequium *Rationabile* esse debere ex Apostolico S. Pauli

præcepto.

h 2

CAPVT

*Serar. in Diffus.
de Sacordotibus
Io. Iuanis.*

*De Monasterio per S. Willibaldum
Aichstadij condito.*

 Lim non pauci Episcoporum, maximè ex illis, qui ex Hibernia & Britannia in Germaniam veniebant, Monasticam vitam ante Episcopatum profitebantur; qui etiam Episcopi facti eadem professione se non abdicabant, institutis congregationibus & collegiis, quæ & erant & nominabantur Monasteria, eorumque professores Monachi. Huiusmodi Monasterium ipse etiam S. Willibaldus Aichstadij, in noua sua dioecesi instituit, Monachus ipse, & Monasticæ vitæ ex disciplina Cassinensi accuratus obseruator & custos: de quo Hodæporicum Willibaldinum. *In loco, qui dicitur Eystet, Monasterium construere incipiebat, atque ibidem sacram monasterialis vitæ disciplinam in usum prioris vitæ, quod videndo ad S. Benedictum, & non solum ibi, sed & in multis Monachorum mansionibus, quas ipse solers & sophyrus, vasta per rura rimando explorabat, illorum cata normam venerandæ vitæ conuersationem in semetipso ostendendo, exercebat. Et cum paucis adhuc ibidem operariis latum atque spaciosum diuina segetis campum sacra superni verbi sata serendo, usque ad messem perducebat.*

Ibidem de fructibus ex cultura Boici agri relatis. Latè ille per vastam Baioariorum prouinciam, aratra trudendo, sata serendo, messem metendo, cum multis messorum operariis, per vitreos Baioariorum campos, cum Ecclesiis atque Presbyteris, Sanctorumque reliquiis digna Domino delibat dona.

Vita Wunibaldina de S. Wunibaldo. Venit ad Monaste-

nafterium, quod dicitur Eichstat, ad fratrem suum Episcopum
Vvillibaldum. Reginoldus seu quisquis est Auctor;

Nouum Christi antistitem Vvillibaldum ad cathedram suae
sedis remittunt. Vbi quāta monasterio constructo, seipsum ab-
stinentia macerauerit, quantosq; vsq; ad vitæ suae terminū, ad
amorem caelestis patriæ verbis & exemplis accenderit, quoue
virtutum nitore resulsit, nullus viuentium enarrare pote-
rit. Quis igitur vnquam peregrinorum ad patronum nostrum
ueniens victus, aut tegminis petiturus solamen, vacuus ad
alios pertransiuit? Quis in opum inedia squalore sedatus, ali-
moniam non inuenit? Quis peccatorum pondere pragraua-
tus, dum ei vulnus inflictum ostendit, onerosus accessit?

In ipsa etiam historia Episcoporum aliquoties
templum, quod nunc primarium, seu cathedrale ap-
pellamus cum adiunctis domiciliis appellatur *Monas-
terium*: Et certum est Germanicum nomē *Münster*/
quo multis in locis Ecclesiæ cathedrales afficiuntur, à
Monasterio descendere, quia primi illi Canonici Mo-
nasticam vitam profitebantur edocli à primis suis
Magistris, quorum multi, vt suprā dicebam, Monachi
erant: Et ipsemet S. Bonifacius Moguntiae in Metro-
politana sua sede Monasterium condidit, & Canoni-
cos non nisi Monachos habuit, qui diu in hoc vitæ ge-
nere perseuerarunt; nā à Mariano Scoto Ecclesia Me-
tropolitana Moguntina anno M. LXXI. vocatur.
S. Martini Monasterium, & anno M. LXXXI. *Episco-
pale Monasterium*; & inter Epistolas Manuscriptas san-
ctæ Hildegardis, quæ post MC. annū floruit, reperiun-
tur epistolæ Canoniorum Moguntinensium ad san-
ctam Hildegardem, cum hoc proœmiolo: *Conuentus
fratrum de domo, &c. Conuentus fratrum de S. Martino. Vi-
de Serarium lib. I. c. 18. & li. 5. in Ioanne II. Archiepi-
scopo.*

Otho Frisingensis lib. 5. Chron. cap. 24. de S. Corbiniano. *Per vallem Tridentinam rediens (ex Italia) ac Baioariam ingressus, à Thasilone Duce, eius q̄ filio Theodone benignè susceptus, montem Frisingen accepit: ubi primò Ecclesiam, qua usque hodie cernitur, in honorem B. Benedicti construxit, ac Monachorum ibi sacrum conuentum adunauit. Ergo Frisingæ etiam primi illi Canonici Monasticam vitam profitebantur. Auctor Annalium Colmariensium anno M. CC. LVIII. Combustum est Monasterium Basileense, & magna pars Cinitatis. Rectè, Editor ad marginem: Summum Templum Basileense.*

Philippus noster cap. 23. scribit quidem Monasterium à S. Willibaldo exstructum esse; sed addit *regularis vita & rationabilis obsequij clericos ab illo congregatos, & inibi collocatos.* Quibus verbis haud inficiatur primos illos S. Willibaldi socios & adiutores Monachos fuisse; pro quibus enim nisi pro Monachis Monasterium à S. Willibaldo ædificatum est? Successu tamen temporis à Monastica vita in Templis cathedralibus recessum est, & ad communem Clericorum viuendi rationem itum: à qua tandem ad hanc hodiernam ventum, quando sublata communitate, quilibet succo suo victitat, reditibus, qui pereipiuntur, arbitrato cuiuslibet vel expensis vel reseruatis.

Nec mirum, hæc primaria Metropolitana & Episcopalia Monasteria à Monastico instituto labentibus annis deflexisse, cum idem longè inferiora & minoris dignationis Monasteria fecerint; nam anno Domini M. CCCC. XIX. die XVI. Augusti, Martini V. Pontificis concessu, facta est Moguntia Monachorum S. Albani commutatio in Canonicos. Et eodem seculo, sed posterioribus annis, nempe anno gratia
M. CCCC.

M. CCCC. LX. Monasterium S. Viti Eluacensis erectum est in Ecclesiam collegiatam ob diuini cultus augmentum per reuerendum in Christo patrem Dominum Petrum Cardinalem Episcopum Augustensem, vt dicitur in Eluacensi Chronico. Huiusmodi mutationes Abbati Tritheimio bilem aliquando mouerunt. Hinc illa in Chronico Sponheimensi satis stomachosa anno M. CCCC. LXXXV. His ferè temporibus Monasterium in Salsa Argentinensis diœcesis ad instantiam apostatantium Monachorum, cooperatione sua quarentium, ab Ordine in seculare collegium translatum est, & ex Monachis malis facti sunt Canonici deteriores; qui votum Deo factum sine causa violantes, mercedem sceleris inuenient.

Idem anno M. CCCC. XCV. Eodem anno Monasterium in Odenheim, Spirensis diœcesis, ab ordine nostro fuit translatum in seculares, per consensum Summi Pontificis, ad instantiam apostatantium Monachorum, qui nullam translationis sue causam legitimam habentes, pro veris falsa suggererunt Pontifici. De ipsorum apostatantium proteruo abbate, qui omnis mali fuit occasio, quidam hoc tetra stichon cecinit:

Deposui Benedictæ tuam, rapuiq; petrinam

Vestem: sic Ditem fallere posse ratus.

At mihi nil prodest vestis mutatio, nam me

Prodit caluities, & mea lingua leuis.

Horum vestigia sequuntur Abbas & Monachi in Nuvvylter, Argentinensis diœcesis, de consensu præfati Pontificis Alexandri VI. habitum cum ordine eodem ferè tempore deposuerunt facti ex Monachis malis Canonici peiores. Va impiis.

Ita Tritheimius. Interim non obstantibus huiusmodi querimoniis & comminationibus, tales mutationes si sequenter acciderunt; nam ne extra diœcesin nostram

nostram

nostram egrediamur, an non hodiernum Canonico-
rum Herenriedæ collegium olim fuit Ordinis D. Be-
nedicti Monasterium? Vt folia in syluis, ita & isthæc
æui progressionem mutari consueverunt, & mutabun-
tur, quamdiu mutabilis iste mundus durauerit.

CAPVT XIIX.

De primo ortu & incunabulis vrbis
Eystettensis.

H Odœporicum Willibaldinum. *Misit S. Boni-
facius Willibaldum & Sviggerum Comitem
ad Eystet; ut videret, quomodo sibi placeret. Illam
regionem Eystet Svitgarius tradidit S. Bonifacio, in redem-
ptionem anime sue. Et S. Bonifacius tradebat nostro Episcopo
S. Willibaldo illam regionem, qua adhuc tota erat vastata, ita
ut nulla domus ibi esset, nisi illa Ecclesia sancta Maria: qua
adhuc stat ibi, minor, quam alia Ecclesia, quam postea B. Vil-
libaldus ibi construxerat.*

Ergo locus ille planè desertus & solitarius erat: sed
mox Monasterio constructo, affluentibus vndequa-
que qui locum excolere & inhabitare cuperent, nata
est, quam hodie videmus ciuitas ad Almonium seu
Alcimulam fluuium, quam à quercubus succisis Aich-
stadium, seu Aichostadium; alij mollius; Eystadium,
quasi oppidum *succisarum quercuum loco conditum* no-
minarunt. Hinc quidam Græcissantes *Dryopolim* appel-
litant. Etiam *Aureatum* audit, in memoriam veteris, &
ab antiquis vastati Aureati, cuius rudera adhuc exsta-
re & conspici dicuntur inter hodiernum Eychstadium,
& oppidum, quod Nassoyelsia vocatur. Hinc etiam
Episcopatus *Aureatensis*, & Episcopi *Aureatenses*. Et la-
pis

/f

pis sepulchralis in Basilica primaria hanc inscriptionem præfert. *Hic requiescunt ossa Episcoporum Aureatensis Ecclesie.*

Nomen ergo euerse ciuitatis aliquando ad hanc nouam, multis post annis, conditam à nonnullis translatum est, vt *Aureatum*, & Præsul loci, *Aureatensis*, appellaretur. Quãquam Ioannes Eckius, insignis Theologus, in Oratione funebri Gabrielis ab Eyb Episcopi Eystettensis, existimat nomen *Aureati* ad Ingolstadtum migrasse, ipsumque Ingolstadtum nihil aliud, quàm *Aureatum* esse, ab auro scilicet; quasi dicas, *ein Goldstatt*. De quo suum cuique iudicium relinquo: nam alij aliunde Ingolstadtum deriuant, & plerique eorum ab Anglis; vnde & apud Græcissantes, *Anglipolis*; sicut & *Aureatum*, *Chrysolis*, euasit, & nescio apud quem *Suffraganeus Chrysolitanus*, pro Eychstadiano. Auentino *Aureatum* est *Nassofelsa*.

Illud non probo, quod Eckius ait, Aureato veteri, & ab Hunnis euerse suos fuisse Episcopos, cum nulla penitus horum Episcoporum memoria, nulla penitus nomina exstent: neq; credibile sit, omnia omnino interciderere potuisse: cum & aliæ vrbes Episcopales à Barbaris deletæ sint; nominatim Laureacum; cuius tamen Antistites, saltem quidam, ex libris & factis minimè euauerunt. Verùm his omissis dico, Eystadium originem suam debere Monasterio, quod sanctus Willibaldus ædificauit. Nec mirum, ciuitatem ortam ex Monasterio, seu occasione Monasterij. Vnde enim ciuitas Sangallensis in Turgouia, nisi ex Monasterio S. Galli. Vnde Campidona, vnde Werdea Sueuica, vnde alię complures vrbes, pagi, oppida, nisi ex Monasteriis; quibus conditis, statim accurrerunt

i   aliunde

aliunde alij, constructisque domiciliis loca incolere
 cœperunt, & indies quidem magis ac magis, donec in
 vrbes, oppida, pagos excreverent. Jmò B. Rhenanus
 li. 2. rerum Germanicarum putat hodiernam Argen-
 tinam originem suam debere Monasterio; nam vete-
 ri Argentorato destructo, multis annis habitatum est in
 ruinis antiqui Argentorati, & locus à Palatiolo Regis, qui ibi
 nonnunquã agebat, (nã iam erat vicus) aut à pradio, Königs-
 hofen dictus. Verùm Monasterium ipsum nonnihil distante
 adificatum loco, cui cupiebat optimus quisque ades habere
 coniunctissimas, muniri cœpit & muro claudi. Itaque ex op-
 pidulo cœnobiali, nam cœnobium potior pars erat, contractis
 eò vicis proximis, tanta posteriori tempore est vrbs constitu-
 ta. Addit Rhenanus, Occasione cœnobiorum in Germanicis
 prouinciis oppida ista fieri cœpta sunt.

Nectantum à Monasteriis ortum ducebant, sed
 & iisdem plerumque subiiciebantur; tamen non-
 pauca ex huiusmodi vrbibus, vbi diuitiis & multitu-
 dine ciuium inualuerant; excusso subiectionis iugo,
 in libertatem se afferuerunt, idq; vel vi, vel pecunia,
 vel fauore Cæsarum, iis præcipuè temporibus, quan-
 do inter Sacerdotium & Regnum schisma erat, quod
 sæpius accidit: hoc enim turbulento rerum statu in-
 suum commodum vsi rem suam faciebant. Qua oc-
 casione ipsum etiam Turegum seu Tigurum in Helue-
 tia à Monasterio Turegiensi ad Imperium; ab hoc ad
 Helueticam confederationem venit. Est autem Ey-
 stadium in valle amœna duos inter montes, seu, si ma-
 uis, monticulos, virides & herbidos, quorum alter
 mós S. Willibaldi appellatur ab imposta arce D. Wil-
 libaldo sacra. Alluitur vrbs ab Almonio, flumine pi-
 scium & eximie molis cancrorum non egeno. Tribus
 subur-

suburbis constat. Indigenæ, ad humanitatem & pietatem propensi sunt, fastus & arrogantia expertes. Vitam, qua mercimoniis, qua opificiis, qua terræ cultura tolerant, præter illos, qui aulicis officiis funguntur, vel Canonorum Collegio, vel alicui Monasterio operam suam locant. Numerosum clerum habet, vt fieri assolet, vbi Episcopalis Ecclesia est.

CAPVT XIX.

Templa & Monasteria Aichstadiana.

Rimas tenet Templum primarium & cathedrale, à S. Willibaldo exstructum, & Deiparæ Virgini dicatum maius & laxius quàm templum eidem Matri consecratum, quod vnicum vasta illa in solitudine Willibaldus repererat, vt in Hodæporico Willibaldino dicitur. Posteritatem tamē Templum hoc sæpius mutarunt addendo, demendo, ornando, prout cuique successorum Willibaldinorum collibitum erat. Bruschius de Gerocho II. Episcopo. *Construxit magnificam Basilicam Aureatensem.* Idem de Heriberto Episcopo X V. *construxit ex imis fundamentis longè ampliorem & angustiore faciens summam Ecclesiam Aureatensem.* Gundaccarus secundus absoluit Turres summi Templi ab Antecessore suo Gebhardo inchoatas; idem coniunxit ripas Altimylæ ponte saxeo, qui etiamnum durat. Engelhardus XXIV. Episcopus reedificauit ex imis fundamentis summam Basilicam hodie adhuc conspicuam, cum choro S. Willibaldi ad occidentem; quem tamen successoris suo Hiltbrando absoluendum reliquit; qui & absoluit & in eo duos

Sacellanos instituit, quorum numerus postea auctus, ita ut chorus S. Willibaldi proprios Canonicos habeat, qui propriè S. Willibaldi & successorū Cappellani appellantur. Hinc Episcopo solenni ritu sacris operanti tanquam ministri & adiutores adsistunt. Rabano seu Rabanus XLVI. Episcopus *Monasterium Ecclesie cathedralis vetus & ruinosum* inter duos choros, videlicet inter chorum maiore D. Virginis, & chorū S. Willibaldi demolitus est; & patrem ipsius mediam propriis impensis instauravit, designatis certis redditibus, quorum subsidio pars altera perficeretur. Vbi per *Monasterium* intelligere videtur eam Templi partē, quam vulgò nauim vocamus. Denique alij alia in hoc templo vel repararunt, vel exornarunt, Sacellis, altaribus, picturis, & id genus aliis. A Templo primario disiungitur, sed spatio perquam pusillo Sacellum S. Ioannis, quod Reuerendissimus & Illustrissimus Princeps *Ioannes Christophorus*, Episcopus Eystettensis, vsibus Societatis Iesu deputavit, donec laxius & capacius Templum exstruatur.

II. Est Templum Parochiale D. Virgini sacrum, in quo Marquardus XL. Eystettensis Episcopus Canonicorū Collegium instituit, quod hoc etiam tempore exstat. Puto hoc Templum esse illud, vel saltem esse in loco, & subiisse in vicem illius, quod, ut supra ex Hodæporico Willibaldino dicebamus, S. Willibaldus ex vastatione Attilæ reliquum & relictum in illa vasta eremo, reperit.

III. Templum, sancti Spiritus in Xenodochio seu Hospitali ad ipsum Altimylæ pontem & litus. Ioannes III. hoc nomine, sed ordine L. Episcopus Eystettensis *construxit de novo*, inquit Bruschius, *Xenodochium*

chium Aichstadianum, ut pauperes & agroti haberent commodas habitationes. Nec mirandum, de Templo Leprodochij, aut communis cœmeterij extra ciuitatem in suburbio, quis enim nescit, his locis semper Ecclesias adiungi consueuisse? De priore Henricus Rebdorfensis in Annalibus. Anno M. CCC. XLVI. II. Kalend. Augusti obiit frater Henricus filius Gutæ (sic lego ex Codice Manuscripto) fundator domus leproforum extra muros Eystettenses, vir sanctæ vitæ & memoria recolenda.

Intra muros ciuitatis duo sunt Monasteria, alterum vetustius sanctimonialium ordinis D. Benedicti in editiore vrbis loco, vbi olim Templum S. Crucis stabat, quod postea trāslati Eychstadium S. Walpurgæ reliquit, à S. Walpurga, vt & totum Monasterium, nomen accepit, cuius primus conditor & fundator est Otkerus seu Otkarius sextus Ecclesiæ Eystettensis Episcopus, tamen id postea ab Heriberto XV. Episcopo instauratum, amplificatum, & multis fundis ac prædiis locupletatum sit, non sine ope & opera Leodegarij seu Leutgarij Comitis Lechsmundij. Sub eodem Episcopo Heriberto Templū Walpurginum constructum est, & sub successore Gozmanno solenni ritu consecratum.

Prædicatores seu Ordinis D. Dominici Professores, Eychstadij sedem fixerunt sub Conrado huius nominis secundo Episcopo, pia liberalitate Sophia Comitissæ Hirsbergicæ, fratrumque Gebhardi & Gerardi Comitum Hirsbergenfium.

Accessit nuper admodum Collegium Societatis Iesu, cura & studio Reuerendissimi & Illustrissimi Præfulis ac Principis Ioannis Christophori à VVesterstetten, qui Collegium Willibaldinum iam antea pro Seminarij

minarij Professoribus ædificatum, Societati Iesu attribuit.

Extra ciuitatē ad Altimylam occurrit Marięstein, quasi dicas, *lapis seu saxum Marię*, Monasterium Monialium conditum à viris nobiles, præfidente Ecclesię Eystettenfi Wilhelmo L. I. Episcopo.

Paululum, si inde sursum ad Altimylam progrediaris, inuenies Rebdorffum Monasterium Canonorum Regularium S. Augustini, cuius conditor & primus fundator est Conradus XXIV. Episcopus Eystettensis. Nobilem in primis & manuscriptis Codicibus instructam Bibliothecam habet. Disciplinam huius Coenobij mirificè prædicat noster *Claudius Iaius*, vnus ex decem primis Patribus Societatis nostrę, in epistola quadam ad Ioannem Cochlæum, cuius ipsemet Cochlæus meminit in defensione Concilij Tridentini contra Caluinum.

In finibus suburbij orientalis fuit olim Monasterium Scotorū, cum Templo formæ cyclicæ & rotundæ, quod à Dominico sepulchro nomē habebat. Monasterium interiit; Templum stetit vsq; ad Illustrissimi *Ioannis Conradi* Episcopi Eystettensis præfultatum; cuius tempore, cum ruinam minaretur, euersum est, sed ea lege, vt eadem forma & magnitudine reparetur & reædificetur. Quod magnanimus ille Princeps morte abreptus cum nō perfecisset, successoribus perficiendum reliquit.

Caussa, cur variis in locis Germaniæ Scotis Monasteria exstructa sunt, alia non est, quàm gratitudo Germanorum erga bene de se meritos: quia enim ex Hibernia, quæ antiqua Scotia appellabatur, & ex ipsa Britannia, cui Angliæ nomen est, (cuius Aquilonaris pars

pars hodie Scotia dicitur) varios diuini verbi concio-
 natores acceperant, æquum censuere, vt iisdem fixa
 & stabilia domicilia figerent, quò se, si fortè necesse
 foret, reciperent, & vnde in agrum Dominicum ope-
 rarij copiosi emitterétur. Qua de re audiamus Auen-
 tinum lib. 6. Annalium Boiorum. *Hibernia apud maio-
 res nostros sæcunda religiosissimorum doctissimorumq; vatũ
 fuit. Inde Columbanus, Chilianus & plerique alij in Germa-
 niam migrarunt, Scotos nunc nuncupant. Diuus hinc Ma-
 rianus cum sex condiscipulis Reginoburgium deuenit, in tem-
 plo extra mœnia urbis habitauit. Magnus eò gentilium eius
 numerus, beneficentia Boiorum prouocati, breui confluxere,
 intra mœnia, vt dixi, templum amplissimum bonorum ope-
 extruunt, ubi difficilioris religionis obsequio, castimoniarum
 abstinentia satis ardua, scribendo, docendo, maximam sibi
 gloriam conquirunt, spectatum satis magnum exemplum
 pietatis, non solum Boijs, sed & finitimis erant. Omnibus
 placebant, vno ore omnes omnia bona de ipsis dicebant, fama-
 que hac impulsus Henricus Dux Boiorum, Fasium veterem
 Romanorum Coloniam, quam nunc Viennam vocant, instau-
 rat, Scotis templum dicat. Sanctinum cum quatuor & viginti
 socijs Reginoburgio Viennam emigrare iubet. Valdobrunnus
 de Rauchs bouen Aichstadij suburbanum templum, rotũdum-
 que extruit; Gerardo cum condiscipulis Reginoburgio euocato
 tradit. Emericus quoque VVirzeburgensis Episcopus Maca-
 rium ad primè doctum, abstemiumq; è Boiaria accersit, eidem,
 atque Conphilosophis templum in vrbe condit, Gregorius &
 Charus primarius D. Petri Reginoburgensis Antistes, Conrado
 Casari, Gertrudi uxori eius à sacris fuere, ab hisq; Noreober-
 ge templum D. Aegidij accepere. Vbi post eos Dedanus, Capel-
 lanus Imperatoris Friderici I. à fundamento Scotis populari-
 bus suis Morasterium extruxit. Hæc Auentinus.*

Eius

Eiusmodi Monasterium Scotorum erat olim quoque Argentorati S. Thomæ Apostoli tutela clarum, & conditum, ut aiunt, à Florentio III. Argentinensi Episcopo, natione Scoto, hoc est, Hiberno, qui ex patria cum aliquot sociis Euangelicæ doctrinæ disseminandæ gratia venerat. Vide Guillimannum libro de Episcopis Argentoratensibus in *Florentio*. Postea tamen Monasterium hoc in Collegium Canonicorum vertit; & pluribus locis coenobia ista interiøre non solum vbi hæresis rerum moderatur habenas, sed & apud Catholicos, siue id acciderit penuria incolarum, siue neglectu religiosæ disciplinæ, siue alia de causâ. Etsi autem dubium non est, talia Xenodochia, seu diuersoria, seu hospitalia (sic enim nominantur etiam in vetustis monumentis) primitus ædificata fuisse præcipuè pro Hibernis, qui veteres Scoti erant, vel potius pro omnibus, qui ex Britânicis Insulis in Germaniam fidei propagandæ gratia se contulerant, posteris tamen temporibus soli Scoti iuniores, qui veterum Scotorum, hoc est, Hibernorum colonia sunt, & septentrionalem Albionis (quæ nunc Anglia) partem tenent, ius in Scotica Monasteria sibi vindicarunt, & hoc itidem æuo vindicant, neque vllum, nisi fallor, Hibernum aut Anglum suam in congregationem cooptarent. De Scotorum in Germania Monasteriis vide etiam Hundium in Metropoli Salisburgensi p. 266.

Nunc vallis planitie relicta, adscendamus in montem S. Willibaldi, vbi statim nostros in oculos incurret *Ars Willibaldina*, sedes Episcoporum Eystertensium, condita primùm à Bertholdo XLV. Eystertensium præfule. Quam successores amplificarunt, & ad eam, quæ hodie visitur, magnificentiam adduxerunt, potif-

potissimum Martinus à Schauumberg, Ioannes Conradus à Gemmingen, & qui hac ætate thronum S. Wilibaldi insidet, Reuerendissimus & Illustrissimus Presul & Princeps Ioannes Christophorus à VVesterstetten. Et quamuis mons ille totus Saxosus, fermè dixeram, Saxeus sit, ita tamē arte & industria excultus est, vt hortos amoenissimos, & in hortis omnis generis exoticos fructus, flores, plantas non desideres, vt non immeritò eximius poëta & Medicus Philippus Menzelius, Ioannem Conradum Episcopum alloquens cecinerit.

*Ingeniine tui felix pradiuitis vber
Ignorare potest, si quis saxa aspera dumis
Et Bilibaldiaci iuga verticis, alba pruinis
Respiciens penè assiduis, miretur agrestem,
Te subigente, loci genium mutasse, tuoq;
Dadaleo cultu, nunc ferre, quod India mittit,
Alcinoi supraq; hortos, Pesti q; roseta.*

In Arce sacellum Aulicum erat, sacra supellectile valde opulentum, quod non ita pridem cum parte quadam Arcis deiectum est, vt capacius, amplius & augustius resurgat.

CAPVT XX.

*De viris doctis, qui Aichstadij
claruerunt.*

Non dubito, fuisse semper aliquos Aichstadij præstanti doctrina Theologica vel Iuridica viros, maximè cum superioribus sæculis illi etiam ab Episcopali tiara non excluderentur, qui ingenium seueriorum disciplinarum cultu perpoliissent; & titulis quoque ac honoribus Academicis insigniti essent.

k

essent.

essent. Quare in Catalogo Episcoporum Eystetten-
sium non vnum Doctorem inuenies. Mihi tamen vel
omnes, vel certè plerique ignoti sunt; quibus mea
ignorantia, & ex hac profectum silentium, nihil præ-
iudicabit, nec quidquam de gloria, quam meren-
tur, decerpit. Duo ex illis, qui Illustrissimi Martini à
Sohauumberg Episcopatum antecesserūt, instar om-
nium erunt; Ioannes Cochlæus, Canonicus aliquan-
do chori Willibaldini, & Kilianus Leib, Prior Reb-
dorffensis, quorum prior tot libris totq; pugnis coa-
tra hereticos cominus & eminus initis tam illustris est,
vt etiam obscurissimum quemq; locum sua luce col-
lustrare, & depulsis tenebris lucidum efficere possit.
Quis enim Christiani orbis angulus est, quò Cochlæi
nomen non penetrauerit? Alter verò trium lingua-
rum Latinæ, Hebraicæ & Græcæ peritissimus, multa
in tunc exurgentem & inualefcentem Lutheranam
sectam scripsit, etiam vernacula lingua; quorum non-
nulla in lucem deprompta sunt; alia, & quidam po-
tiora, seruantur adhuc manuscripta partim Rebdorf-
fij in Monasterio, partim in Bibliotheca Episcopali,
digna sanè, quæ aliquando publici iuris fiant.

Jacobus Gengerus Medicinæ Doctor, & Physi-
cus Eystettensis erudicum Commentarium de *Peste*
edidit, & Episcopo Mauricio anno M.D.XLVII. in-
scripsit.

Cum Illustrissimus Præsul Martinus statim post
absolutum Concilium Tridentinum, conuenienter
Decreto sess. 23. cap. 18. de Reformat. sua in ciuitate
Eystettensi, Seminarium Clericorum erexisset, adie-
ctis scholis tam humanioris, quam seuerioris illius
Philosophicæ & Theologicæ literaturæ, nõ defuerūt,
viri

virī docti, qui insigni Principis optimi liberalitate invitati, in Willibaldino Seminario seu Collegio profectendi munus expeterent, & susciperent; quos inter fuit *Rudolphus Klenckius*, Saxo, Doctor Theologus LL. Licentiatus, primus Præses & Professor Collegij Willibaldini. Quo in munere cū aliquot annos posuisset, Ingolstadtum ad professionem Theologicam reuersus est. Dico, *reuersus*, quia etiam priusquam Eychstadium migraret, in Academia Ingolstadiensi Theologiae Professor fuerat.

Huic adde Adamum Ort, Theologiae Doctorem, postea Canonicum, & tandem Præpositum Ecclesiae cathedralis Ratisbonensis. Nec omittendus *Petrus Steuartius*, qui pluribus annis docendo & Præsidis munus obeundo Collegium hoc illustrauit, donec anno Domini M. D. LXXIV. Ingolstadtum ad geminam cathedram, Mauricianam scilicet & Academicam, vocatus est, post aliquot annos Academiae itidē Procancelarius constitutus.

Huc spectatiore suo *Laurentius Eiszephius* Doctor Theologus & Professor in Academia Ingolstadiensi, simulq; Parochus Marianus, vir excellenti eruditione, & facundia in dicendo ex superiore loco ad populum: qui Suffraganeus seu Proëpiscopus Eystertensis creatus, simul etiam docendi in Willibaldino Seminario prouinciam suscepit.

Accedat tandem *Robertus Turnerus*, vir disertissimus, qui cū in Academia Ingolstadiensi iam Doctor Theologiae, & maiori pulpito idoneus, Rhetoricam, Ethicam, & quæstiones ad Christiani hominis officium pertinentes, seu *Casus Conscientiae* explicasset, Eychstadium concessit gratus Reuerendissimo Dño

Martino Episcopo; vbi tam Professoris quàm Præsidi officio aliquot annis gnauiter ac industriè functus est.

Post *Turneri* discessum Seminarium indies magis & numero auditorum, & Professorum claritate decrescere cœpit: & vbi antea Theologia tam controuersa quàm practica, & philosophicus cursus accuratè explanabantur, res ad humaniores literas redacta est, exclusis illis sublimioribus, in quarum cognitione tantum momenti positum esse omnes nouimus. Sed & istæ ægrè admodum se tuebantur. Quocirca Reuerendissimus & Illustrissimus Præsul & Princeps *Ioannes Christophorus à VVesterstetten*, velabenti Seminario & Gymnasio subueniret, Societatem Iesu aduocandam curauit, eiq̃ue Collegium Willibaldinum cum schola tradidit, non ignarus Societatem ita comparatam esse, vt alios aliis Magistris & Præceptoribus substituatur, absq; vllò periculo vel timore penuriæ vel defectus, ex quo fit interdum, vt dum queritur aptus, nec inuenitur, multum temporis effluat vacantibus scholis, non sine iuuentutis detrimento. Iam Societas more sibi consueto politiores literas, etiam illas, quæ ad oratoriam facultatem pertinent, tradere ingressa est, adiuncta itidem lectione *Casuum Conscientiæ* pro clericis. Bona spe sumus fore, vt gymnasio antiquum decus cum fænore restituatur, optimiq̃ue principis expectationi cumulatè satisfiat.

Ante *D. Eiszephium* Proëpiscopi munere functus est *D. Wolfgangus Hollius* SS. Theologiæ Doctor, Ecclesiæ cathedralis concionator, & Collegij Willibaldini Professor, qui anno Dñi M. D. L. XXV. duas conciones de *Indulgentiis & Iubilæo* vernacula lingua

gua publicavit, vt & postero anno quinque alias de venerabili Eucharistia Sacramento, vbi doctè, acuratè & neruosè, rem contra hæreticos gerit, refutatis eorum commentis & pseudologiis. Dicitur etiam alia euulgasse.

Degit hoc ipso tempore Eychstadij in spiritualibus Illustrissimi Præsulis Vicarius & ad S. Willibaldū Canonicus, Dominus *Adamus Gerich*, SS. Theologiæ Doctor, eiusdemq; antea in Academia Ingolstadiensi Professor, vir in Theologicis eximiè eruditus, qui reformandis cleri moribus & diuino cultui per diocesis propagandæ impigrè insistit. Deus tam benè & tam laudabiliter cœptis clementer aspiret.

CAPVT XXI.

De Cancellariatu Academia Ingolstadiensis, quo Episcopi Eystettenses perpetuò funguntur. Et de iuramentis quibusdam Academicis.

 Lim apud Catholicos, cum Academia nouæ instituerentur, semper simul Illustri alicui personæ munus Cancellarij ab Academia conditore cum Pontificis Maximi assensu demãdabatur. Hinc Academia Viennensis Cancellarium agit Præpositus Templi cathedralis seu omnium Sanctorum Tubingensis, Præpositus S. Georgij. Heidelbergensis, Præpositus S. Spiritus. Friburgensis, & Basileensis, Episcopus Basileensis. Lipsiensis, Episcopus Merseburgensis. Francofordiensis ad Oderam, Episcopus Brandeburgensis. Oxoniensis in Anglia, Archiepiscopus

k 3

Ebor-

Eboracensis, Cantabrigiensis, Episcopus Roffensis, & Academia Ingolstadiensis Episcopus Aichstadianus, in cuius Dioecesi ciuitas Ingolstadiensis sita est. Quid munus hoc Cancellarij Academici ambitu suo complectatur, qualisque sit dignitas, docuerunt iam olim Incolyæ Iuridicæ facultatis Professores in Academia Ingolstadiensi, nempe anno M. D. XXVIII. in quodam Consilio typis excuso, cui titulum fecerunt: *Consilium super iuribus & præminentia Cancellariatus Studij alicuius generalis; pro Reuerendo Patre & Domino, D. Paulo de Oberstein Proposito Viennensi, & eiusdem Studij Cancellario.* Cui Consilio Ioannes quoque Eckius subscripsit, addita de Cancellariatu Academico nec indocta, nec ineleganti dissertatiuncula. Omissis autem aliis, quæ prædicti Doctores copiosè & eruditè disputant, audiamus eorundem secundam, tertiam & quartam Conclusiones.

II. *Quia Ecclesia Dei multum interest, gymnasia publica & studia priuilegiata erigi, rectè summus Pontifex Cancellarios suos illis præficit, qui nomine suo super promotiones intendant, ne passim indigni, & infideles docendi auctoritatem & magisterium consequantur, & emittantur in oues dominicas, pro ducibus & pastoribus Lupi rapaces.*

III. *Cancellarius à summo Pontifice Gymnasio alicui priuilegiato datus, sicut propter commissionem Vicarius seu legatus eiusdem summi Pontificis rectè dicitur, atq; in magna constituitur dignitate & officio, ita propter commissionis exercitium circa Gymnasium tale perpetuo habendum, speciale nomen iuste sortitur, ab alijs commissarijs Apostolicis per hoc discernendus.*

IV. *Quemadmodum ergo talis Cancellarius debet & tenetur commissionem sibi factam, & auctoritatem acceptam diligenter*

diligenter exequi; ita & praeminentia, iuribus, & prerogatiuis, inde sibi competentibus, potest sine cuiusquam iniuria gaudere atque liberè uti.

Est ergo Cancellarius, ex sententia horum doctorum, vicarius & quasi legatus summi Pontificis, ad hoc praecipuè cõstitutus, vt aduigilet, ne indigni & inepti ad honores & gradus Academicos euehantur, non sine graui Ecclesiae orthodoxae damno. Quocirca Candidatorum examinibus non tantum possunt, sed & debent interesse, quantum quidem est ex prima Cancellariatus Academici institutione; tamen si multis locis nec Cancellarij nec eorum Vicecancellarij examinibus interfunt; sed totam rem committunt fidei & iudicio Professorum eius Facultatis, à qua Candidatus gradum poscit, qui eundem, finito examine, Cancellario sistunt. Et vt Cancellariam aperiat rogant. Possent ipsi etiam per se, vel per suos Procancellarios omnes gradus & honores Academicos conferre; vt fit in nonnullis Academiis, sed consuetudo iam multis locis obtinuit, vt honores Academicos, Magisterium inquam Philosophicum, Doctoratum Theologicum, Iuridicum, Medicum, Professor aliquis à collegio proprio deputatus conferat; prius tamen petita & impetrata licentia à Cancellario, vel Vicecancellario hac enim non obtemperata, nemo ad superiores scientiarum gradus euehi potest; cum quæ Professores quidam Academiae Viennensis nonnullos Academicis honoribus insignire tentassent, partim inscio, partim etiam inuito, & reluctante Viennensi Cancellario, Ingolstadtiani Professores Iuris in Concilio supra nominato, probarunt & definaerunt, huiusmodi promotiones prorsus irritas & inanes censeri debere; neque in Do-

ctoribus

is in Metzradli. Sed aut error in reposit in
ad Carolam Magnum non spectat; cum certum
in Magnum. Anno redemptoris DCCCX
ibe. Credibilis est pertinere ad Carolum
tingentesimo et octogesimo secundo, sec
inum; nisi quis extrito unico centena
uocet ad annum Christi DCC LXX
Francia regnabat Carolus Magnus.
nilius apparet.

ctoribus vel Magistris numerandos, qui hac via ad hos gradus adspirassent.

Et quamuis omnes Tituli & honores Academici sint absolutè loquendo in manu & potestate Cancellarij, consuetudine tamen & vsu multarum Academiarum receptum est; vt Baccalaureatu Philosophico, & Baccalaureatu Theologico tam *Biblio*, quàm *Formato* decorentur qui petunt, licet non petita facultate à Cancellario, cui vsus supremos duntaxat scientiarum honores & titulos reseruauit; cui etiam omnes Candidati honorem & obseruantiam iureiurando promittunt, & qui Theologici Doctoratus coronam postulant, inter cætera, hoc itidem iurant, se, quoties opus fuerit, Cancellario *fideliter & veraciter perhibituros testimonium*, de moribus & doctrina eorum, qui summa Theologiæ laurea exornari concupiscunt. Nec tamen Cancellarij, præsertim si sint principes, quales in Germania Episcopi nostri, munus hoc per se, saltem ordinariè, obire consueuerunt: sed habent Procancellarios, quibus vices suas demandant. Id videre est in nostra Academia, vbi semper vnus ex Professoribus Theologiæ agit Procancellarium Reuerendissimi & Illustrissimi Præsulis & Principis Eystettensis, perpetui Cancellarij nostri; quo munere functi iam olim clarissimi viri, *Ioannes Eckius, Martinus Eisengrinus, Albertus Hungerus*, & hodie *D. Petrus Stenartius*, & iste Procancellarius simul est **Canonicus** cathedralis Ecclesiæ Eystettensis, suamque in choro stationem habet, licet non in Capitulo, vt nec in Calendario, in quo singulis annis Canonicorum cathedralium nomina & stemmata representantur. Habuit autem Academia nostra à *Wilhelmo* Episcopo, primo Cancellario,

Quel saluo multis annis, (et forsam
ab exordio Academiae fuit) ~~Canon~~
Canonice Cathedralis Ecclesiæ Eystet.
ensis. Dixi, saluo fuit, quia
post discessum D. Stenartij ex Acade.
mia procuratoratus à Canonice
seuunctus est; illo in D. Leonem Hen.
zelium, hoc, ad D. Johannem For.
nerum delato.

rio, ad hæc vsq; tempora Cancellarios nouenos quasi nouem Musarum eorum; ita vt hodiernus Reuerendissimus & Illustrissimus Princeps *Ioannes Christophorus à VVesterstetten* sit nonus; cui de nostris annis Deus augeat annos.

Mentio iuramenti, quod Cancellario à Candidatis præstari solet, reuocat mihi in memoriam iuramentum, quo se obligant, qui supremos in Theologia, Iurisprudencia, Medicina & Philosophia honores appetunt. Lutherus & Lutherani sub quinti Evangelij sui primordia perpetuò ad futurum Concilium prouocabant, Concilium, Stentoreis vocibus intonabant. Concilio se aut staturos aut casuros promittebant. At ubi res eò venit, vt iam Concilium indicendum & congregandum esset, tunc apparuit; quo animo ad Concilium appellarint. E vestigio enim resilire, & Concilium indictum horrificis boatibus ad inferos vsq; damnare cœperunt, editis in eum finem plurimis, qua Latinis, qua Germanicis libellis, chartis que & picturis famosis in vulgus absq; numero & modo dispersis; vt hominum cogitationes à Concilio toties & in speciem tam ardentè expetito auerterent.

Inter cætera, euulgauit Lutherus anno Domini M. D. XXXVII. breuem libellum hoc titulo: (exstat Tom. IV. Lat. Ien.) *Cur & quomodo Christianum Concilium debeat esse liberum: Item de coniuratione Papistarum.* In hoc opusculo ad id vnum incumbit Lutherus, vt omnes absterreat, ne ad Concilium indictum eant, vel eidem doctrinam suam subiiciant. Qua de causa verò? Quia non est *concilium liberum*. Cur nò liberum? quia *Doctores, Notarij, & Episcopi, qui interfuturi sunt, iu-*

rarunt in verba & placita Papa, ita ut ne latum quidem unguem inde abscedere possint; nisi tanquam periuri diris denoueri velint: Hoc ut probet Lutherus, profert formulas iuramentorum, quibus se obstringunt Magisterio aut Doctoratu insigniendi, deinde Notarij & Tabeliones, quando solenni ritu ad istud publicum officium inaugurantur. Denique Episcopi, quando eliguntur, & postea à summo Pontifice confirmantur. Ex his iuramentorum formulis apertè colligi ait, nihil cum Papistis effici posse, utpote, qui tot Sacramentis Papa obligatissimi sint, nec contra doctrinam eius mutire audeant.

Omissis aliis iuramentorum formulis de Academico iure in rando duntaxat agam: Id Lutherus, in Academia Ingolstadiensi, & in aliis quibusdam, in hunc modum his conceptis verbis præstari scribit.

Ego N. Scholaris Ingolstatensis Eystetensis diœcesis, ab hac hora in antea fidelis & obediens ero B. Petro, sanctæ q̄, Apostolica Romana Ecclesia, & Domino nostro Domino Paulo III. ac eius successoribus canonicè intratibus. Non ero in consilio, cōsensu, tractatu vel factu, ut vitam aut membrum perdant, seu quod contra alicuius eorum personam, vel in ipsorum aut Ecclesia eorundem, seu sedis Apostolica auctoritatum, honorum, priuilegiorum, vel Apostolicorum statutorum, ordinationum, reservationum, dispositionum seu mandatorum derogationem vel præiudicium machinationes, vel conspirationes fiant. Et si, ac quoties aliquid horum tractari sciuerō, id ne fiat pro posse impediam, & quando commodè potero, eidem Domino nostro, vel alteri, per quem ad illius notitiam peruenire possit, significabo. Consilium, quod mihi per se, vel per nuncios, seu litteras credituri sunt, ad eorum damnum nemi nipiandam, ad defendendum vel retinendum Papatum Romanum, & regalia S. Petri, contra omnem hominem adiutor ero.

ero. *Autoritatem, Priuilegia & Inra, quantum in me est, potius adaugere, & promouere, statuta, ordinationes, reservationes, dispositiones, & mandata huiusmodi obseruare, & eis intendere curabo. Legatos sedis Apostolica honorifice tractabo, & in suis necessitatibus adiuuabo. Hereticos, & Schismaticos, & qui alicui ex Dominis nostris & successoribus praedictis rebelles fuerint, pro viribus persequar & impugnabo. Sic me Deus adiuuet & hac sancta Dei Euangelia.*

Ita formula Iuramenti à Luthero prolata. At dubito num candidè & sincerè. I. Quia hanc formulam iurandi non inuenio in antiquis Actis Collegij Theologici, aut Philosophici. II. Quia hodierna formula, & quam ego iam à XXX. annis semper vsurpari video, longè est alia, quæ infrà verbatim recitabitur. III. Quia Lutherus admiscet nonnulla, quæ spiritum Lutheranum satis perspicuè respiciunt, vt est nominatim illud: *Ad defendendum & retinendum Papatum Romanum & Regalia S. Petri contra omnem hominem adiutor ero.* Sed esto: nullam fraudem commiserit Lutherus in hac recitanda nobisque exhibenda iuramenti formula. Omnia salua sint, germana, & genuina. Quæ Luthero tanta furendi & maniaci instar, debacchandi causa? An quia nullum Academicum iuramentum ferre potest? Atqui ipsemet, etiam sua in promotione Doctorali iuramentum præstitit; cuius vi se adactum esse, vt verbum Dei purè (scilicet) doceret, non semel testatur, vt & Encomiastes eius Matthæsius in suis de Luthero concionibus.

Deinde an non à Lutheranis Magistrellis & Doctorculis iuramentum exigitur? In Pseudoiubilæo, anno M. DC. II. à Wittebergicis Academicis celebrato, laurea magistrali insigniti sunt LXIV. quæ iuue-

nes, qua viri iam prolixo & denso barbitio spectabiles & formidabiles. Quid ab illis ante laurum impostam exactum? Audi. *Expresse & sanctè promittetis vos velle constanter amplecti consensum Ecclesia Catholica Dei traditum in Symbolo Apostolorum, Nicano & Athanasiano, ac comprehensum in Confessione huius Ecclesia exhibita Imperatori in Conuentu Augustano anno M. D. XXX.* Academia ergo Wittebergeni fas erit suos adigere, si non vt iurent, saltem vt sanctè & expresse promittant, se Lutherum & Lutheranismum defensuros; & non licebit Catholicis Academiis Iuramentum à Candidatis exigere, quo se ad sedis Apostolicæ fideique auitæ defensionem & propugnationem obstringant? Scilicet Lutherani de Lutheranismò muniendo diligentissimè circumspicient; neque se eam ob industriam culpari patientur: & Catholici de Catholicismo stabiliendo nullam cogitationem suscipient, & si suscipiant, acerbissimè à Lutheranis linguis ac calamis flagellabuntur, Lutherusque ceu Furiarum stimulis exagitatus, millena conuicia & opprobria ex immundis suis faucibus eruclabit?

Præterea, an non Wittebergeni Academia Doctores suæ Theologiæ hac pollicitatione obligat? Et quamuis in ipsa formula verbū iurandi non appareat, appareat tamen in Titulo, qui est: *Formula Iuramenti.*

Ego N. promitto Deo aeterno Patri Domini nostri Iesu Christi, conditori generis humani, & Ecclesia sua, cum Filio & Spiritu sancto, me Deo iuuante, fideliter seruiturum esse Ecclesia in docendo Euangelio, sine vllis corruptelis, & constanter defensurum esse Symbola, Apostolicum, Nicanum & Athanasianum, & perseueraturum esse in consensu doctrinae, comprehensæ in Augustana confessione, qua per hanc Ecclesiam
exhi-

exhibita est Imperatori, anno M. D. XXX. & latius explicata in eiusdem Confessionis Apologia, Smalcaldicis Articulis, Catechismis Lutheri, & libro Concordia, anno M. D. LXXX. publicato, quibus scriptis omnibus manu & corde subscripsi. Et cum incident controuersiae difficiles & obscurae, non solus, non temerè, sed re deliberata cum aliquibus senioribus, qui docent Ecclesias, retinentes doctrinam Augustanae Confessionis, secundum normam & regulam verbi diuini, atque Christianae fidei pronuntiabo. Ita me Deus adiuet.

Ecce hic expressa promissio Deo fit, atque adeò votum suscipitur, de tuenda & propugnanda Confessione Augustana, de eiusdem Apologia; de Catechismis Lutheri, de Articulis Smalcaldicis, de libro Concordiae, quae omnia sunt Lutheranismi quasi bases & fundamenta. Cur Catholicis Academicis integrum non sit, eos, qui Academicis honoribus insigniri cupiunt, obstringere iuramento, quo spondeant, se & Deo, & Ecclesiae orthodoxae; Christi; que in terris Vicario fideles & morigeros semper fore? Non video certè cur hoc Catholicis non liceat; liceat autem Lutheranis; nisi quia Lutherani omnia sibi, Catholicis nihil licere volunt. Si Luthero aetas protracta fuisset vsque ad formulam profitendi fidem à Pio I V. Pont. Max. praescriptam, quae criminationum plaustra non aduexisset & exonerasset? Quibus verborum boati- bus in Pontificem & Pontificios nõ detouisset, cum iam tot maledicta in utrosq; euomuerit, ob iuramentum Pontifici praestitum; verum an fictum; an decerno: verum enim & genuinum hodieq; vsitatum inferius adscribam.

Sed Lutherus acutè vidit, quo consilio candidatis orthodoxis hoc iuramentum proponatur: cum lon-

(non

gè plures reperiantur Doctores, quàm Episcopi, inquit Lutherus, regnent q̄ in scholis publicis, in Templis & concionibus, sint q̄ Episcoporum Officiales & Vicarij, principum & liberarum Ciuitatum Consiliarij, facile viderunt, si eos obnoxios haberent, eorum opera totum Imperium se oppressuros esse, quod & factum est. Hoc totum quod Lutherus medicissimè de Catholicis deblaterat, verissimè de Lutheranis affirmauero; quorū consilium in huiusmodi promissionum, & iuramentorum exactione non est aliud, quàm vt & vrbes & aulas, & templa & scholas, Luthero addictis Doctoribus impleant, & Lutheranismō totum Romanum Imperium, oppressis orthodoxis, inquinent.

Addit Lutherus. Vnde meritò superiore sæculo nomen Doctorum tam fuit inuisum, vt si vir nobilis Doctoratum recepisset, planè degener existimaretur, hodie q̄ in plerisque ciuitatibus in senatum non leguntur. Si superiore sæculo nomen Doctorum inuisum erat ob iuramentum præstitum, oportet Lutheranos quoque Doctores inuisos atq; exosos esse, quia & ipsi iuramentum seu promissionem faciunt; tantum hoc est discrimen; quod nostri iurant Papæ & Papatui, vt Nouatores loquuntur; isti, Luthero & Lutheranismō, qui statutorum suorum & deliriorum, quæ suis præscripsit, longè rigidior exactor erat, quàm vllus Papa: nam si quem vel modicè aduersus doctrinam suam mutire videbat, illi aut ad Garamantas abeundum, aut assentiendum erat; non dabatur tertium, vt nec hodie datur, quando quis potentioris alicuius præconis somnia non statim adorat.

Cæterum superiore sæculo, hoc est, illo, quod Lutherum antecessit Doctoris nomen fuisse inuisum, & id

id quidem propter iuramentum de fide Pontifici seruanda, vanissimum commētum est; nam ex antiquis illis Academiis Parisiensi, Bononiensi, Oxoniensi, Salmanticensi, aliisque, turmatim Doctores prodibant: quod vt alia taceam, liquidum fit ex Conciliis Constantiensi & Basileensi, ad quæ maxima Doctorum multitudo cum Episcopis aliisque Prælati Ecclesiasticis confluxerat. Neque aliarum nationum Nobiles aut piger aut pudet Doctoratus insignia capessere: vt nec olim Germanos pigebat, aut pudebat, quorum plurimi nobilissimis familiis progeniti cum generis claritudine Academicorum quoque stemmatum & dignitatum honores coniungebant. Nunc alia sunt tempora, & ideo alij mores: nam quod Lutherus dicit; *Doctores hodie in plerisque ciuitatibus non legi in senatum*, id nimis hyperbolicum est; nam vt in quibusdam vrbibus à Senatu arceantur, at hoc non fit in plerisque, vt notum est, & qui arcent, non arcent, quod Doctoratum aspernentur, sed alias sui facti causas habent, quas vel commemorare vel discutere non est meum. *Velle suum cuique est, nec voto viuatur vno.* Ceterum hoc quidquid est dignitatis, quod quædam vrbes Doctoribus detrahunt, abundè compensatur aliunde; nam in Conciliis & Consiliis, curiis & prætoriiis Principum, Doctores plerumque sunt primi, aut inter primos.

Mox Lutherus Tartarea aura afflatus crepat *bestias & belluas Romanas, fures, latrones, pestilentes proditores, & proditorum subproditores, vel ipso Iuda sceleratiores. Tyrannos, Antichristos, Antichristi satellites & ministros, fictitium Petrum & Simonem Magum, qui Romæ amplissimum patrimonium possideat, mendaciis, periuriis, latroci-*
niis.

*niis, homicidiis & veneficiis quasitum, & ex meris furtis, rapinis & sacrilegiis constat. Verum hæc & his similia, maledicentiæ spicula vibrare, tam nullius est artis, quàm est nullius ingenij & laboris, ad quæ iacienda, & emittenda nihil aliud requiritur, nisi frons effrons, lingua effrenata & ad quiduis expedita, calamusque erubescere nescius, quidquid tandem papyro illinat, qui pro grandifona sua maledicentiâ candidatum hoc iuramentum præstantem ita affatur. *O teter quater miserum, sceleratum & desperatum, qui ita iuras. O infelices parentes tuos, qui suis te facultatibus & sumptibus in hoc aluerunt, ut anima tua salutem tam impiè deuoueres, sed hoc & omnia alia, quæ ibidem Lutherus declamitat, retorquere licet in Lutheranum Candidatum; qui se ad defensionem, Lutheri & totius Lutheranismi obligat. O teter quater miserum, sceleratum & desperatum qui ita iuras: hoc est, qui iuras te semper secururum & defensurum Confessionem Augustanam, librum Concordiæ, Catechismos Lutheri, & nescio quæ alia fanaticorum Enthusiastarum deliramenta; nam quod de tribus Symbolis Apostolico, Nicæno, & Athanasiano additur, id nihil aliud est, nisi mantelum quo turpitudinem iuramenti nonnihil operire tentant; ne si nullo velo tegatur, è vestigio in omnium oculos incurrat: quam enim symbola hæc Lutherani egregiè defendant, & contra omnes aduersarios facta tecta præstet, id inde elucescit; quod si non omnes, certè multos horum symbolorum articulos hæreticis suis sordibus foedissimè collutilant. O infelices parentes tuos, qui suis te facultatibus & sumptibus in hoc aluerunt, ut anima tua salutem tam impiè deuoueres. Si enim hoc (Lutheranum) iuramentum conseruare uoles, contra Christum pro Antichristo**

fo militabis, Sacramenti, quo in baptismo initiatus & obligatus es, proditor factus: Dixisti enim te renunciare, atque adeo perpetim renunciaturum Diabolo; & istud promissione edita firmasti: & nunc nō modò contrarium agis, sed & directè Diabolo te tradis, & quasi immolas, dum polliceris te Lutheranae doctrinae sectatorem, patronum & propugnatorem perpetuum fore, quae doctrina ab alio Magistro non venit, quàm à capitali salutis nostrae hoste, put apertè testatur Lutherus, saltem quoad doctrinam de Missa, quam à Diabolo sibi traditam & dictatam esse, palam & liberè professus est in libro de Missa angulari. Idem de cæteris Lutheranae synagogae placitis credere quid vetat? Imò nil vetat, sed omnia potius clamant, ea ex eodem fonte fluxisse; ex quo fluxit dogma de Missa. Quare expergiscere tandem, ô Lutherane Candidate, Doctor, Magister, & quanto in periculo verseris, vide, penitentiam age, Deum q̄ precare, ut edicto suo pratorio te in integrum restituat, & iuramentum tam sceleratum aboleat, atque aeterna obliuione obruat.

Vide autem, quantus cauillator vel potius criminator sit Lutherus. Promittit in formula iuramenti Candidatus se Pontificem & iura eius contra omnem hominem defensurum. Exclamat Lutherus. *Etiame contra Christum ipsum? nam & is, ut verus Deus; ita & verus homo est.* Minimè, mi homo, quia Christus homo, nihil vnquam, contra Pontificem, iniuste acturus est, non est ergo periculum, ne quis contra Christum, Papam tueri cogatur. Nec promittitur, absolute defensio aduersus omnem, hominem; sed aduersus omnem, illum, qui Papam, & ius Papae iniuriose aggressurus, & per nefas inuasurus

m

sic.

fit. Itaque criminatio est, quod Lutherus dicit: *Si Doctor Papisticus iuramentum praestiteris Principi vel Republica, qui habeant aliquid contra Papam, tunc aut prodet Dominum suum, aut violabis hoc iuramentum.* Nihil minus, o clamator: nam qui iurat principi fidelitatem, is tacite subintelligit vel aperte exprimit hanc conditionem: *Salua religione, & iustitia.* Itaque si quis Princeps vel Respublica controuersiam habeat cum Pontifice, quoad dogmata religionis, quid facto sit opus, per se manifestum est. Si contentio sit & quidem iniusta, de bonis temporalibus, iterum liquet, quid amplectendum, quidq; fugiendum sit. Minimè ergo oportet, ut Doctor tali iuramento adstrictus aut fiat sui principis proditor, aut periurus, ut delirat Lutherus. Nec mendaciis, nec dolis, nec fraudibus Papa defendetur; nec iuramentum talem defensionem exigit; quia non exigit nisi honestam & licitam; & qualis à bono viro adhiberi potest, illæsa conscientia, existimatione & fama.

Verùm ut verbis compendium fiat, non dolet Lutherus iurari; dolet Pontifici iurari: hoc illi intoleranda crux est; hoc, immane cordolium. Sibi & suis foctæ, si vel mille iuramenta iurari videat, non excandescet, multò minus insaniet, sed bonum factum interpretabitur. Nunc dimisso Luthero vide & lege iuramentum hodie vsitatum & candidatis Magisterij vel Doctoratus proponi solitum, ut eo sese obligent: nam Candidatos hunc in modum affatur Notarius Academicus:

Ornatissimi Domini Candidati antequam ad ulteriora procedatur, iurabunt singuli ad manum Magnifici Domini Rectoris, in formam sequentem.

Ego

Ego N. scholaris Academia Ingolstadiensis, Eystettensis Diæcescos ab hac hora à Christiana Catholica fide non desiciam, & omnia, ac singula, qua in Bulla Pij IV. in quam nuper iuravi, continentur, constanter vsque ad extremum vita spiritum me per gratiam Dei seruaturum promitto, spondeo, ac iuro.

Inuidiosissimum item Imperatorem nostrum Dominum Matthiam I. & successorem eius quemlibet, ritè ad præscripta Bulla aurea electum, caput Imperij agnoscam, ab eoque non desiciam, caueboque perquam diligenter in negotiis, & causis omnibus, ut à crimine læsæ maiestatis absim. Legatos quoque utriusque tam Ecclesia, quam Imperij Monarcha honorificè tractabo, & decentem illis honorem impendam. Non ero in consilio, causa, tractatu, vel factu, ut vitam, aut membrum perdat. Neque persuaderi me patiar, ut cum Imperij hostibus coniungar, aut Imperatoria Maiestati palam reclamantibus inuoluar.

Quilibet ad manum Magnifici Domini Rectoris dicat:

EGO IURO.

CAPVT XXII.

De morte, scriptis, festo & Reliquiis
S. Willibaldi.

Mror, Trithemium in opere de viris Illustribus Ordinis S. Benedicti bis posuisse Willibaldum, quasi geminum crediderit; semel lib. 2. cap. 25. his verbis. *Willibaldus Monachus & Presbyter, discipulus B. Bonifacij Moguntini Archiepiscopi & Martyris, vir in diuinis scripturis eruditus, & secularium literarum non ignarus, ingenio clarus, & disertus eloquio: non mi-*

nus religionis honestate, quàm doctrina venerabilis: scripsit ad Lullum Archiepiscopum successorem S. Bonifacij, vitam & passionem eius, librum unum. Fertur & alia ingenij sui monumenta reliquisse, quæ in manus meas non venerunt. Claruit anno Domini septingentesimo septuagesimo.

Iterum lib. 3. ca. 187. Willibaldus I. Episcopus Eistettensis, à B. Bonifacio ordinatus, filius Regis Anglorum Richardi, cum patre & fratre regnum terrenum contemnens, pro amore Christi peregrinus factus, multis effulsit virtutibus. Hic cum esset quinque annorum, in monasterio, quod Waldheim vocatur, traditus est: in quo multum proficiens, vir doctus & sanctus euasit. Post plures verò annos patriam deserens, venit Romam, ac deinde Hierosolymam: visitatis quæ multis sanctorum locis, tandem Monachus Casinensis efficitur, decimo peregrinationis sue anno. Tandem à Gregorio Papa Tertio in auxilium Bonifacio Archiepiscopo dirigitur, & in Eistettensis Ecclesia presulem consecratur. Eius vita scripta est. Claruit anno Domini septingentesimo quadragesimo. Cuius festum octauo Idus Iulij colitur.

Hæc Trithemius; quæ non immeritò suspicionem iniiciant, Trithemium duos Willibaldos statuisse. In Catalogo tamen Illustrium scriptorum Germaniæ vnus & idem Trithemio Willibaldus est is, qui vitam S. Bonifacij scripsit, & primus Eystettensis Episcopatus honorem adeptus est. Audi Trithemium. Willibaldus Presbyter S. Bonifacij, & Monachus diuini Patris Benedicti, frater S. Valpurgis Virginis & Abbatissa Heydenheimensis, ac postea Episcopus Eystettensis, vir doctus atque sanctissimus, ingenio promptus, & dulcis eloquio, scripsit, iubente S. Lullo, Moguntino post Bonifacium Archiepiscopo, vitam eiusdem sanctissimi martyris Bonifacij lib. II. & quasdam, ut fertur, ad deuotos seruos Dei epistolas. Claruit sub Pipino

Pipino patre Caroli Magni Imperatoris. Anno Domini DCC. LX.

Eadem fermè verbatim Trithemius in Catalogo scriptorum Ecclesiasticorum, nisi quod Willibaldum nominat *Scotum*, cum Scotus non fuerit, siue Scotum accipias pro Hiberno, siue pro septentrionali Albionis seu Britanniae incola, quia Anglus seu Anglosaxo fuit, vt suo loco probauimus. Ex scriptis ergo S. Willibaldi Trithemius nihil vidisse videtur præter vitam S. Bonifacij quam in duos libros diuidit, cum vita Bonifaciana à S. Willibaldo scripta, vnico libro comprehendatur & absoluatur.

Quid verò Balæus? Omissis conuiciis quibus beatum Willibaldum impetit, *Villibaldus Denonius*, inquit, *ex illustribus tam Orientalium, quàm Occidentalium Anglorum ortus familiis, Bonifacij discipulus ac nepos, magno sub eo labore ad artium humanarum studia se totum conferebat. Ingenium habebat, Historiographorum testimonio, omnibus Musarum redolentiis apertum, memoriamque non infelicem. Protulit Villibaldus ad Lullum tunc Moguntinensem Archiepiscopum, vitam Venesfridi Bonifacij lib. 1. vitam VValpurgæ sororis lib. 1. Epistolas ad Monachos li. 1. Feruntur & alia; sed illa non vidi. Vidisti ergo vitam S. Walpurgis scriptam à Willibaldo, eiusdemq; ad Monachos Epistolas? Dic, oro, bona fide, si quæ tamen bona fides in te est, vidistine prædicta opuscula?*

Scriptit Willibaldus *non ineleganti sanè stylo*, inquit Centuriatores Cent. 8. c. 10. *Vitam Bonifacij, librum vnum, quem ante editionem Lullus & Megengādus inspexerunt & approbarunt. De vita VValpurgis librum vnum, & epistolas plures ad Monachos. Certum est auté Commentarium illū de vita S. Bonifacij elaboratum esse à Wil-*

libaldo, cum iam ad Episcopale culmen euectus esset; quia post Martyrium S. Bonifacij scripsit. Cur ergo in Titulo se nominat *Presbyterum*? Puto id studio submissionis accidisse. Quanquam satis se Episcopum fuisse declarat, quando Lullum & Mengozum seu Megingandum *Coepiscopos* suos appellat. Scripsit Willibaldus hanc de S. Bonifacio lucubrationem rogatus Episcoporum, quibus illam dedicat; praesertim Lulli Archiepiscopi. De quo Manuscriptus Codex apud Serarium lib. 3. rerum Moguntiacarum. *Audiens beatus Lullus S. Bonifacij Martyrium, studuit quatoeque hoc insinuare viro sancto & docto Coepiscopo suo in Eychstete Willibaldo, rogando, ut magistri ipsorum vitam, cuius ipse opera plenius nosset, stylo dignaretur annotare, ne ipsorum negligentia, tanta Ecclesia lucerna sub modio celaretur, sed magis supra candelabrum posita, cunctis post futuris hominibus lumen vitae ostenderet. Quod idem sanctus Praesul. V. Willibaldus diligenter adimpleuit.*

Laudant Centuriatores Cent. VIII. cap. 10. Lullum, quod Willibaldum ad vitam Bonifacij scribendam excitavit. Quod mihi mirum accidit, cum res gestae a S. Bonifacio ipsis subinde stomachum non modo moueant, sed & propemodum euertant, quas proinde vel suae quietis & incolumitatis gratia, altissimo silentio prorsus obrutas fuisse optare debebant, quam commendare Lullum, quod eas a Willibaldo publica lucubratione propalari voluerit.

Hec iam commentatus fueram, cum Ecce incido in *Sidera illustrium & sanctorum virorum, qui Germaniam praesertim Magnam olim gestis rebus ornarunt; quae denuo accendit & lucere fecit R. P. Christophorus Brouerus notiter, qui in Notis ad S. Bonifacij & S. Gregorij vitam in-*
dubium

dubium reuocat, num vita S. Bonifacij, quæ S. Willibaldi nomine circumfertur, ex officina S. Willibaldi prodierit; idque non sine verisimilibus argumentis, nam scriptor iste in prologo, & cap. I. dicit, se de S. Bonifacio litteris mandare, quæ ab aliis acceperit; quæ verò ipse viderit, vel notarit; meminisse nulla; quod non videtur quadrare in S. Willibaldum, discipulum sancti Bonifacij, & tot annorum contubernalem, qui rerum à S. Bonifacio gestarum pars magna fuit.

Sed responderi potest, Willibaldum ideo non professum esse, quod etiam visa ab se litteris mandare vellet, quia credebat, nemini dubium fore, quin hoc facturum esset, utpote multorum annorum discipulus, & rerum gestarum oculatus testis.

II. Non est credibile S. Willibaldum ignorasse, quoties & quando S. Bonifacius Romam iuerit, & à quo Romano Pontifice Episcopus ordinatus sit. Auctori iste dicit Bonifacium prima in urbem itione salutasse Gregorium (Papam) à primo secundum, vulgo dictum Iuniorem. Et tertia profectioe ait Bonifacium iam Archiepiscopum eidem Gregorio II. presentatum, quæ temporū ratio haud admittit; & à Gregorio III. Archiepiscopum creatum esse, ex Ludgero dilucidè liquet.

Verum hæc obiectio hanc lucubrationem S. Willibaldo non eripit: nam quæ leguntur cap. I X. vbi de tertia Romam profectioe sermo est; non de Gregorio II. sed de III. accipi debent. Verba Auctoris sunt ista. *Ubi post immensam itineris vastitatem, Domino Apostolico Gregorio Iuniori secundo presentaretur, benignè ab illo susceptus est.* Vbi non ait Auctor, Gregorio II. sed; Gregorio Iuniori secundo; quia primus Iunior Gregorius, erat

erat Gregorius Secundus, & Gregorius Iunior Secundus, erat Gregorius Tertius, qui Iuniores dicti respectu ad S. Gregorium Magnum & primū habito; id etiam planum fit ex cap. X. vbi Canisiana editio isthęc. *Misus à sancto & venerabili sedis Apostolica Pontifice Gregorio Iuniore, à primo, secundo, & à Gregorio Secundo Iuniore, cum primo Tertio. Vbi manifestè vides Gregorium III. appellari Iuniorem Secundum. Desinit igitur difficultas, quæ Gregorij Secundi nomen ingerebat.*

III. S. Bonifacius cap. 6. oblatam à S. Willibrordo ordinationem recusans, excusationis loco Canonis normam allegasse traditur, quia quinquagesimi anni nēdum plenè atatem attigisset. Quis verò Canon quinquagesimum ætatis annum requirit? *tau*

IV. Ibidem nominat Bonifacium Gregorium II. virum sanctæ recordationis, cum necdum mortuus esset. Sed responderi potest, hæc verba non à S. Bonifacio prolata, sed scriptorem intuitu ad sua tempora, quando iam obierat Gregorius Secundus, phrasi illa vsurum esse.

V. Ait scriptor iste S. Bonifacium XXXVI. annis, mensibus VI. diebus VI. Episcopatum tenuisse. Quod non concinit, si anno DCC. XXII. vel DCC. XXIII. Episcopatu inauguratus est. Sed hoc facile expeditur, si dicas, Willibaldum annos Episcopatus Bonifacij improprie & proprie dicti computasse ab anno DCC. XVIII. vel DCC. XIX.

VI. Willibaldus vix de se scripsisset illud cap. 10. Duos bonæ industriæ viros ad ordinem Episcopatus promouit Willibaldum & Burckhardum. Sed responderi potest etiam viros Sanctos aliquādo aliquid suam in laudem, etsi non ad suam, sed ad Dei laudem, protulisse. Testis sanctif-

tau Respondeo; Constitutiones Apostolicae Clementis Romani lib. 2. cap. 1. discrete præcipiunt, ut qui ad Episcopatus honorem cuncti, tur, non sit minor natu, quam annorum quinquaginta, quod ætas quodammodo iam iuueniles petulantias, & eorum, qui lo, vis sunt, obreptiones effugerit. Paulo post subditur: sit eruditus, & su sermonis exercitatus, ætate inclinante. Vide Francisci Turriani explanationem defensoriam in hunc ipsum Clementis locum. Hodie tamen communi iure & more ætas triginta annorum ad Episcopi dignitatem sufficit.

sanctissimus Apostolus Paulus qui in propriam commendationem cum alibi, tum 1. Thess. cap. 2. isthæc. *Vos testes estis & Deus, quam sanctè & iustè & sine querela vobis, qui credidistis, fuimus.*

Non diffiteor tamen obiectiones allatas dubitationem de Auctore iniicere posse. Verùm contra has suspiciones stat cōsensus manuscriptorum codicum, ex quibus vidi Rebdorfensem, & Hungarianum, & vnum vel alterum apud S. Gallum in Heluetia, qui omnes S. Willibaldi nomen præferunt, vt & ille, quo vsus est Serarius.

Additamentum Wicelianum de loco scriptionis huius non moramur, quia fictitium est, nec in codicibus manuscriptis compareret, vnde vnde Wicelius illud sumpserit aut deprompserit.

Festus dies S. Willibaldi agitur non VIII. Idus Iulij, vt scribit Trithemius, sed Nonis, hoc est VII. die Iulij, cum octauâ, quæ incidit in decimum quartum diem eiusdem mensis. Aichstadij, vt & in aliis nonnullis illius Dioceseos locis; non tantum in choro, sed & in foro dies festus est.

Communis persuasio, & domesticorum Annalium traditio habet, S. Willibaldum obiisse, & ad Superos abiisse anno Christi DCC. LXX. XI. Ita etiam Philippus cap. 37. Sed grauem scrupulum iniicit Egilwardus, qui libro 2. de vita S. Burckhardi cap. 12. ait, S. Burckhardum vita functum anno Redemptoris DCC. XCI. & post decessum Burckhardi Meginandum XV. annis Episcopale solium tenuisse; & postea successorem sibi delegisse Bernvvelphum, cooperantibus sibi in ordinatione Lullo Metropolitano, & Willibaldo Eystettensi Episcopo. Ex quo sequitur Lullum &

a

Willi-

Willibaldum non modò ultra DCC.XC. annum, sed multum ultra vixisse; cum tamen communis scriptorum consensus Lullum rebus humanis exemptum, tradat anno DCC. LXXXVI. vel certè sequenti DCC. LXXXVII. & Willibaldum, eo, quem paulò antea notauimus, anno; & licet quis diceret, vt habet Bruschius in Catalogo Episcoporum Herbipolensium; Megingandum anno DCC. XCIV. Episcopatu se abdicasse, *prasente VWillibaldo Eystettensi Episcopo*, id tamen constare nequiret, vt ex dictis manifestum est.

Quid ergo ad Egilvardum dicemus? Illud, opinor, plurimum potiore esse rationem, quam vnius, presertim cum Egilvardus, nec Burckhardo nec Megingando coætaneus fuerit. Non ignoro esse, qui sanctum Willibaldum anno DCC. XCIV. è viuis excessisse scribant. Sed ij ferè sunt Auctores de triuio & pedanei, nec cum Egilvardi computo conciliari possunt. Adde, quod S. Ludgerus in commentariolo de S. Bonifacio & S. Gregorio disertè scribit, Wigbertum & Burckhardum, duos ex discipulis S. Bonifacij, prius è vitâ excessisse, quàm S. Bonifacius Martyrium subiret. At communior & certior sententia est, sanctum Bonifacium vitam pro Christo posuisse anno gratiæ DCC. LV. Oportet ergo ante hunc annum, vel si hoc anno, certè ante Martyrium S. Bonifacij Burckhardum vitam cum morte commutasse, quomodo ergo peruenit ad annum DCC. XCI. vt scribit Egilvardus? in cuius Commentario non tantùm hoc, sed & quædam alia à veritate prorsus abhorrentia insunt, siue hoc culpa ipsius Egilvardi, siue studio peruerso alicuius sciolj acciderit.

Cor-

Corpus S. Willibaldi Aichstadij in choro Willibaldino asseruatur & honoratur. Cuius tamen translata reliquia nunc Furnis seruantur, inquit Balæus Centur. 2. cap. 16. At non tote, ô bone, sed duntaxat portio quedam. Quod etiam de S. Walpurga dictum esto; de quo admonere nō supersedit Molanus in sanctorum Belgij *Indiculo*, idque ne quis deciperetur narratione quorundam, qui rem ita referunt, vt quis existimare possit, totas Reliquias Furnos deportatas esse; quod à vero alienum est; Facta est hæc portionum de Reliquiis S. Willibaldi, S. Wunibaldi & S. Walpurgis translatio anno Domini DCCC. LXX. quo tempore Otkerus seu Otkarius VI. Eystettenensis Episcopus Cathedralam Willibaldinā moderabatur. Quanquam in rebus gestis huius Episcopi alium sit de his reliquiis in Flandriam missis, silentium. Balduinus cognomento Ferreus tunc Flandriam imperio tenebat. Sub quo etiam corpus S. Donatiani Archiepiscopi Remensis Brugas Flandricas trāslatum est, anno gratiæ DCCC. LXIII.

CAPVT XXIII.

*De canonizatione & translationibus
S. Willibaldi.*

Communis sententia habet S. Willibaldum Canonizatum esse à Leone VII. Pontifice Max. qui pontificatum iniit anno Redemptoris DCCC. XXXVI. eundemq; vita functus deseruit anno DCCC. XXXIX. cum sedisset annis tribus, & sex mensibus. Hoc ergo tempore, quod cōtinetur annis istis, S. Willibaldum Cælicum nume-

ro adscriptum oportuit, quando Starckhandus Willibaldinam cathedram obtinebat.

Sed his refragatur Philippus, qui canonizationem istam refert ad annum Domini DCCCC.LXXXIX. qui est quinquagesimus annus ab obitu Leonis Papæ, & primus Megengozi Antistitis Aichstadiani. Quamquam sibi ipse etiam repugnat: si enim Leo VII. in Sanctorum numerum retulit S. Willibaldum, ut ipsemet disertè scribit, quomodo id eo, quem indicat anno, fieri potuit?

Relatio de canonizatione & translationibus sancti Willibaldi, quæ in ipso vestibulo Pontificalis existat, eodem fermè modo hac de re loquitur. Sunt, qui nodum hunc ita solvendū censeant. Sub Leone VII. petitam Canonizationem S. Willibaldi; & examinata acta, à prædicto Pontifice, idq; studio Starckhandi tunc Eystettensis Episcopi; verum immatura morte Leonis, opus inchoatum imperfectum mansisse, ut sæpius hoc ipso in argumèto accidisse nouimus, donec tandem Megengozus rem iterum vrgerè cœperit; feliciterq; confecerit, & hoc accidisse non anno DCCCC.LXXXIX. Sed anno M. XIV. qui fuit vltimus annus Megingozi in Episcopatu. Nec abluunt ab hac sententia verba Relationis, si rectè intelligantur & distinguantur. Sunt autem ista; iam in Megengozi pontificatu à me relata. *Medio tempore Dominus Deus in laudem & honorem egregij Confessoris sui multa permisit fieri signa. Illa verò signa infinita cum à Leone Papa VII. satis essent examinata & coram eo probata; procurante venerabili patre Domino MegengoZo, laudabiliter Canonizatus & Sanctorum Catalogo insertus est. Procurante nimirum MegingoZo nō apud Leonem VII. sed apud sui temporis*

poris & præfulatus Pontifices, vt quod à Leone VII. comprobatum fuerat; re ipsa perficeretur. Cæterum, anno M. XIV. nauiculam S. Petri gubernabat Benedictus VIII. qui S. Henricum Imperatorem imperiali corona redimiuit. Ego nescio quomodo propensior sum in Leonem VII. Papam, ita vt quæ de Megengozzo adduntur, assumpta existimem. Difficile enim creditu est tantam lucernam tam splendide rutilantem sub modio iacuisse, hoc est, canonizatione caruisse, ab anno Domini DCC. LXXXI. vsq; ad annum salutis M. XIV.

Quatuor Translationes Reliquiarum S. Willibaldi ponit Philippus cap. 38. Prima est retro altare sancti Viti. Secunda, ad medium Ecclesiæ. Tertia ad chorum B. Virginis. Quarta, ad chorum Willibaldinum. Alij tres tantum statuunt, omissa illa ad medium Ecclesiæ. De quibus translationibus plura reperies in historia Episcoporum, vbi, à quibus singulæ peractæ sint, sigillatim explicabitur.

Auctor Anonymus, qui vixit & scripsit sub Gundackaro XVIII. Episcopo Eystertensi aliam sub Reginoldo Episcopo si non perfectam, saltem tentatam translationem ponit his verbis. *Adhuc quod mirabilius est dicam, centesimo LXXXVI. depositionis S. Willibaldi anno, cum Chrysostomus noster Reginoldus Episcopus monasterio magnificentius instructo, & pulcherrimo, vt nosti, carmine facto, corpus eius de medio choro, vbi vsque modo sepulchrum eius cernitur, in cryptam, vbi iam nunc requiescit transferre cogitaret, facto triduano ieiunio Archipresbyteri, quibus iussum fuerat, summo, vt decuit, timore & reuerentia pretiosum corporis eius thesaurum offenderunt, stantem procul expansis ad cælum manibus Episcopo, neque, quo vsq; omnia*

peragerentur, accedere auso. Sed veridica patrum relatione
percepi, omnes, qui sacratissimas eius reliquias inspexere, an-
num integrum in hac vita non impleuisse. Quid autem ipsi
Episcopo acciderit, non est dicendum per singula.

CAPVT XXIV.

Conuicia Centuriatorum & Balai iacta
in S. Willibaldum.

Idem erroribus imbutus fuit, inquit Centu-
riatores Cent. VIII. cap. 10. quibus Bonifacius.
At Bonifacius nullis erroribus imbutus fuit,
ergo nec Willibaldus. Dicite tamen, qui sunt isti erro-
res Bonifacij? Corruptelam de oratione pro mortuis, à Pon-
tifici Gregorio acceptam, longè lateq; sparsit, ut patet ex epi-
stolis eius ad Aldherium Abbatem. Grandis error, preces
fundere pro defunctis, & ut fundantur, docere, & ab
amicis etiam exigere, prout exegit S. Bonifacius ab
Aldherio in epistola, quam ad ipsum dedit, quæ est
XXIV. inter Bonifacianas. Scilicet id faciendum es-
se, nesciebat S. Bonifacius, & nescius vsque ad extre-
mum vitæ finem mansisset; nisi à Pontifice Grego-
rio dogma hoc accepisset: quasi verò etiam ante hunc
Gregorium, in toto Christiano orbe mos orandi pro
mortuis non viguerit, maximè in Anglia; prius quo-
que quàm Bonifacius pedem ex Anglia efferret. Quis
autem tam stultus & amens est, qui, si vna ex parte
stantes S. Bonifacius & S. Willibaldus dicant, pro de-
functis preces & supplicationes Domino offerri de-
bere; è contra verò Illyricus cū suis Wigando & Mat-
thæo Iudice vociferetur; hoc esse superstitiosum, ac proin-
de omni modo fugiendum; non malit subscribere senten-
tiæ

tiæ sanctorum Bonifacij & Willibaldi, quàm vociferationibus Illyrici & Sodalium, qui nudius tertius ex Lutheri lumbis progeniti, perspicuè vident, sibi & suæ sectæ nullum locum fore, nisi veteres illos Catholicæ fidei in Germania plātatores & prædicatores viperis suis linguis infectentur, & infectionibus suis imperito vulgo exosos reddant.

Secundus error Bonifacio à Centuriatoribus adscriptus, est iste. *Orationem Deo fore acceptiorem, se ad eam adstipulationem & benedictionem accedat Romani Pontificis.* At hic ego nullum Bonifacij errorem, sed valde fraudulentum mendacium Illyrici deprehendo; falsum enim sensum S. Bonifacio affingit: nam in epistola sexta, quæ est ad vniuersos Anglos, implorat omnium Anglorum vota & preces pro conuersione Saxonum, ex quibus ipsi Angli originem ducebant; additque: *Et scitote, quod in hac prece duorum Pontificum Romana Ecclesia adstipulationem, & consensum & benedictionem accepit,* quorum verborum non est ille sensus, quem ex suo cerebro profert Illyricus; sed iste; Scitote duos Romanos Pontifices, etiam benedictione impertita, probasse, vt à vobis pro Saxonica gentis ad Christianam religionem translatione preces postularem.

Tertius error. *Bonis operibus salutem adscribit in epistola ad Torthelmum, dum se pro redemptione animæ suæ habere studium dicit Saxones conuertendi.* Non reperitur inter vulgatas epistola S. Bonifacij ad Torthelmum, Episcopum; sed Torthelmi ad Bonifacium, & est numero XLIII. Ex qua tamen liquet S. Bonifacium scripsisse ad Torthelmum, se in Saxonum gente ad Christianam fidem transferenda, nullis laboribus parere pro redemptione animæ suæ, id est, vt salutis æternæ parti-

particeps fiat. Quid hic erroris? An tu malis aut nullis operibus salutem adscribendam censes? Si malis, quid peius? cum mala opera à salute ad perniciem æternam abducant. Si nullis, contradicis supremo iudici, qui ultimam sententiam pro electis ex bonis operibus pronuntiaturus est: *Esuriui enim & dedistis mihi manducare; sitiui, & dedistis mihi bibere*: qua definitionis nouissimæ formula excludit quoque inanem illam Sectariorum fidem, qua, ut ipsi quidem credunt Christum, ut autem ego sentio, frivolum capitis sui phantasma apprehendunt, in eaque sola puppim & proram salutis suæ constituunt, neque enim ex hac commenticia fide, sed ex operibus decernit, aliis quidem vitam æternam: aliis ignem æternum.

Hos tres errores non errores percensent Centuriatores, ubi de doctrina & scriptis Bonifacij agunt. Alibi plures se annotasse aiunt. Verum omnes eiusmodi sunt, quorum nec S. Bonifacium, nec S. Willibaldum pudeat, seiunctis tamen imposturis & criminationibus, quibus dogmata S. Bonifacio attributa, foedant & commaculant.

Jam intueamur errores, quos S. Willibaldo separatim assignant. I. *Monasticensem doctrinam demoniorum de prohibendis nuptiis magnificat, ut patet ex Monasteriorum adificatione*. Doctrinam Diabolicam sanctus Willibaldus nullam nouit, quia haud ignorauit matrimonium esse honorabile, & torum immaculatum, à quo neminem, qui sui iuris & arbitrij esset, prohibuit vel violenter abstinuit: voto iam obligatos, vota sua Deo reddere voluit. Quam doctrinam Demoniorum esse, ne ipse quidem Dæmon affirmauerit, quia tam stupidus non est, ut non videat, quid valeat

leat illud: *Vouete & reddite.* Et illud: *Si quid vouisti Deo, ne moveris reddere.* Si ædificare monasteria ex Dæmoniorum doctrina fluit, qui fit, quòd Maiores nostri, homines perspicacissimi, qui omnes propemodù Germaniæ angulos Monasteriis, & sacerdotum collegiis impleuerunt; id non animaduertent? An expectare oportuit, donec Lutherus Monasticæ vitæ pertæsus, & solutioris cupidus, cum suis affeclis aduolaret, clamitaretque, Monasticam professionem & Monasteria non nisi à Dæmone proficisci, quò hac ratione propudiosam suam & suorum turpitudinem flagitiosamque defectionem non nihil teget? Certè sancto Bonifacio apud Boios, & Willibaldo apud vicinos Almonios commorantibus, breui tempore vnde viginti Monachorum & Sacerdotum collegia condita sunt; quod neque Auentinus, vtcunq; alioqui in Monachos affectus, dissimulauit lib. 3. Annalium. *Balaus Centur. 2. cap. 16. dicit, Villibaldum post Bonifacij eadem, usq; ad decrepitam senectam, laborasse in adificandis Monachorum cænobiis, sumptibus tamen alienis.* Mirum, ni propriis, qui propriis sponte propter Christum sese abdicauerat, nec propriis egebat, cui ex piorum liberalitate nihil deerat.

Postquam Bauaria à S. Bonifacio ab improbis sacerdotibus & clericis expurgata est, descriptisque singularum Dioeceseon finibus, *certatim ab Optimatibus Boiorū opes pauperibus distributa sunt,* inquit Auentinus, *Christianam paupertatē pleriq; contemptis diuitiis, profiteri ceperunt, & quidem eum in finem & vsum magnificis & amplissimis Monasteriis conditis.*

II. Error S. Willibaldi. *Humanis traditionibus Deo cultum adhiberi opinatus est, ideoq; eas cumulauit, & superstio-*

○

stitionibus Romanam synagogam auxit: quod transcripserunt Centuriatores ex Balæo, quem & citant. Quibus tandem traditionibus Deo cultum deferri vultis? An pecuinis & belluinis, quales traditiones Lutheranae, quandoquidem humanae vsque adeo vobis displicent? Ita credo: Et vt credam vita vestra facit, quæ carni & sanguini immersa, tum se Deo gratissimum obsequium præstare existimat, si Lutheri exemplo, Monachi & Moniales coniugentur, & sacrilego nexu copulentur. Sanctus Willibaldus, quod in Ecclesia inuenit, retinuit, & ad posteros propagauit; quod maiores tradiderunt; id amplexus est, imprimis Monasticam professionem, cuius isti omnes sunt osiores, plurimi etiam desertores. Quapropter fieri non potest, vt Monasteriorum exstructionem, æquis & patientibus oculis intueantur; sola destructio & desolatio placeat.

Ab erroribus scilicet Willibaldi transeunt Centuriatores ad opera gubernationis. Aiunt. *Franciscus Ecclesias reformare iunxit. Bonum factum reformatio, si non sit Lutherana vel Calviniana, quia ista deformationis soror est. Quid amplius? Sacerdotes coniuges oppressit. Non oppressit, ô boni, sed ad cælibatum ex Apostolica traditione deriuatum reuocauit putatios illos coniuges Sacerdotes, qui scortationi suæ venerabile nomen coniugij prætexebant.*

At vide iam grauissimum Willibaldi crimen. *Architectum cænobij Aichostadij & urbis illius egit. Citantque Schedelium Ætate VI. Graue piaculum, præesse ædificio, & quidem religioso, & non nisi ad religiosos vsus deputato; dare item operam, vt conuenienter & ordine habitacula illis describantur,*
qui,

qui, vt olim fieri solebat, ad noua Monasteria habitatum accurrebant, ex quorum accursu integra postmodum oppida & aliquando populosa ciuitates exstiterunt. Interim nec Centuriatoribus, nec aliis Prædicantibus impedimento erimus, quo minus ipsi architectonicæ suæ peritiæ in ædificandis capribus, hædilibus & hircilibus pro capris, hædis & hircis suis specimina edant, quandoquidem à condendis Monasteriis tantoperè abhorrent. Balæus criminatur, nullam fieri mentionem de animabus, quas *VVillibaldus Domino lucratus sit: tantum de Monasteriis conditis vel condendis omnia perstrepere*. Hanc calumniam depellunt Acta S. Bonifacij, quorum Willibaldus pars magna fuit, in quibus tot millia hominum ad Christianam fidem vel traducta, vel in ea confirmata leguntur; vt taceam, de fructu animarum, quem tulit apud Noricos & Boios Willibaldus, postquam Episcopalis cathedra Eychstadij constituta est: de quo legi potest *Hodœporicon Willibaldinum sub finem*.

Nihilne de *VVillibaldo* restat, ô Centuriatores? Imò. *Megingandum* Abbatem in Monasterio Neapolitano à *Carolo* exstructo consecrauit in presentia *Caroli*, testem quæ laudant vnum ex triuio Chronologulū *Valentinum Münzerum*. Et tamen paulò antè ex eodem *Münzere* Centuriatores scripserant, *Megingandum* à *Lullo* Archiepiscopo Moguntino consecratum esse Abbatem. At dicent: consecrationis adiutorem fuisse *VVillibaldum*. Sic ita; sed quemodo anni consonant? Nam *Münzerus* hanc consecrationem peractam dicit anno Domini *DCC. XCIV.* ante quem annum, quidquid *Münzerus* deliret, *VVillibaldus* dudū mortalitatem expleuerat, vt pote mortuus anno *DCC.*

LXXXI. hoc est, tredecim annis antea; Lullus quoque hinc ad superos migravit anno gratiæ DCC. LXXXVI. vel sequenti. Et quamuis Egilvvardus in historia S. Burckhardi lib. 3. cap. 1. scribat, Megingandum in Neostadiano Monasterio, deserta Episcopali sede, Abbatem factum esse; non tamen dicit, consecrationem Abbatiam à Lullo & Villibaldo accepisse, tamen hoc affirmat de consecratione Bernvvelphi, qui in locum Megingandi subrogatus est; quod tamē, ut alibi diximus, cum vero annorum calculo non concinit. Centuriatores maximam suorum centonum partem confarcinarunt ex auctoribus plebeis, qui vel nullius vel non magni ponderis & pretij, ut est Münzerus, Munsterus, Schedelius, Balæus, Curio, Hedio, Auentinus, similes. Quocirca sæpissimè hallucinantur, ut etiam in rebus S. Villibaldi cernere datur.

Aiunt, Villibaldum oriundum ex Anglia, aut secundum quosdam ex Scotia. (De Scotia si lete. Fabula est, ut suo loco probatum) ingenio, memoria, lingua promptum literis operam non sine fructu nauasse: In Frisiam ab Ekberto Archiepiscopo Eboracensi ablegatum (veritas secus se habet, ut suo loco ostendimus) ut Pontificio caractere nascentem illic Ecclesiam Christi insigniret. (Calumniam audio. An Pontificius character est, baptismus, & ante baptismum Christiana doctrina tradi consueta? Vbi eratis tunc vos Lutherani & Calviniani verbi tubicines? Cur ipsi met in Frisiam non venistis? Cur non obstitistis, ne Monachi dogmata illa, quæ vos cruciant, apud Frisones disseminarent: Vbi, inquam, tunc eratis? An adhuc in Orco? An in femoribus & iliis illius, qui, ut omnis mendacij, ita etiam omnium mendaciorum

ciorum pater est?) *VVillibaldum cum fratre ex Phrisia digressum venisse ad Sebaldū, qui à Gregorio II. in Germaniam missus fuerit. (Nihil de hoc classici Scriptores, sed sic ita) Inde Romam petiisse, inde Hierosolymam, post ad Bonifacium sese recepisse, quando cepit Germanos iugo Pontificis subicere, socius q̄ egerere videbatur. (Iugo Pontificis Romani, quod non est aliud, quam suave iugum Christi, subiecit S. Bonifacius Germanos. An volebatis, vt eos subiiceret iugo Lutheri aut Caluini? Atqui non poterat: quia non nisi multis sæculis post, infanda hæc & execranda nomina exstiterunt. Et vt tunc exstiterent; S. Bonifacius, & S. Willibaldus non aliter cum illis egissent; ac egerunt cum aliis peruersæ mentis doctoribus, qui tunc caput aliquibus in locis efferebant) *VVillibaldum in Bauariam progressum anno salutis DCC. XL. (Cærius, ô boni,) cepisse in vasta solitudine, succisis nemoribus, urbem exstruere, à quercubus Eychstet, Dryopolim, dictam, & Episcopum Eychstettensem creatum anno Christi DCC. XL. vel DCC. XLIV. vel DCC. XLVI. Qui sæpius iaculatur, tandem scopum tangit; aut certè ad scopum, propè accedit. Id hic Centuriatoribus accidit: qui post trina in inane iacta missilia fermè tetigissent annum**

Domini DCC. XLV. quo sanctus *VVillibaldus ad sedem Episcopalem eue-*

ctus est.

Finis libri primi Observationum.

